

SOVITTELUN VAIHEET 1907 - 2006

**Terttu Tervo
Lapin Yliopisto
Yhteiskuntatieteellinen
tiedekunta/ Oulun
sosiaalityön maisteri-
ohjelma
2006**

SISÄLLYSLUETTELO:

TIIVISTELMÄ

1. JOHDANTO	5
2. SOVITTELUA KOSKEVIA TUTKIMUKSIA	23
3. SOVITTELUSÄÄDÖSTÖN KEHITYS	30
4. TUKIMUKSEN TARKOITUS JA AINEISTO	44
5. SOVITTELUN VAIHEET	52
5.1. Kausi 1907- 1947	54
5.2. Kausi 1948 - 1987	60
5.3. Kausi 1988 - 2006	65
6. LOPUKKSI	73

LIITTEET

LÄHDELUETTELO

Lapin Yliopisto, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Sovittelun vaiheet 1907 – 2006

Tervo, Terttu

Pro gradu -työ

80 sivua; liitteitä 14 sivua

2006

Tiivistelmä:

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tutkia Suomen Avioliitolain (234/1929) sisältämän sovittelun muuntumista asumuserosovittelusta perheasian sovitteluksi teollistumisen ja kaupungistumisen aiheuttamien perherakenteita purkaneiden muutosten seurauksena. Miten tämä yhteiskunnallinen muutosprosessi on heijastunut sovittelukäytäntöön ja sovittelun käyttöön sosiaalityön muotona ja avioeroprosessiin liittyvänä osana 1900-luvulla? Tätä muutosta tulkitaan tässä tutkimuksessa tutkimus ajanjakson kirjallisuudesta valittujen aihepiiriä sivuavien tai käsittelevien tekstien perusteella. Kultakin ajanjaksolta näytteeksi valittu teksti valittiin samasta kirjallisuustyypistä ja samasta teoksesta, avioliitto- tai parisuhdeoppaasta, ja analysoitiin diskurssianalyysin keinoin. Teksteinä analysoitiin seuraavat tekstit: kaudelta 1907 - 1947 Eino Sormusen ”Avioliitto, Vihkimisjuhlaan liittyviä muistoja, opetuksia ja kehoituksia”, vuodelta 1944; kaudelta 1948 – 1987 Matti Joensuun ”Vaikea avioliitto” vuodelta 1959; kaudelta 1988 - 2006 Pekka Saurin ”toisen kanssa, ihmissuhteet sopimuksina” vuodelta 2000. Näiden tekstien arvopohjaa luonnehdittiin 1907 - 1947 idealistiseksi, 1948 - 1987 individualistiseksi ja 1999 - 2005 postmoderniksi.

Sovittelu rinnastettiin tässä tutkimuksessa sosiaalityön menetelmäksi, sitä sosiaalityön menetelmänä tai sosiaalityönä tarkemmin arvioimatta tai sijoittamatta mihinkään viitekehykseen. Sosiaalityöllä tässä tutkimuksessa oletetaan pyrittävän yhteiskunnan koheesion lisäämiseen. Erilaisten yllä mainittujen ideologioiden katsotaan tässä tutkimuksessa liittyvän yhteiskunnan kulloiseenkin rakenteeseen. Nämä ideologiat sidotaan kuhunkin ajanjaksoon, vaikka niiden esiintyminen todellisuudessa ei ajallisesti ole tarkkarajaisesti määriteltävissä.

Avioliittolain sisältämä sovittelu-menettely soveltui tutkimuskaudella parhaiten suomalaisessa yhteiskunnassa Toisen Maailman Sodan jälkeiseen kohoamassa olevien avioerolukujen tilanteeseen, jossa avioerot yhteiskunnassa yleisesti miellettiin sosiaalisiksi ongelmiksi ja joissa myös avioituvuus oli korkea. - Diskurssianalyysillä mitattuna ilmiö kuvautuu niin, että tämän tutkimuksen mitattavaksi määritellyt parametrit saavat tutkimuskausia vertaillessa keskimmaisella kaudella 1948-1987 runsaimmin mitattavia arvoja.

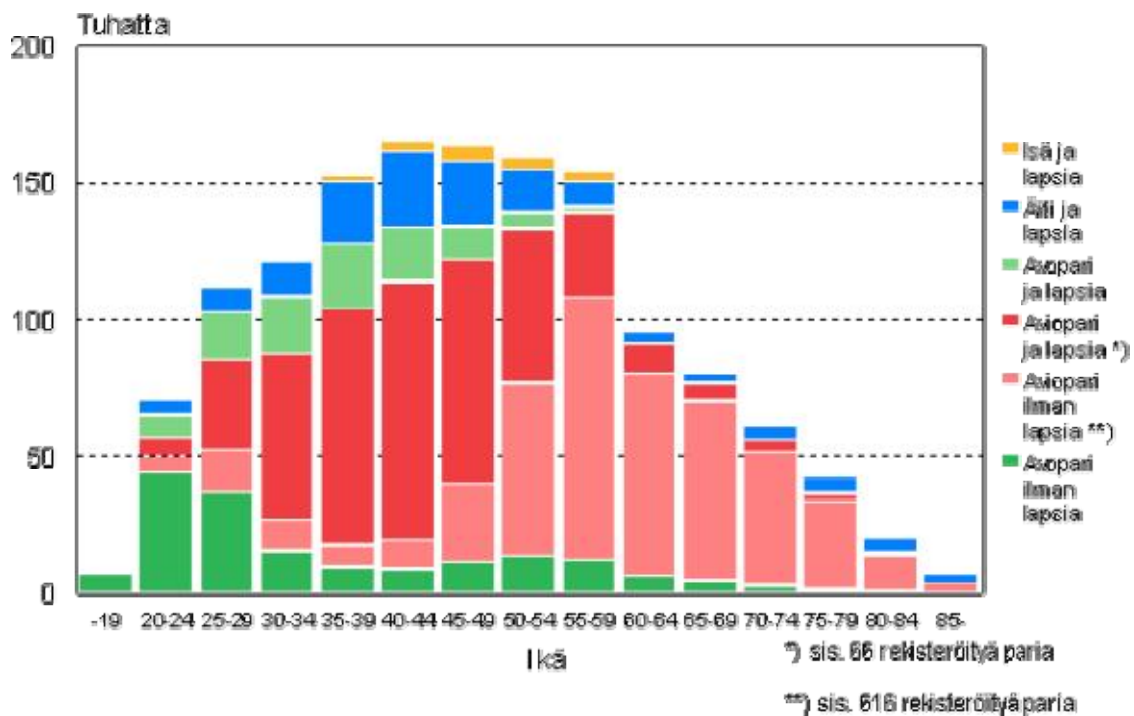
Tämän tutkimuksen näytteiden tekstien sisällöllä todettiin olevan yhteys suomalaisen yhteiskunnassa reagointiin kohonneisiin avioerolukuihin sosiaalityöhön rinnastetulla sovittelulla. Avioeroihin ei kuitenkaan reagoitu Suomessa sovittelujärjestelmää kehittämällä, ennen kuin avioerojen määrä ylitti tietyn rajan Toisen Maailman Sodan jälkeen. Sitä ennen, vuosisadan alkupuolella, avioerojen yhteiskunnallisen huomiotta jättämisen syynä oli idealistinen kuva suomalaisesta avioliitosta nuorena vasta itsenäistyneessä tasavallassa. Vuosisadan jälkipuoliskolla oli perheasiain sovittelun kehittymättömyyden syynä taas erojen yleistymisen ja jokapäiväistymisen, joka liittyi yhteiskunnan postmoderniin kehitykseen. Sovittelu sosiaalityön interventiona sisältää olettamuksen vastapuolista. Aviopuolisot ja heidän kariutumisuhan alainen avioliittonsa täyttivät tämän ehdon parhaiten keskimmaisella kaudella 1947 – 1987, jolloin avioerot miellettiin yleisesti yhteiskunnassa sosiaalisiksi ongelmiksi ja asumuserotilanteessa sovittelu oli lakiin kirjattu pakko. Tutkimuksessa tämä piirre tulee esiin kaikkien luokiteltujen puheiden runsautena edeltävän ja jälkimmäisen kauden puhemääriin verrattaessa.

Hyvän avioliiton/parisuhteen kuvaus oli erilainen kussakin tutkimuskauden näytteessä ja tutkimuksen diskurssianalyysillä mitatut parametrit vaihtelivat arvoiltaan näytteestä toiseen. Hyvän avioliiton kuvaus näytti muuttuvan idealistisesta individualististen korostusten kautta moniarvoisuuden sallivaksi parisuhdesopimukseksi näytteestä toiseen. Absoluuttisena arvona näytti kuitenkin säilyvän lasten paras mahdollinen asema vanhempien erosta huolimatta. Tämä tavoite perheasian sovittelulla on yhä tallella, joskin perheasian sovittelun käyttö sosiaalityön muotona on vähäistä.

Avainsanat: asumuserosovittelu, perheasian sovittelu, avioero, lasten asema avioerossa
Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjaston käytettäväksi.

1. JOHDANTO

Avioeron oikeudelliseen prosessiin on Suomessa liittynyt sosiaalityön työmuodoksi luokiteltu sovittelu. Sovittelu rinnastuu yhteiskunnan sosiaalityön muodoksi. Alkujaan se oli tiukemmin sidottu itse avioeron oikeusprosessin osaksi. Toiminnalla on pyritty avioliiton ja perheen tukemiseen myös yhteiskunnallista syistä. Parisuhteen, mitä avioliittokin on, ja perhe-käsitteiden kielellinen merkitys on sittemmin laajentunut, muuntunut ja sirpaloitunut. Perhe-käsitteeseen katsotaan nykyisin kuuluvan myös rekisteröidyssä parisuhteessa elävät kaksi aikuista samaa sukupuolta olevaa yhdessä asuvaa henkilöä sekä myös yksinhuoltajien perheet. Perheellä voidaan tarkoittaa myös vanhemman ja aikuistuneen lapsen muodostamaa taloutta. Perheeseen kuuluvat, joskaan ei välttämättä lapset: puolisoiden yhteiset, toisen puolison omat edellisistä liitoista tai parisuhteista, adoptoidut tai kasvattilapset. Yleensä perheellä tarkoitetaan ydinperhettä, parisuhteen, yleisemmin avioliiton muodostamaa perhettä, miestä ja naista ja heidän yhteisiä lapsiaan. Yhteiskuntatieteellisesti perhe-käsitteen sirpaloitumisessa ja laajentuminen ilmentää yhteiskunnan postmodernia kehitystä: yhteiskunnan arvopohja ei enää ole yhtenäinen ja käsitykset yhteiskunnan peruselementeistä ovat muuntuneet.

KUVIO 1. PERHEET TYYPPEITTÄIN 2004

LIITE: Tilastot/ Kohta D.

Solmittujen avioliittojen lukumäärä koko väkilukuun verrattuna on ollut miltei vakio 1800-luvun lopulta 1940-luvulle saakka. Avioliittojen lukumäärä nousi 1960-luvun puolivälin aina 1970-luvun alkuun saakka, jonka jälkeen avioliittojen solmiminen on vähentynyt tasaisesti lähinnä avoliittojen yleistymisen vuoksi. Solmittujen avioliittojen luku vakiintui 1990-luvun jälkeen noin 25.000 vuosittain solmittuun liittoon. Viime vuosina solmittujen avioliittojen vuosittainen luku on hieman noussut. Viimeisimmän Tilastokeskuksen toukokuussa 2005 julkaiseman tilaston mukaan avioliittoja on solmittu vuonna 2004 enemmän ja avioeroja on vastaavasti ollut vähemmän kuin edellisellä vuonna. Solmittuja avioliittoja oli lähes 30.000 ja avioeroja vastaavasti noin 13.000. Muita parisuhteita rekisteröitiin samana vuonna noin 200 ja vastaavasti niiden eroja 15. (Liite /Tilastot/Kohta B.)

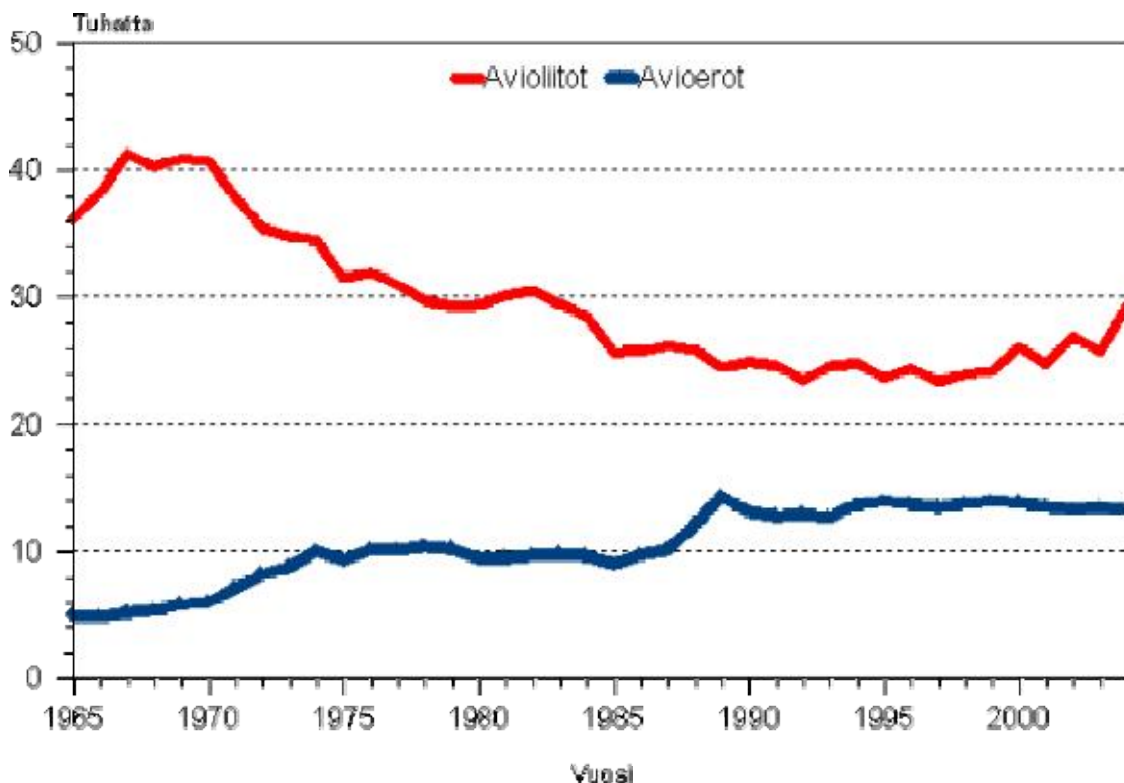
Avioerot olivat 1800-luvulla Suomessa yksittäisiä ja harvinaisia. Enemmälti niitä alkoi ilmetä vasta 1850-luvulla. Siitä alkaen avioerojen kasvukäyrä on ollut kohoava. Jo 1920-luvulla avioeroluvut kasvoivat kaksinkertaiseksi. Toisen Maailman Sodan aikana ja välittömästi sen jälkeen tilastoissa näkyy toinen huippu. Sen jälkeen, 1950-luvun alusta alkaen, avioeroluvut laskivat ja 1960-luvulle tultaessa ne pysyttelivät 3000 - 5000 välillä, kuitenkin tasaisesti kasvaen. Avioerolukujen kasvukäyrä jyrkkeni 1970-luvulle tultaessa, mutta tasoittui saman vuosikymmenen jälkipuoliskolla. Avioerolukujen vuosittaiset lukumäärät vakioituivat 1980-luvun alussa, kunnes alkoivat taas kasvaa 1980-luvun loppuvuosina, väheten taas 1990-luvun alussa jonkin verran, joskaan eivät enää entiselle tasolle. (Liite/ Tilastot/ Kohta B.)

Avioerojen lukumäärän kasvu on 1900-luvulle ajoittuva ilmiö. Yleisesti avioerojen kasvun katsotaan liittyvän teolliseen vallankumoukseen ja sen myötä syntyneeseen urbaaniin elämänmuotoon. Kaupungeissa ei kansalaisilla ollut perhe- tai sukuyhteisöä tukemassa perhettä eikä toisaalta harjoittamassa sosiaalista kontrollia. Kaupunkiväestöllä ei pääsääntöisesti ollut viime vuosisadan alussa vaikeasti jaettavaa maaomaisuutta, joten yksilötasolla avioeron seuraukset olivat taloudellisesti helpommat. Kaupunkiväestön avioeroluvut ovat pääsääntöisesti yhä vielä korkeammat kuin maaseudun, joskin erot ovat tasoittuneet. Lisäksi yhtenäisen arvopohjan kaventuminen yhteiskunnallisten aatteiden kirjon myötä on lisännyt avioerojen määrää. Mahkonen kuitenkin väittää 1910 ja 1920 -luvun tilastojen valossa, että kaupungistumisen vaikutusta avioeron syihin on liioiteltu; avioeroluvut kaupungeittain Suuruusjärjestyksessä olivat tuolloin Viipuri, Helsinki,

Turku ja vasta sitten Tampere. Avioerojen alkaessa yleistyä 1880-luvulla, avioeroja ilmeni ensiksi rannikkokaupungeissa ja sittemmin sisämaan kaupungeissa. Merimiesten avioerot olivat muita ammattikuntia edustavien puolisoitten avioeroja yleisempiä.

(Mahkonen 1980,73.; Liite/Tilastot/Kohta B.)

Yhdestäkään avioliittojen vuosikerrasta ei kerrallaan ole eronnut kuin kolmannes. Suurimmillaan eronneisuus on ollut vuoden 1975-vuosikerrassa. Euroopan Unionin avioerotilastoissa Suomi on kärjessä, Ruotsin ohella. Avioerojen yleistymisen myötä ovat myös liittojen kestoajat lyhentyneet 12 vuoteen, pääkaupunkiseudulla jopa seitsemään vuoteen. Erityisesti nuorten avioliittojen kestot ovat lyhentyneet 2-5 vuoteen. Vaikka tilastot osoittavatkin nuorempien eroavan alttiimmin, on vanhempien ikäluokkien avioerojen lukumäärä kasvanut jyrkimmin. Nykyisin tyypillinen eroava nainen on noin 40-vuotias ja mies noin 42 -vuotias. (Litmala 2002, 7.)

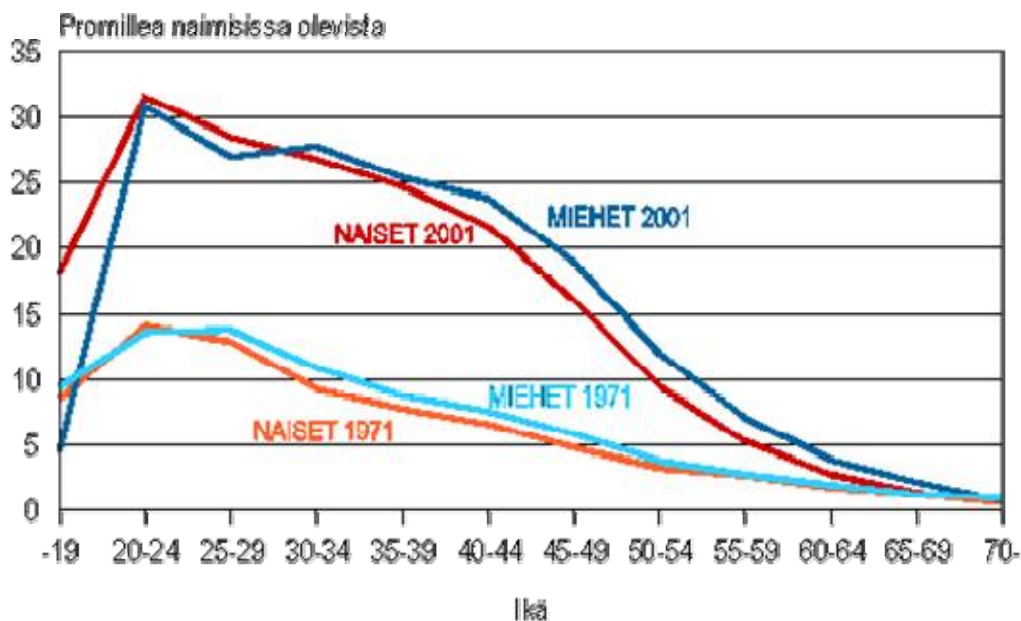

KUVIO 2. SIVIILISÄÄDYNN MUUTOKSET SUOMESSA 1965 – 2004

- ylempi käyrä; avioliitot, alempi käyrä; avioerot

LIITE: Tilastot/Kohta E.

Eronneisuutta kuvaamaan on kehitetty tilastollinen mittari: kokonaiseronneisuusluku. Luku kertoo, mikä osuus avioliitoista päättyy avioeroon. Kokonaiseronneisuusluku lasketaan yhden vuoden eronneisuuden perusteella; katsotaan, kuinka monta avioliittoa on voimassa tietynä vuonna solmituista liitoista. Kokonaiseronneisuusluvut lasketaan ikäryhmittäin ja molemmille sukupuolille erikseen. Nuoremmissa ikäryhmissä avioeroja on yleensä ollut enemmän kuin vanhemmissa. Avioerojen määrä on noussut kaikissa ikäryhmissä 1970 -luvulta lähtien. Voidaan laskea myös yleinen kokonaiseronneisuusluku. Tällöin ikäryhmittäiset poikkeamat eliminoituvat. Yleinen kokonaiseronneisuusluku on Suomessa jo vuosia ollut 0,50-yksikön paikkeilla kustakin avioliittovuosikerrasta. Kokonaiseronneisuusluvut kuvaavat tutkimushetkellä olevaa avioerojen määrää. Siitä miksi tilanne kehittyi avioerojen osalta mitatun avioliitokohortin liittojen voimassa oloajalla, ei voida tämän indeksin perusteella ennustaa. (Liite/Tilastot, Kohta E.)

KUVIO 3. VUOSIEN 1971 A 2001 IKÄRYHMITÄISET KOKONAISERONNEISUUSLUVUT

LIITE: Tilastot/Kohta E.

Suomen väestöstä noin kaksi miljoonaa elää avioliitoissa. Parisuhteista noin miljoona on avioliittoja ja 20.000 avoliittoja. Avioituvuus on kuitenkin päälukua kohti vähentynyt: viime vuosina se on ollut 5/1000 asukasta, kun se 1940-luvulla oli 10/1000 asukasta kohti ja vielä 1960-luvullakin 10/1000 asukasta kohti. Aiemmin liitto solmittiin eliniäksi ja avioerot olivat harvinaisia. Nykyisellään asumuseroon, harkinta-ajalle, tuomitaan vuosittain 14.000 liittoa ja avioliittoja päättyy lopullisesti vuosittain 31.000. Tämä luku eroaa vireille pantujen erojen määrästä, joka on kaikkiaan 18.500, joista noin neljännes raukeaa. Tilastot eivät kerro, kuinka moni noin näistä tulee uudelleen vireille, tai solmiutuu uudelleen. (Litmala 2002, 7.)

Avioerolla on moniulotteisia heijastusvaikutuksia, jotka koskevat paitsi puolisoa, myös muita perheenjäseniä, ennen kaikkea lapsia. Yksittäinen avioero koskettaa usein myös eroavien puolisoitten sukuja ja ystäväpiiriä. Eroon liittyy useita oikeudellisia kysymyksiä, joihin eroavien puolisoitten on haettava ratkaisu ja kyettävä, kriisistä huolimatta, tekemään yhdessä avioeron jälkeistä tulevaisuutta koskevat ja siihen liittyvät päätökset. Parin on pohdittava omaisuuden jakoa, yhteisten lasten asumisen ja tapaamisten järjestelyitä ja elatusta avioeron todentuessa sekä muita avioeroon liittyviä käytännöllisiä pulmia. Tämän pulmaan ratkaisuun sosiaaliturvajärjestelmän ja oikeuslaitoksen tarjoamat palvelut, sovittelu suunnatusti järjestettynä, ovat suunnatut.

Itsenäistyneen Suomen ensimmäiseen Avioliittolakiin oli alkujaan vuonna 1929 eroperusteiksi säädetty ilman minkäänlaista sovittelujärjestelmää seuraavat kanneperusteiset syyt:

1. uskottomuus
 2. avioliiton aikana saatu sukupuolitauti
 3. puolison pahoinpitely
 4. yli kolmen vuoden vapausrangaistus tai häpeällinen rikos
 5. huumaavien aiheiden käyttö
 6. omavaltainen hylkääminen
 7. puolison mielisairaus
 8. puolison katoaminen
 - 9). vähintään kahden vuoden erillään asuminen välirikon vuoksi
- (Avioliittolaki, 1929).

Kaliforniassa Thurnherin, Fennin, Melicharin ja Chiribogan vuonna 1983 toteutetussa laajassa eronneitten puolisoitten haastatteluihin tuvassa tutkimuksessa (N=333) kysyttiin puolisoitten mielipiteitä avioeronsa syistä Cooden (Coode, 1956) tutkimuksessaan muotoileman ja esiteltävänä olevan tutkimuksen tekijöiden esitestauksen perusteella ajan tasaistaman skeeman perusteella. Haastattelu perustui 25-luokkaiseen annettuihin avioerojen syy-luettelon, josta tutkittavat nimesivät avioeronsa syyt:

1. erilainen elämäntapa
2. vastenmielisyys
3. puoliso ei ollutkaan sellainen kuin luuli
4. rahaongelmat
5. epämääräiset kiistat
6. toinen puoliso haluaa vapautta
7. seksuaaliset ongelmat
8. puoliso välinpitämätön
9. puoliso dominoi
10. puolison väkivalta
11. kommunikaation puute
12. puolison persoonallisuus
13. puoliso kävi yksin ulkona
14. itse oli toisenlainen kuin luuli
15. itse tahtoi vapautta
16. puolison alkoholin käyttö
17. ammatilliset ristiriidat
18. itse välinpitämätön
19. ei voi toteuttaa itseään
20. puolison hylkääminen
21. yhteen sopimaton persoonallisuus
22. ristiriita lapsen asioissa
23. ajan käytön ongelmat
24. itse kävi ulkona yksin
25. oma persoonallisuus

(Thurnher, Majda et. al., 1983).

Tutkimuksessa tarkasteltiin pääasiassa sukupuolen, iän, koulutuksen ja lasten lukumäärän vaikutusta syinä avioliiton roolivaatimuksiin. Kummankin puolisoitten persoonallisuuteen liittyviä syitä tarkasteltiin yksilökohtaisesti avioeron syinä. Tutkimukseen liittyi myös kvantitatiivisia mittauksia (Thurnher, Majda et. al., 1983).

Tutkimustuloksissa ei havaittu sukupuolen mukaisia merkittäviä eroavaisuuksia avioeron syyn nimeämisessä: kumpikin sukupuoli näki avioeron syitä enemmän toisessa puolisoissa. Syiden nimeämisessä tutkijat havaitsivat pikemminkin puolisoitten pakenevan konfliktia kuin hakevan suurempaa henkilökohtaista tyydytystä. Tutkijat totesivat avioeron syiden yleensä olevan molemmanpuolisia ja monimutkaisia. Tutkijat totesivat, omaa tutkimustaan Cooden yllämainittuun tutkimukseen verraten historiallisen muutoksen tapahtuneen avioeron syissä kalifornialaisessa yhteiskunnassa siinä suhteessa, että naisten mielipiteissä näkyi muutoksia taloudellista asemaa ja henkilökohtaista tyytyväisyyttä mittaavissa osiossa. Lasten lukumäärällä tutkijat totesivat olevan avioeroaikaista estävän vaikutuksen. (Thurnher, Majda et. al. 1983, 25.)

Vuonna 1948 Suomen Avioliittolakiin lisättiin sovittelua koskevat säädökset ja avioeroperusteeksi lisättiin vuoden asumusero tuomion jälkeen. Asumuserosovittelu oli asumuserotuomiota edeltävä neuvottelu, joka oli lain käyttöön sidottu määrämuotoinen neuvottelu, kun taas myöhempi perheasiain sovittelu on koko väestölle tarjolla oleva sosiaalipalvelu. Myös syy-perusteinen avioero, edellä luetelluin syin, oli edelleen mahdollista hakea alioikeuksilta kanteella (Avioliittolaki, 1929).

Vuonna 1988 avioeron syyllisyys-perusteet poistettiin suomalaisesta avioerolainsäädännöstä. Tuomioistuimien myöntää nykyisin avioeron hakemusasiana, tuomien kuitenkin puoliso puolen vuoden harkinta-ajalle ennen varsinaista avioerotuomiota. Avioeron voi hakea toinen puolisoista myös kahden vuoden erillään asumisen jälkeen. Perheasian sovitteluun puolisoit voivat hakeutua vapaaehtoisesti harkinta-ajalla tai pyytää oikeudelta sovittelua riita-asian sovitteluna avioeroon liittyvissä pulmissaan. (Avioliittolaki, 1929; Laki riita-asioiden käsittelystä tuomioistuimissa, 2005)

Sekä vanhassa asumuserosovittelussa, että perheasian sovittelussa esiintyy yksi yhteinen piirre: perheen ja parin yksityisyyden suoja on astetta voimakkaampi kuin muussa perheneuvonta- tai sosiaalityössä. Tällöin kaksi seikkaa erityisesti korostuu käytännössä:

sovittelijan tai sovittelutiimin kyky toimia pelkästään asiakkaidensa kanssa ja toisaalta asiakkaiden oma toiminta sovittelusta saatujen voimavarojen varassa. Tällaisia käytännöllisiä asioita ovat esimerkiksi oikeusprosessin eteenpäin vieminen, sopimuksien laatimien lastenhuollosta ja elatuksesta ja tapaamisoikeuksista sekä omaisuuden jaosta ja osituksesta sopiminen.

Edellä kuvatussa kalifornialaiseen yhteiskuntaan sijoittuvassa tutkimusasetelassa näkyy individualistinen syiden ilmaantuminen yhteisöllisyyden sijaan ja niiden rinnalle avioeroasioita käsiteltäessä. Suomen Avioliittolakea tarkasteltaessa se sisältää 1929 – 1987 välisenä aikana myös yhteisöllisiä ja yhteiskunnallisia syitä. Osin tällaiset yhteisölliseksi ja yhteiskunnallisiksi luokiteltavissa olevat syyt kuitenkin hävisivät avioerolainsäädännöstä 1988 ja suomalaisen avioerolainsäädäntöön jäi enemmän puolisoita koskevia yksilöllisiä syitä, puolisoiden itsensä määrittäminä, avioeron perusteiksi. Piirre viittaa kansainväliseen trendiin, joka ilmenee myös edellä kuvatusta kalifornialais- tutkimuksesta. (Avioliittolaki, 1929)

Verrattaessa nykyisin voimassa olevaa suomalaista avioerolainsäädäntöä kansainvälisesti, esimerkiksi saksalaiseen avioerolainsäädäntöön, niin avioeron Saksassa saa pääsääntöisesti vuoden harkinta-ajan jälkeen, mikäli puoliset ovat olleet yksimieliset avioerostaan ja kahden vuoden erillään asumisen jälkeen, mikäli puoliset ovat avioerostaan erimieliset. Jos puoliset ovat avioerostaan erimieliset, tutkii oikeus erimielisyyden syyn. Eroavien puolisojen lasten asian oikeus tutkii lastensuojelulainsäädännön perusteella, kiinnittäen huomiota erityisesti siihen, onko toisen puolison etävanhemmuus mahdollinen. Sama periaate toteutetaan lain käytössä puolisoita koskien, mikäli toisella puolisoilla on yleissairaus tai joku muu siihen rinnastettavissa oleva tarve. (Liite/Lehtiartikkelit/Kohta 6.) - Unkarissa avioeroa koskevat säädökset löytyvät ”1952 évi IV. törvény: a házasságról, a családról és a gyámságról” -lain 18 §:stä: ” Avioliitto (a házasság) voidaan purkaa vakavan ja perustellun syyn vuoksi jommankumman aviopuolison pyynnöstä. Avioeroon tuomittaessa on huomioitava, että aviopuolisojen yhteisten alaikäisten etu tulee avioliiton purkutuomiossa huomioiduksi.” Samassa laissa säädetään myös perhettä (a család) ja huoltajuutta(a gyámság) koskevista asioista.

(Liite /Lehtiartikkelit/Kohta 7.)

Verrattaessa kahden edellä kuvatun maan järjestelmää vastaavaan suomalaiseen järjestelmään, suomalainen avioeron säätelyjärjestelmä ei ole sisältänyt oikeuslaitoksen järjestämää sovittelua puolison yhteisten alaikäisten lasten aseman järjestämisestä avioerossa ennen vuotta 2006, jolloin Laki riita-asioiden käsittelystä tuomioistuimessa (663/2005) on tarjonnut siihen väylän lapsen elatuksesta ja tapaamisista säädettyjen lakien osalta, puolisoille vapaaehtoisena menettelynä ja oikeuslaitoksen tarjoamana sovitteluna. Nimenomaan vanhempien avioeroon liittyen lasten asemaa on ollut mahdollista ja on yhä mahdollista Suomessa käsitellä pääsääntöisesti vapaaehtoisessa perheasian sovittelussa, yleensä perheille tarjolla oleviin sosiaalipalveluihin liittyen sosiaalityön - sovittelun siihen rinnastaen - tarjoamin keinoin. Vapaaehtoista perheasian sovittelua koskevat periaatteelliset säädökset sisältyvät nykyisin voimassa olevaan Suomen Avioliittolakiin, kun esimerkiksi Ruotsin vastaavasta (Giftermålsbalk 1920:405) tällaista säädöstä ei löydy. (Laki riita-asioiden käsittelystä tuomioistuimessa, 2005; Avioliittolaki, 1929). - Toisaalta niin sanotut ”huoltoriidat” käsitellään oikeudellisesti niin Suomessa kuin Ruotsissakin avioliittolainsäädännöstä erillisillä lapsia ja vanhemmuutta koskevalla lainsäädännöllä (Suomi: Isyyslaki 1975:700, Elatusturvalaki 1998:671, Laki lapsen huollosta ja tapaamisesta; Ruotsi: Förärbalk 1949:381).

Jos kuvaa suomalaisen yhteiskunnan Avioliittolakiin vuonna 1948 sisällyttämää sovittelua pähkinänkuoressa, niin tätä silloin oikeudenkäyttöön kiinteästi liittynyttä menettelyä kaavailtiin vuoden 1929 Avioliittolakiin, mutta jätettiin siitä kuitenkin tätä lakia säädettäessä pois laillisuuden korostamiseksi. Asumuserosovittelu lisättiin Avioliittolakiin vuonna 1948, jolloin Avioliittolakiin lisättiin myös avioero asumuseron perusteella. Vuonna 1987 avioeron kanneperusteiden poistuessa pakollinen asumuserosovittelukin poistettiin laista ja korvattiin vapaaehtoisella laajat soveltamisalueet omaavalla perheasian sovittelulla. Tämä viimeinen muutos heijastuu Avioliittolain sisällön perustavaa laatua olevasta muutoksesta, jossa avioero myönnetään kuuden kuukauden harkinta-ajan perusteella, ilman mitään avioeroa hakeville puolisoille asetettuja ehtoja. Tässä suhteessa suomalaista lainsäädäntöä pidetään eurooppalaisittain, vaikkapa edellä kuvattuihin Saksan ja Unkarin lainsäädäntöihin nähden, liberaalina ja individualistisena, koska se jättää lasten asioiden käsittelyn eroavien puolisoiden harkintaan, tarjoten kuitenkin tueksi vapaaehtoista perheasian sovittelua; tämän vuoden alusta sosiaalitoimen alaisen sovittelun rinnalla oikeuslaitoksen vapaaehtoista sovittelua.

Asumuserosovittelu oli perheasian sovittelua kiinteämmin yhteydessä itse avioeron oikeusprosessiin. Sillä oli tietty muoto, joskaan ei menetelmää. Perheasian sovittelulla taas on löyhä määrittämätön yhteys avioeron oikeusprosessiin, mutta menetelmänä se työstää avioeroon liittyviä kysymyksiä sosiaalipalvelun keinoin. Vuoden 2006 alusta sovittelua on ollut mahdollista saada myös oikeudelta riita-asiain sovitteluna. Tämän menettelyn kehittäminen yleisenä oikeudenkäyttöön liittyvänä sovitteluna ja sen yhteyteen mahdollisesti syntyvänä toimintana saattaa muuttaa myös perheasian sovittelun asemaa sosiaalipalveluna (Avioliittolaki, 1929, Laki riita-asioiden sovittelusta, 2005).

Asumuserosäädökset puuttuivat kokonaisuudessaan vuoden 1929 Avioliittolaista. Tämä johtui laillisuuden korostamisesta avioeron yhteydessä. Laki oli idealistinen, koska lain säätäjä on oletanut, että se yksinomaan riittää säätämään avioeroa kaikissa tilanteissa.

(Mahkonen, 1980). Nämä idealismin piirteet olivat yhteydessä Suomen nuoreen itsenäisyyteen ja siihen miten Suomen kansan itsenäisyys perusteltiin kansalaisten tasolla. Avioliiton perustama perhe katsottiin yhteiskunnan perusyksiköksi. Avioliiton perustaman perheen tuli kasvattaa tulevat sukupolvet itsenäiseen Suomeen Tasavaltaan. Näin kasvatetut lapset tulisivat olemaan ihmisiä, jota vieras ei pystyisi sortamaan (Malmivaara, 1917). Myös modernin valtion synnyn laillistavat tekijät ovat usein epämääräisiä ja myytinomaisia. Klinge kiinnittää huomiota suomalaisen kirjallisuuden Kohtalo-uskoon suhteessa Suomen kansan olemassaolon oikeuteen. Tämä Kohtalo-usko ilmenee mm. *Maamme* – laulussa. (Klinge 1994,17.) Huhta on kiinnittänyt kirkkohistorian alaan kuluvasa 2001 ilmestyneessä heränneitten julkisuuskuvaa vuosina 1880 – 1918 käsittelevä väitöskirjassaan ” Täällä on oikea Suomenkansa ” siihen, miten fennomaanit, joihin edellä lainattu Malmivaarakin kuului, valjastivat herätysliikkeen Suomen kansan muotokuva-galleriaksi tyypittelemällä suomalaisen kansanmiehen ja -naisen. Näin muiden muassa kirjailija Juhani Aho luonnehtiessaan romaanissaan ” Heränneitä” suomalaisen kansanmiehen.” Juhani Ahon puoliso taidemaalari Venny Soldan-Brofelt kuvasi puolestaan suomalaisen kansannaisen ”kyökin” puolella maalaten taulunsa ”Seuroissa”. (Liite/Kuvat.)

Viime vuosisadan alussa, Avioliittolain säätämisen jälkeen 1929, niin naisilla kuin miehilläkin katsottiin Avioliittolain perusteella olevan yhtäläiset oikeudet ja lain katsottiin ne pystyvän riittävästi turvaamaan. Heidi Köngäs kertoo 2000 ilmestyneessä

” Saimille” omistetussa romaanissaan nuoren naisen tarinan 1800- ja 1900-luvun taitteesta. Tytön kihlattu sairastuu psyykkisesti, eikä romaanin nuorella naisella ole enää sijaa hankkia piikana elantoaan entisessä maaseutumaisessa yhteisössään. Hän yrittää saada piian paikan toisesta kylästä turhaan:

” Pyhääamuna aloitan kotimatkan. Olisin voinut jäädä vielä kirkonmenoihin, mutten jaksanut jäädä muiden silmätikuksi. Jotkut jalkapuut ovat näkymättömiä, jotkut tuomiot perustuvat puheisiin, ei lakiin tai tuomarin sanaan. ” (Köngäs 2000,182.)

Entisestä palvelupaikasta ei kuitenkaan ole saatavissa seuraavan vuoden pestiä ja ”mieron tie ”, jonka voisi hyvässä tapauksessa päätyä vaikkapa Tampereelle, on edessä:

” Sidon kaikki eväät kangaspussiin, kurkussa on kova pala, kun kiitän kaikkia, halaan pikkutyöt ja lähdän vähän äkkinäisesti tuvasta ulos. Hilma juoksee minun perääni ja itkeä tihruttaa. Minä en itke kerta päätin. Jää jo Hilma`, pyydän, mutta hän vaan roikkuu minussa ja tyrskii. Mihin sinä aiot?` hän kysyy risteyksen kohdalla. Kun en yhtään tiedä, vastaan ja käännyn Vilppulan suuntaan. Hilma jää siihen ja välimatka välillämme kasvaa askeleella. Nytytti kepin nokassa ei paljoa paina, ei ainakaan vielä kun kävelen hyvää vauhtia uusilla kengilläni. ”
(Köngäs 2000,188.)

Vuonna 1929 säädetty Avioliittolaki paransi huomattavasti naisen taloudellista asemaa avioliitossa salliessaan naiselle yhtäläisen taloudellisen aseman aviomiehen rinnalla sekä kirjaamalla selkeästi avioeroperusteet. Syy-perusteisiin liitettiin esimerkiksi puolison mielisairaus (Avioliittolaki, 1929).

Lakia säädettyäessä marxilaiset naisasialiikkeet olivat esittäneet avioliiton ja perheen perustaksi sukupuolten välisen tunnesuhteen. Heidän mielestään avioliitto-instituutio oli vanhentunut. Toisaalta oikeistolaiset kansallismieliset, usein samalla myös kirkolliset piirit katsoivat, että avioliitto yksiselitteisesti perusti perheen, joka oli yhteiskunnan ainut laillinen perusyksikkö sekä emotionaalisesti mutta ennen kaikkea taloudellisesti.

Viimeksi mainittu kanta näkyy säädetyssä laissa, eikä avioliittolainsäädäntöön kirjattu sovittelun sallivia piirteitä. Esikuvana olleisiin länsimaisiin uudistuksiin verraten suomalainen lainsäädäntö vertautui saksalaiseen lainsäädäntöön, joka ei myöskään sisältänyt asumuseroa, skandinaavisesta tavasta poiketen (Mahkonen, 1980).

Nieminen on kirjassaan ” Taistelu sukupuolimoraalista” tutkinut tarkemmin yhteiskuntatieteellisestä viitekehystä käsin edellisessä kappaleessa mainittua viime vuosisadan alun yhteiskunnallista keskustelua avioliiton, perheen, naisen aseman, sukupuolimoraalin laajaa aihepiiriä koskevaa keskustelua suomalaisen ja pohjoismaisen kaunokirjallisuuden valossa sekä myös tilastoja analysoiden. Tutkimus ei sinänsä liity suunnatusti sosiaalityön interventioihin avioeroihin sovittelulla, mutta taustoittaa ja tarkentaa sitä laajaa yhteiskunnallista keskustelua viime vuosisadan alussa, jota suomalaisessa yhteiskunnassa käytiin eri ideologioitten välillä ja joka suodattui Avioliittolakiin sovittelua sisältämättömässä muodossa, idealistisesti perheen pysyvyyttä yksinomaan lain voimalla korostavassa muodossaan. Nieminen erottaa tutkimuksessaan käydystä keskustelusta absoluuttinen ja relatiivisen sukupuolimoraalin.(Nieminen 1951.; Mahkonen 1980.)

Sovittelun lisättiin vuonna 1948, heti Tosien Maailman Sodan jälkeen. Avioliittolakiin. Lisäys oli praktinen myönnytys idealismille jyrkästi kasvavien avioerolukujen edessä. Aatteellinen perusvire sovittelun säädöksissä oli edelleen idealistinen: avioliiton vahvistaminen yhteiskunnan perusyksikkönä. Purkautuneiden staattisten maaseutuyhteisöjen sijaan taustayhteisöksi kaupunkikansalaisille tarjottiin luterilaisia seurakuntia, joihin Suomen kansalaisista enemmistö kuului. 1960-luvulla eroaville puolisoille tarjottiin myös kunnallisia sovittelijoita. Vasta tässä vaiheessa kunnallinen sosiaalitoimi kytkeytyi avioeroprosessiin, lähinnä valistuneiden maallikoiden luottamustoimena, ei ammatillisena sosiaalityönä, vaikkakin perheen tukeminen ja perhepolitiikka olivat jo aiemmin tulleet keskeisiksi suomalaisessa sosiaalipolitiikassa aina 1930-luvulta alkaen. Toisena tarkoituksena oli tarjota kirkkoihin kuulumattomille neutraali maksuton sovittelutilanne. (Avioliittolaki 1929.; Waris, 1968, 111.)

Saksalais-suuntautuneisuuden sijaan sovittelun menetelmät haettiin tällä kaudella nyt amerikkalaisesta perinteestä, esim. kirkolliset sovittelijat opettelivat sittemmin julkiseenkin sosiaalityöhön omaksutun case work -menetelmän. Sovitteluun lisättiin

vuonna 1963 ensimmäistä kertaa eron yhteydessä lapsia huomioiva ohjeistus. Taustana olivat lapsipsykologiset tutkimukset ja oivallukset sekä lisääntyneet kokemukset avioerolasten sosiaalisista ja psykologisista pulmista. Tällä kaudella individualismin piirteet nousivat selkeästi idealismin rinnalle. Puolisoilla saattoi olla avioliittonsa nähden yksilöllisiä toiveita ja vaatimuksia ja tavoitteita. Samoin heidän aviolapsillaan yksinäinä, ei vain tulevina Suomen kansalaisina. Avioerojen ei nähty enää, aiemmasta poiketen, raunioittavan Suomen kansaa, vaan aiheuttavan yksilöön, puolisoon tai lapseen kohdistuvaa henkilökohtaista ja lapsen tapauksessa tapahtuvaa persoonallisuuden kehityksen haittaa. – Avioliiton emotionaalinen ulottuvuus korostui taloudellisen ulottuvuuden rinnalla.

Avioliittolakia sovellettaessa oli käytännössä todettu, ettei laki yksinomaan kyennyt takaamaan osapuolten tasaveroisia oikeuksia lain takaamasta taloudellisesta tasavertaisuudesta huolimatta, vaan sovittelua tarvittiin. Lisäksi esimerkiksi maaomaisuuden jakamisen vaikeus avioerotilanteissa yhdistyneenä kaupunkilaistumiskehitykseen tuotti eroaville pareille kohtuuttomia vaikeuksia. Kirjallisuudessa esimerkiksi Hella Wuolijoen Niskavuori-näytelmät 1930 - 1950 luvun Hämeestä ja Orvokki Aution ”pesäpallo” -romaanit 1960- ja 1970-luvun Pohjanmaalta kuvaavat tällaisia avioeron yhteydessä ilmenneitä ristiriitatilanteita ja niiden ratkaisu yrityksiä.

Väestörakenteen muuttuessa vähitellen kaupunkipainotteisemmaksi, käytännössä palkkatyö ja juridisesti Avioliittolain säädökset takasivat avioerotilanteissa molempien puolisoiden vastaisen taloudellisen riippumattomuuden. Myöhemmin hyvinvointivaltion sosiaalipalvelut ja tulonsiirrot vakiinnuttivat yksinhuoltajuuden normaaliuden taloudellisesti ja osin emotionaalisestikin suvaitsemalla myös eronneita yksinhuoltajia. Sovittelun sisällössä painottui entistä enemmän emotionaalinen ulottuvuus taloudellisen ulottuvuuden rinnalla. Sosiaalitoimen sovittelut siirtyivät valistuneilta maallikoilta lähinnä kunnallisille kasvatus- ja perheneuvoloille 1980-luvulla, jolloin perheneuvoloihin vakiintui perhekeskeisen työn ote. Sovittelun sisältöä se painotti lasten asemaa vanhempien erossa huomioivammaksi. Perheneuvoloiden keskeiseksi työmuodoksi sovittelu ei kuitenkaan vakiintunut. Osittain syynä voi olla perheneuvoloiden keskittyminen 1990-luvulla menetelmällisesti verkostotyön eri muotoihin, sekä perheneuvontatyön painottuminen lasten psyykkisen problematiikan selvittelyyn

lisääntyneiden sosiaalisten ongelmien ja parantuneen diagnostiikan vuoksi (Kasvatus- ja perheneuvoalatoiminta 2002,2003).

Perheasian sovittelua taustoittaa pluralistinen postmoderni yhteiskunta, joka pyrkii mahdollisimman vähäisiin auktoriteetteihin. Vain lapsen asema avioerotilanteissa arvioidaan yhteiskunnassa sellaiseksi, johon yhteiskunnan on puututtava, tällöinkin vapaaehtoista sovittelua sosiaalipalveluna tarjoamalla. Lähinnä lapsipsykologian tutkimustuloksien perusteella ratkaisukeskeisten psykologisten menetelmien keinoin pyritään minimoimaan avioeron aiheuttamat haitat purkautuvan systeemin vähäisemmäksi arvioidulle, lapselle.

Postmodernin ajattelun syntyminen ajoitetaan 1930-luvulle, mutta sijoitetaan yhteiskuntatieteissä myöhemmin ilmeneväksi aatevirtaukseksi ja ajoitetaan lähinnä 1960 - 1970-lukujen taitteeseen. Toisaalta nyt eletävällä vuosikymmenellä on todettavissa myös perhettä ja avioliittoa korostavien arvojen korostuminen individualismin sijaan tai niiden rinnalle Sekin piirre mahtuu postmodernin määritelmään. (Litmala 2003,4.)

Postmodernissa katsannossa maailman tapahtumat eivät ole säännönmukaisia, vaan kontingenteja, epäjatkoja. Säännönmukaisen näkökulmasta maailman tapahtumat ovat ”näin”, kontingenssin näkökulmasta ”niin tai näin”. Todellisuuden ilmiöiden ja tapahtumien perustana ei ole syvällisiä säännönmukaisuuksia. Ei ole johdonmukaisesti etenevää historiaa eikä edistystä. Mikään todellisuutta kuvaava näkemys ei ole toisia ”todempi”. Säännönmukaisuuksiin perustuvat teoriat eivät voi tehdä ymmärrettäväksi kontingenssia todellisuutta. (Vertaa toisten tieteenalojen, esimerkiksi fysiikassa mekaniikan ja kvanttifysiikan periaatteellista eroa sähkömagneettisen säteilyn dualistisesta luonteesta; tutkimuksiin perustuvan ajattelutavan muutos ajoittuu 1900-vaihteeseen.) Perherakenteiden muuttuminen epävakaisiksi ja perherakenteiden moninaistuminen, johon liittyy avioliittojen ja avioerojen suuri määrä on luokiteltavissa postmoderniksi ilmiöksi. Enää ei ole normaaliperhettä, johon kaikkien tulisi pyrkiä. Kyse ei ole vain epävakaisuuden lisääntymisestä, vaan myös yksilöllisen valintamahdollisuuden lisääntymisestä. Yksilöllisillä valintamahdollisuuksilla on entistä enemmän sijaa perheen muodostuksessa.(Raunio 2000,66.)

Perheasian sovittelun nykymuotoisuuden taustalla nähtävissä yleisellä tasolla peruslinjana kansainvälinen pyrkimys ihmisoikeuksien ja eritoten lapsen oikeudellisen aseman tarkempaan turvaamiseen lainsäädännössä, Ideologisella tasolla oli kyse individualismin kasvusta, joka korostaa yksilöä perheessä, perhe-systeemin tai perheen jäsenen muodostaman yhteisön asemesta. Materiaalia tälle tarpeelle tuottaa juuri pluralistinen postmoderni yhteiskunta, joka sallii muuntuvat ja vaihtelevat perhekokoonpanot monella tasolla, tullen kuitenkin vastaan paikkaamalla lähinnä lasten asemaa ja jossain määrin erotilanteen aiheuttamia taloudellisia rasituksia tarveharkintaisten normaaleiden sosiaalipalveluiden puitteissa.

Oikeuslaitoksen omaksi toiminnaksi on tänä vuonna lisätty yleinen sovittelu (Laki Riita-asioiden käsittelystä tuomio-istuimessa 663/ 2005). Sovittelulla pyritään ehkäisemään osapuolten sovittavissa olevat oikeusprosessit. Laissa säädetään sovittelumenettelystä vaihtoehtona oikeudenkäynnille. Avioeroon liittyvät asiat, kuten kiistat lasten asioista tai omaisuudesta ovat tähän sovittelumenettelyyn soveltuvia. Asianosaisten on pyydettävä oikeudelta sovittelua ja sovittelijana toimii oikeuden tuomari, jolla on mahdollisuus pyytää asiantuntija-lausuntoja asian käsittelyyn liittyen. (Makkonen 2005,88.; Laki Riita-asioiden käsittelystä tuomio-istuimessa 2005.)

Miten edellä kuvattu muuttaa perheasian sovittelua sisällöllisesti ja tavoitteellisesti? Väheneekö perinteinen sovittelu sosiaalitoimen perheneuvonnan sisällä? Oletettavissa on, että sosiaalitoimelle jää edelleen sovittelusta jäänteitä emotionaalisesta tuesta, joskin sekin työmuotona sulautuu muuhun sosiaalitoimen perheneuvontaan. Palaako osa avioerojen sovitteluista tätä kautta oikeuslaitoksen omaksi toiminnaksi? Koululaitoksen ja terveydenhuollon perhekasvatuksen työmuodot ovat luultavasti jo pitkään vähentäneet perinteisen perheasian sovittelun tarvetta. Vanhemmuutta tuetaan monilla toimenpiteillä edellä mainituissa organisaatioissa. Sivistystason kohoamisen myötä tietoisuus avioeroista ja siihen liittyvistä ongelmista on lisääntynyt. Avioeroon liittyvät pulmat ovat samalla tulleet tavallisimmaksi ja sitä myöten asiakkaiden sitoutuminen avioeropulmien työstämiseen on lisääntynyt, tosin lasten osalta yhä useammin yhteiskunnan pakon edessä.

Avioerojen taloudelliset vaikutukset koskettavat nykyisellään eniten sosiaalitoimen työtä. Yleisempänä syynä käytännössä lienevät toimeentulotuen hakeminen vuokravakuuteen asumuseron todentuessa. Käytännön työssä kuulee ja lehtien yleisöpalstoilta ja aikakauslehtien artikkeleistakin on luettavissa kritiikkiä tästä asiain tilasta:

”Väestöliiton tilastojen mukaan puolet suomalaisista avioliitoista päättyy eroon. Se on surullista, mutta harva tulee ajatelleeksi, että se on myös hirvittävän kallista. Kun Väestöliitossa äskettäin laskettiin yhteen avioerojen ja avoerojen kustannukset ilman oikeudenkäynti kuluja - asumistuki, toimeentulotuki, elatustuki ja lapsilisä korotukset - erojen loppusummaksi saatiin 400 miljoonaa euroa vuodessa. Sillä hinnalla rakentaisi melkein koko Vuosaaren sataman.” (Liite /Lehtiartikkelit/ Kohta 4.)

Toisaalta esiintyy myös yksilötasoisia kritiikkiä, josta esimerkkinä seuraava katkelma Kari Hotakaisen ” Juoksuhaudantie ”-romaaninhenkilö Matti Virtasen pohdinnasta todentuneen aviollisen haaksirikon edessä:

”He lähtivät huhtikuun alussa, perjantai-illan hämärissä, kesken Ruotsi-ottelun. Helminen piti kiekkoa siniviivalla, kaarteli, kierteli ja syötti Karalahdelle, jonka laukaus viuhahti äkäisesti tolppaan ja siitä takaisin. Nousin pystyyn ja huusin ei saatana. Suomen ylivoimapelin aikana Helena oli jo pakannut Sinin ja seisoj eteisessä. En ehtinyt tehdä mitään, kun hän avasi oven ja toivoi minun palavan pienillä liekeillä helvetissä.” (Hotakainen 2002,1.)

Ja Matti Virtasen jälkipyykkinä seuraava kadun miehen yhteiskunnallinen analyysi aviosuhteestaan ja avioerolainsäädännön nykytilasta:

” Minua ei lohduttanut vähääkään se tosiasia, että avioeroista oli tullut vuoden 1988 lainuudistuksen jälkeen suuri kansanhuvi. Uuden lain mukaan puolen vuoden harkinta-ajan jälkeen saattoi heiluttaa kättä ovelta. Sodan jälkeisinä vuosina erottiin tasaisesti noin 3500 kertaa, kun vastaava luku oli vuonna 1985 jo 9000 ja vuonna 1995 yli 14000.

Nousukauden kiihkeinä vuosina 80-luvun lopulla ja 90-luvun alussa avioeroista tuli osa arkipäivää, jonka ympärille yhteiskunta oli rakentanut suojaverkon. Siihen parin puolikkaat saattoivat kellahtaa tuntematta sosiaalista arvonalennusta tai häpeää. Minua kuvotti ajatus, että olisi osaltani tummentamassa tilastoja.”(Hotakainen 2002,19.)

Ja Matti Virtanen jatkaa vielä:

”14.000 avioeroa tarkoittaa oikeasti 28.000 eroa, koska jokaisen eron jälkeen jää kaksi kasapanosta, plus lapsi tai lapset. Kun suomalaisen perheen lapsiluku on kaksi, voidaan avioerotilastoa lihallistaa vielä kahdella pienellä ihmisellä. Ero koskettaa siis neljää ihmistä. Eikä luku pysähdy siihenkään. Erotalkoisiin osallistuvat asianosaisten lisäksi viranomaiset, sosiaalityöntekijät, lakimiehet, poliisit, turvakotien henkilökunta, psykologit ja läheiset ihmiset. Äkkipikaisesti kaksiossa kasaan kyhätty ero keinuttaa kerrostalollista.” (Hotakainen 2002,20.)

Avioerot eivät kuitenkaan erotu selkeänä ryhmänä yhteiskunnan järjestämässä sosiaalityössä. Yksilöillä on tukiin useimmiten subjektiivinen tai lähes subjektiivinen oikeus. Turvautuminen viimesijaiseen taloudelliseen apuun, toimeentulotukeen on myös mahdollista yksilön subjektiivisen oikeuden pohjalta.

Sovittelukäytäntöjen muutoksissa ja sovittelusisältöjen painottumisessa voidaan myös nähdä heijastumina sosiaalityön ja juridiikan suhteen erilaisista painotuksista ja niiden muuttumisesta eri aikoina yhteiskunnassa. Nykyisissä muutoksissa korostuvat perus- ja ihmisoikeuksien merkityksen lisääntyminen, kuten lasten aseman huomioinen erossa. Toisaalta yksilöllinen ja toisaalta yhteisöllinen näkökulma avioliiton pysyvyyteen on nykyään enemmän kallistunut yksilöllisen puolelle, kun kyseessä on parisuhde, mutta yhteisölliselle puolelle, kun kyseessä on lasten asema suhteessa hänen vanhempiansa eroon. Lisäksi nykymuutoksissa näkyy yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin perustuvan valtion muuttuminen hyvinvointivaltioksi siinä, että sovittelu on sisällytetty määriteltyjen kunnallisten sosiaalipalveluiden joukkoon ja sovittelun tarkat muotomääräykset ovat poistuneet, kun sovittelusta on tullut vapaa-ehtoista. Sovittelukäytännön muotoutumisessa asumuserosovittelusta perheasian sovitteluksi näkyy oikeuden käytön

mukautuminen yhteiskunnalliseen tilanteisiin ja yhteiskunnassa vallitseviin asenteisiin: tavoitteet ovat vaihdelleet ja muuttuneet.

Sovittelun areena on muuttunut lakituvasta asianajajien ja sosiaalityöntekijöiden työhuoneiden kautta perheneuvojen työhuoneeksi ja sovittelun tavoitteet ovat muokkautuneet sitä mukaa. Yleistäen on nähtävissä oikeustieteen merkityksen väheneminen ja yhteiskuntatieteiden merkityksen kasvu yhteiskunnan puuttuessa kansalaistensa yksityisiin asioihin, joskaan päätösvalta ei aina siirry juristilta sosiaalityöntekijälle, vaan näyttää nyt viimeisimmässä lainsäädännön muutoksessa siirtyvän taas päinvastoin sosiaalityöntekijöiltä juristeille. Toisaalta tänä vuonna säädetty Laki riita-asioiden käsittelystä tuomio-istuimessa(663/2005) tarjoaa eroaville pareille sosiaalipalveluista eroten toisen väylän saattaa avioeroaikeissa esiin nousseet ratkeamattomat asiansa (esimerkiksi ositukset, lapsen huolto ja elatus ja tapaamiset) omaehtoisesti oikeuslaitoksen tarjoaminen palveluiden piiriin. Miten tämä vaikuttaa perheasian sovittelun kehittymiseen lähiaikoina? Minkälaiseksi sosiaalipalveluksi perheasian sovittelu kehittyy? (Laki riita-asioiden käsittelystä tuomio-istuimessa, 2005.)

2. SOVITTELUA KOSKEVIA TUTKIMUKSIA

Sovittelua koskevia tutkimuksia on Suomessa ilmestynyt vähän. Sosiaalityön näkökulmasta sovittelua ja sen toimivuutta suomalaisen sosiaalityön muotona ei ole juuri tutkittu. Sovittelua on tutkittu yleensä jonkin toisen tutkimusaiheen lomassa ja osana, muttei silloinkin harvoin sosiaalityön tutkimuksena, vaan esimerkiksi oikeustieteen, psykologian tai sosiologian osa-alueilla tehdyn tutkimuksen ohessa. Sovittelun muututtua perheasian sovitteluksi lisääntyi sovittelun kehittämistä koskeva tutkimuksellinen mielenkiinto 1990-luvulla. Aihepiiristä tehtyjä tutkimuksia etsiessä ja selatessa kiinnittyy huomio perheasioista tehdyn tutkimusten runsauteen ja perheasioiden sovittelusta ja asumuserosovittelusta tehtyjen tutkimusten niukkuuteen.

Asumuserosovittelun merkityksestä avioeroprosessin pysäyttäjänä ovat tutkineet osana tutkimustaan Sihvo kirkkososiologian alaan kuuluvassa tutkimuksessaan ja Helin oikeustieteen alan kuuluvassa tutkimuksessaan. Sihvo totesi, että 1970-luvulle tultaessa asumuserosovittelun merkitys avioeroprosessin pysäyttäjänä väheni. Yhä suurempi osuus asumuserossa olleista haki vuosittain avioeron. Helin totesi tutkimuksessaan noin neljän viidestä parista hakevan avioeron vuoden kuluessa sovittelusta. Vuosina 1964 - 1973 asumuserojen kasvu oli 2,5 kertaa voimakkaampaa kuin avioerojen kasvu. (Sihvo 1976, 84.; Helin 1974,160.; Tilastotiedotus 1977,VÄ 1976:4, 2.)

Asumuserosovittelun silloisten lain määrittämien pyrkimysten tehokkuudesta oli vaikea saada tarkkaa tietoa, koska tilastoseurantaa sovitteluista ei pidetty; opinnäyte tutkimuksessamme tiedot itse sovitteluista kerättiin sovittelijoiden ylösmerkitsemistä tiedoista vuodelta 1977. Tutkimuksessa arvioitiin sovittelijoiden antamista sovittelutiedoista sovittelun keskeytyneiden luku. Tulos oli 17 %. Vertaillen kunkin vuoden avioerolukuja vuosilta 1955 - 1977 aina edellisen vuoden asumuseromääriin, pääteltiin että kolmanneksessa tapauksista avioeroprosessi oli pysähtynyt. Mitä sovittelun keskeytyneille pareille tapahtui, miksi sovittelu keskeytyi? Osa tuli sovittelussa tietoiseksi siitä, että heillä oli avioeroon silloisen Avioliittolain mahdollistama kanneperuste avioerolleen. Miten paljon aikayksikköä kohti ja missä vaiheessa avioliittoja keskeytyi, ei selventynyt tässä tutkimuksessa; sovittelijoilla ei ollut siitä valistettavaa. (Mikkola et. al.1978, 56.)

Viimeksi kuvaillussa tutkimuksessa kyselylomakkeella myös mitattiin asumuserosovittelijoiden mielipiteitä asumuserosovittelun toimivuudesta. Kysely kohdistettiin sekä kunnallisiin ja että seurakunnallisiin asumuserosovittelijoihin. Tulosten mukaan asumuserosovittelijat näkivät tärkeimmäksi sovittelun sisältöalueiksi aviopuolisoiden suhteen käsittelyn ja sopimusten valmistelemisen lasten hullosta ja puolison elatuksesta sekä aviopuolisoiden välisistä erimielisyyksistä neuvottelemisen. Sovittelijat kokivat työssään hankalaksi sen, ettei sovittelun tuloksista saanut jälkikäteen palautetietoa. (Mikkola et.al.1978, 44; 47.)

Makkonen toteaa, että asumuserosovittelijat jätettiin koko asumuserosovittelun olemassaolon ajaksi toimimaan yksin; asumuserosovittelijoiden mielipiteisiin perustuvan tutkimuksemme mukaan puolet kunnallista sovittelijoista kuitenkin koki saaneensa riittävästi koulutusta ja erityistä valmennusta tehtävänsä. (Makkonen 1991,45.; Mikkola et. al.1978,46.)

Viimeisintä Avioliittolain muutosta vuodelta 1988 valmisteltiin kauan. 1970-luvulla oli istunut ensimmäinen lainmuutosta valmisteleva komitea, joka ehdotti asumuserosovittelun poistamista ja korvaamista harkinta-ajalla. Tekemässämme tutkimuksessa mitattiin kyselylomakkeella sovittelijoiden mielipidettä tästä muutoksesta. Sovittelijoista kolmannes kannatti sovittelun korvaamista harkinta-ajalla. Noin puolet vastusti muutosta. Tyypilliseksi tilanteen säilyttäjäksi tutkimuksessa seuloutui ” kolme- tai useampilapsinen, nainen, ei-ylioppilas eikä sosiaalityöntekijä, eikä pappi ”, tyypillinen kannattaja taas oli ”kahdeksan vuotta sovitellut ylioppilas”. (Mikkola et. al. 1978, 60.)

Sovittelun ajankohtaa aviokriisiin nähden sovittelijat pitivät liian myöhäisenä. Perheneuvonnan ja -kasvatuksen järjestäminen avioeroja ehkäiseväksi toimenpiteeksi korostui sovittelijoiden mielipietissä. Perheneuvonnan viranomaisiksi sovittelijat katsoivat parhaiten sopivan perheasian neuvottelukeskukset, terveyskeskukset, kasvatuseuvolat ja koulut. Joukossa on toisaalta perhe- kasvatustieteisiin erikoistuneita toimijoita, toisaalta yleisellä tasolla perheitä kohtaavia yhteiskunnassa jo 1970-luvulla vakiintuneen asemansa saavuttaneita toimijoita. Tällaisia ovat eritoten koulu ja terveyskeskus. (Mikkola et. al.1978, 49; 51.)

Sovittelua koskeva tutkimuksellinen mielenkiinto sosiaalityön tutkimusalueena lisääntyi 1990-luvun alussa, kun perheasiain sovittelua koskevat säädökset lisättiin Avioliittolakiin asumuserosovittelun tilalle väljemmin ja yleisemmin indikaatioin. Sovittelun yhteys avioeron oikeusprosessiin katkesi virallisesti. Tutkimusaiheet käsittelivät tuolloin monia aihepiirejä: parisuhdetta, avioliittoa, vanhemmuuden toteutumisesta eron jälkeen ja lasten asemaan erossa. Tiukasti sosiaalityön tutkimusalueella painotus on kuitenkin ollut lasten asioissa, ei parisuhteessa. Parisuhdeasioita sovittelua koskeva tutkimus on sivunnut vain siltä osin, mikä koskee eron jälkeistä vanhemmuutta. Ilmestyneet tutkimukset ovat yleensä olleet perheasian sovittelun kehittämisen tutkimusraportteja. Sovittelun ammatillista kehittämistä sekä sovittelun vaikuttavuutta on arvioitu harvoin ja yleensä jonkin tutkimuksen sivujuonteena.

Valkama totesi sosiaalipolitiikan alaan kuuluvan perheasian sovittelua koskevan kyselytutkimuksensa, ”Perheasian sovittelu, jäännös vai uusi mahdollisuus”, että perheasian sovittelulla, asumuserosovittelusta kehittyneenä sosiaalipalveluna, on potentiaalinen mahdollisuus kehittyä eläväksi sosiaalipalveluksi, mikäli se kykenee muuntumaan parien tarpeisiin. (Valkama 1991, 72.)

Tiina Hokkanen on todennut sosiologian alaan kuuluvassa tutkimuksensa yhteydessä perheasian sovittelun vastaavan nykyisellään huonosti eroavien parien tavoitteisiin ja tarpeisiin. Hokkanen totesi perheasian sovittelun ongelmaksi, että kun toinen puolisoista oli työmuodon sisälle määritellyssä esisovittelussa jatkamassa liittoa, oli toinen puoliso jo sopimuspalvelussa eli eroamassa. Perheasian sovittelun tarjoamaa tukea tärkeämmäksi eroavat puoliset kokivat vertaistuen. Hokkanen päättelee, että perheasian sovittelu on liian muodollinen, eikä sellaisenaan pysty vastaamaan ainakaan eroavien parien tuen tarpeeseen. (Hokkanen 2005, 52.)

Erottuuko perheasian sovittelu nykyisin eri toimijoilla erilliseksi työmuodoksi? Stakesin tilastojen vertailu vuosilta 2002 ja 1997 kertoo perheasian sovittelun vähentyneen Suomen kunnallisissa kasvatus- ja perheneuvoloissa 3,2 prosenttiyksiköstä 2,5 prosenttiyksikköön, perusjoukon ollessa noin 13.000 sovittelun asiakaskäyntiä 420.000 asiakaskäynnistä vuonna 1997 ja noin 9000 sovittelu asiakaskäyntiä noin 402.000 asiakaskäynnistä vuonna 2002 (Kasvatus- ja perheneuvolatoiminta 2002, 2003.).

TAULUKKO 1.

**SOVITTELUA KOSKEVIA TAI NIITÄ SIVUAVIA TUTKIMUKSIA
TIEDEALOITTAIN SUOMESSA**

SOVITTELUA KOSKEVIA TAI SOVITTELUA SIVUAVIA TUTKIMUKSIA TIEDEALOITTAIN		
VIITEKEHYS TULOS	AIHE / TASO	TEKIJÄ/VUOSI/ PAIKKA
sosiaalipolitiikka Sovitteluista keskeytyi 22 %	Asumuserosovittelu; Pro Gradu-työ	Heikinheimo Anna; 1965, Helsingin Yliopisto, Helsinki
sosiaalipolitiikka Sovitteluista keskeytyi 17 %	Asumuserosovittelijoiden mielipiteitä työstään ja sen kehittämisestä; opinnäytetyö	Mikkola Ritva & Tervo Terttu; 1978, Tampereen Yliopisto, Tampere
sosiaalipolitiikka. Perheasian sovittelulla vielä mahdollisuus kehittyä.	Perheasian sovittelu, jäänne vai uusi mahdollisuus? tutkimusraportti	Valkama, Ulla; 1991, Sosiaali- ja terveyshallitus, Helsinki
sosiaalipolitiikka Perheasian sovittelun kehittämistä projektein:	”En ole katkera, mutta kuitenkin...” ja ”Itke vain sydämmein...” projektitutkimuksia perheasian sovittelun kehittämisestä tutkimusraportteja:	Taskinen Sirpa,(toim.), 1994 ja 1993, Stakes, Helsinki
Perheasian sovittelu sopii miesasiakkaille Vertaistuki sovittelun edellä	Perheasian sovittelun kehittämisprojekti osaraportti	Vantaa.1993, Stakes, Helsinki
JATKUU SEURAAVALLA SIVULLA		

TAULUKKO NO 1.		
Samat kuin edellä	Perheasian sovittelun kehittämisprojekti osaraportti	Joensuu, 1993, Stakes, Helsinki
Tulokset toimivat käytännössä. Ks. s. 29	Perheasian sovittelun kehittämisprojekti, osaraportti	Päijät-Hämeen perheneuvola Lahti, 1994, Stakes, Helsinki
Sisällöllinen ja hallinnollinen kehittäminen	Perheasiain sovittelun kehittämisprojekti, osaraportti	Tampereen sosiaalivirasto, 1993, Tampere
Yhteensovitus: -maallikot -ammattilaiset	Perheasian sovittelun kehittämisprojekti; osaraportti	Kauhajoen perheneuvola, 1993 Kauhajoki
kirkkososiologia/ asumuserosovittelu merkitys avioeron pysäyttäjänä alkoi vähettä 1970 luvun alussa.	Avioliitto ja avioero; tutkimus	Sihvo Jouko; 1976; Kirkon tutkimuskeskus, Tampere
oikeustiede/ Suomalainen avioliittokäsitys idealistinen viime vuosisadan alussa, ei sovittelua laissa.	Avioero, tutkimus Avioliittolain erosäädösten taustasta ja tarkoituksesta; väitöskirja-tutkimus	Mahkonen Sami, 1980; Helsingin Yliopisto, Helsinki
oikeustiede/ Neljä viidestä parista haki avioeroa vuoden kuluttua asumuserotuomiosta	Suomalainen avioeroprosessi väitöskirjatutkimus	Helin Markku; 1974; Helsingin Yliopisto, Helsinki
JATKUU SEURAAVALLA SIVULLA		

	TAULUKKO NO 1.	
sosiaalipolitiikka Ks. otsikointi	”Käynti oli erittäin positiivien, suosittelu kaikille”, Avioeroasiakkaiden mielipiteitä Espoo sosiaalivirastossa ja oikeusaputoimistossa saamastaan palvelusta vuona 1988. Avioerotutkimuksen osaraportti	Makkonen Mikko, 1989 Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Helsinki
sosiologia/ Vertaistuki sovittelua tärkeämpää	”Äitinä ja isänä eron jälkeen; yksihuoltajuus arjen kokemuksena” väitöskirjatutkimus	Hokkanen Tiina, 2005 Jyväskylä Yliopisto Jyväskylä

Sovittelua pääaiheinaan käsittelevää tutkimusta on niukasti. Sosiaalityöhön nivoutuvasti sovittelua on enemmän tutkittu Suomessa vasta sovittelun muodoututtua perheasian sovitteluksi 1988 jälkeen. Tutkimukset ovat tällöinkin olleet lähinnä perheasiain sovittelun kehittämistä koskevia projektiraportteja. Kokonaisuutena tarkastellen sovittelua on tutkittu monella eri tieteen alalla, joskin yleensä vain aihetta sivuten. Sosiaalityön tutkimuksen keskiössä sovittelu ei koskaan olemassa olonsa aikana ole ollut.

Ulkomaisia tutkimuksia vastaavasta avioliittolainsäädäntöjen sisältämisestä sovittelu-
menettelystä avioeron yhteydessä ei tämän tutkimuksen taustoituksessa esitellä tarkemmin,
koska se vaatisi tarkemman perehtymien kunkin maan avioliittolainsäädäntöön ja
maakohtaisiin sovittelujärjestelmien vaiheisiin, sekä kunkin maan reagoimistapaan
vasteena avioerojen tilastolliseen kohoamiseen viime vuosisadalla, mahdollisesti
sosiaalityöllä, joka olisi mahdollisesti muotoiltu sovittelun tapaan. Tutkittavan ilmiön

ulkomaiset vastineet olisi todennäköisesti seulottava, analogisesti Suomen tilanteen tapaan, hyvin isosta avioeroa, perhe-elämää ja parisuhdetta koskevasta kirjallisesta eri tieteen aloja koskevasta aineistosta, – jollain käsitellä, joka saattaisi jossain tapauksessa muistuttaa tutkittavaa Suomen Avioliittolain määrittämää sovittelua.

3. SOVITTELU SÄÄDÖSTÖN KEHITYS

Sovittelun katsotaan pohjautuvan vanhoista kirkollisista kuripitosäädöksistä, jotka sisältyivät Vanhan Kirkkolain ” Vuode- ja Asumusero” -säädöksiin. Avioliittoon liittyvät käsitykset sen muodosta ja suhteesta yhteiskuntaan nähdessä omaksuttiin kristinuskon leviämisen myötä. Katolisen kirkon aikana Suomessa omaksuttiin kanoninen oikeus, jonka mukaan avioero ei ollut mahdollinen, sillä avioliitto on roomalaiskatolisen dogmatiikan mukaan sakramentti. Protestanttisen uskonpuhdistuksen jälkeen, avioeroa koskevat asiat jäivät kuitenkin kirkon päätettäväksi protestanttisen dogmatiikan mukaan niin sanottuihin maallisiin asioihin kuuluvina ja näin ollen sopimuksellisina. (Makkonen 1991,42.)

Vuoden 1686 Kirkkolaki sisälsi vuode- ja asumuserosäädöksen. Tuomioistuin määräsi aviopuolisot vuode- ja asumuseroon, mikäli heidän välillään vallitsi viha ja katkeruus, eikä heitä saatu sopimaan. Papiston velvollisuus oli eron aikana toimia niin, ettei puolisoitten välille jäänyt eripuraisuutta; ellei näin käynyt, pappi saattoi pyytää syyttäjää nostamaan kanteen puolisoita vastaan. Mahdollista oli myös että Ruotsi-Suomen kuningas myönsi erivapausteitse avioeron tuomiovaltansa perusteella oikeuslaitoksen ohi, ”för en, eller annan orsak” (Litmala, 2001).

Vuoden 1734 Naimakaaren mukaan aviopuolisot tuomittiin asumuseroon raastuvanoikeudessa. Vuode- ja asumuserosäädösten periaatteet olivat samat kuin vuoden 1686 Kirkkolain. Naimakaaren, eli oikeuslaitoksen tuomiovallan ohi, oli edelleen mahdollista saada avioero kuninkaan myöntämänä, erivapausteitse. Autonomian aikana, vuodesta 1809 ja itsenäisyyden ajan alusta vuoteen 1929, avioeron saattoi myöntää Suomen Senaatin Oikeusosasto, sittemmin Suomen Tasavallassa 1917 alkaen Korkein Oikeus. Tämä oli tilanne aina vuoteen 1929 asti, kunnes säädetyssä Avioliittolaissa avioeron perusteet yhtenäistettiin ja supistettiin pelkästään tasavaltalaisen yhteiskunnan tuomiovallan piiriin kuuluvaksi (Litmala, 2001).

Vuonna 1929 säädettiin ensimmäinen Avioliittolaki itsenäistyneeseen Suomeen. Lakiehdotukseen oli sisällytetty puolisoitten riita-asioiden sovittelua koskevia säädöksiä. Sovittelijoiksi ehdotettiin seurakunnan johtajaa, holhouslautakunnan puheenjohtajaa tai sitä henkilöä, jonka tuomari tai oikeuden puheenjohtaja määräsi puolisoitten pyynnöstä.

Eduskuntakäsittelyn yhteydessä laista poistettiin sovittelua koskevat säädökset, koska tämän luonteisen asian katsottiin aina olevan pelkästään oikeuden ratkaisovaltaan kuuluvaa. Vuoden 1929 Avioliittolaki ei siis tuntenut lainkaan välien rikkoontumisen perusteella tapahtuvaa avioeroa. Asumuserokäytäntöä ei siis ollut ja avioliitto purkaantui vain peruuntumalla tai syyllisyyden perusteella. Avioliittolaki uudistusta pohdittiin 1907 alkaen. Valmisteluajan pituuteen vaikuttivat ideologisten näkemysten runsaus ja moninaisuus. Suomen valtiollinen itsenäisyys oli nuorta ja yhteiskunnalle oli tärkeää, että perheet pysyivät koossa ja ihanne-perheen uralla. Lainsäädännöllä ei vähimmässäkään määrin haluttu horjuttaa avioliiton perustaa eikä lisätä avioerojen määrää. Itsenäisen Suomen ensimmäinen Avioliittolaki lopetti eri vapausteitse myönnettyt avioerot. Tämä menettely oli peräisin Ruotsi-Suomen Kuningaskunnan ajoilta. Avioeron myönsi vuodesta 1929 alkaen tuomioistuin vain laillisin perustein (Litmala, 2001).

Vuoden 1948 Avioliittolain muutoksissa mukauduttiin tilanteeseen, jossa avioeroluvut olivat heti sodan jälkeen kasvaneet yhä jyrkemmin. Samanlainen oli avioerolukujen kehitys ollut myös muissa sotaa käyneissä Länsi-Euroopan maissa. Yleinen monissa lähteissä esiintyvä käsitys ilmiön syystä on, että kyseessä oli teollistumisen ja sitä seuranneen kaupungistumisen seurauksena syntynyt yhteiskunnallinen ilmiö, joka mahdollistui sen vuoksi, etteivät puoliset olleet enää pysyvään maaomaisuuteen sidottuja. Toisaalta kaupungeissa oli enemmän avioliittoja hajottavia tekijöitä, kuin maaseudulla, mutta myös kaupunkien välillä oli eroja, jotka näkyivät erotilastoissa. Toinen Maailman Sota seurauksineen ihmisten henkilökohtaisen elämän tasolla, siirtämällä ihmisten elämän ratkaisuja ja monimutkaistamalla niitä, teki asiasta tilastollisesti merkittävän. (Mahkonen 1980, 68; 75.)

Suomessa Avioliittolakiin lisättiin asumuseroa koskevia säädöksiä, ja sovittelu määrättiin asumuseroon tuomittaessa pakollisena edeltämään asumuserotuomiota vuonna 1948. Sovittelijoina saivat toimia evankelis-luterilaisen seurakunnan kirkkoherra, kreikkalais-katolisen (ortodoksisen) seurakunnan esimies tai muun uskonnollisen yhdyskunnan johtaja, johon toinen puolisoista kuului. Lisäksi parin oli mahdollista hankkia oikeudelta sovittelija. Näin turvattiin uskonnollisiin yhteisöihin kuulumattomille kansalaisille yhtäläiset mahdollisuudet lain suhteen (Avioliittolaki, 1929).

Asumuserotuomion hakeminen piti perustella puolisoiden pysyvällä välien rikkoontumisella, jonka vuoksi yhteiselämä oli käynyt mahdottomaksi. Molempien tuli hakea asumuserotuomiota. Puolisoiden välillä tuli suorittaa tällöin määrämuotoinen sovittelu. Sovittelusta annettiin todistus, jonka asianosaiset toimittivat tuomioistuimelle. Sovittelu sisälsi kolme neuvottelua, yhden kummankin puolison kanssa ja yhden yhteisen neuvottelun. Sisällöllisesti sovittelijan tehtäväksi määrättiin:

1. saada puoliset sopimaan yhteiselämän jatkamisesta
2. tehdä selkoa asumuseron oikeusvaikutuksista
3. sopia asumuseron ehdoista

Vuoden asumuseron jälkeen tuli oikeuden tuomita aviopuolisot kumman tahansa puolison hakemuksesta avioeroon (Avioliittolaki, 1929).

Sovittelijan ensisijaisena pyrkimyksenä oli tukea avioliiton pysyvyyttä. Ellei se ollut mahdollista, sovittelijan tehtävänä oli valmistella puoliset asumuseroon ja sen myötä lopulliseen avioeroon. Tilastot osoittivat, että 1950-luvun alun avioerojen luku laski, joskaan tarkkaa syytä tähän ilmiöön ei selvitelty. Näin ollen ei tiedetä, mikä merkitys tarkkaan ottaen sovittelulla oli (Avioliittolaki, 1929; Suomen tilastollinen Vuosikirja 2004,2005).

Vuoden 1963 Avioliittolain muutoksessa laajennettiin sovittelijoiden piiriä ja muutettiin sovittelun päämäärää. Eroaikeissa asumuseron kautta olevat uskonnollisiin yhteisöihin kuulumattomat, joutuivat hankkimaan sovittelijan oikeudelta ja joutuivat siitä myös itse maksamaa. Tämän vuoksi kunnallisille sosiaalitoimelle asetettiin laissa velvoite, määrätä ja palkata sovittelija kunnassa asumuserosovittelua tarvitseville (Avioliittolaki, 1929).

Sovittelun päämäärää määriteltiin siten, että sovittelijan oli neuvoteltava puolisoiden kanssa ensisijaisesti yhteiselämän jatkamisen mahdollisuudesta. Vaikka sovittelun perimmäisenä tarkoituksena oli johtaa sovittelavien avioliiton eheytysoikeuskehitys alulle, oli toissijaisena pyrkimyksenä luoda neuvotteleva asenne aviokriisiin nähden. Päätöksenteko siitä, jatkavatko puoliset avioliittoa, oli jätettävä puolisoille itselleen, Sovittelulla pyrittiin

estämään harkitsemattomia ratkaisuja kiinnittämällä huomiota sellaisiin eroista aiheutuviin seikkoihin, joita puoliset eivät ehkä olleet ajatelleeksi. Painavista sysitä yhdessä neuvottelusta voitiin kuitenkin luopua (vaikea sairaus, puolisoiden välinen vaikea vihamielisyys). Useampaan, kuin lain määräämää neuvottelua ei kukaan osapuoli voinut edellyttää, mutta toisaalta sovittelijan tuli tarjota ylimääräinen neuvottelu, jos puoliset sitä halusivat. Sovittelijat saivat veloitteen kiinnittää erityistä huomiota alaikäisten lasten aseman turvaamiseen. Tämä oli ensimmäinen kerta sovittelun olemassaolon vaiheissa, milloin eroavien parien lasten asema mainitaan sovittelun yhtenä indikaationa. Kuukauden kuluttua ensimmäisestä sovittelu- neuvottelusta oli sovittelijan annettava sovittelusta todistus (Oikeusministeriön Yleiskirje no 2/341 1963,1963; Avioliittolaki, 1929).

Vuoden 1963 lakimuutoksen tarkoituksena oli lisätä sovittelijoiden kirjoa maallisempaan suuntaan ja toisaalta sisällöllisesti kehittää sovittelua. Tutkimuksellisesti tuona ajankohtana korostuivat hyvät perhesuhteet ja hyvät suhteet lapsen lähiympäristöön ja häntä hoitaviin aikuisiin, lapsen hyvän psyykkisen kehityksen reunaehtoina. Tutkimuksellisesti oli todettu, että vanhempien avioero muodosti psyykkisen uhkan, ei vain puolisoille itselleen, vaan myös heidän lapsilleen. Tämän suuntaisten tutkimuksia oli alkanut enenevässä määrin ilmestyä, ennen kaikkea psykologian, sosiaalipsykologian ja lapsipsykologian soveltavilta osa-alueilta. Niille oli sosiaalinen tilaus, koska avioerolapsia oli yhä enemmän. Moderneissa yhteiskunnissa pyritään lapsille järjestämään parhaat mahdolliset kasvu-olosuhteet. Tästä seikasta kumpusi lain käyttäjän huoli, vasteena yleisesti yhteiskunnassa esiintyvistä avioerolasten asemaa koskevasta huolesta. Aiemmin oli yhteiskunnassa huoli syntynyt siitä, että avioliitot pysyivät koossa ja sitä kautta myös lasten asema olisi paras mahdollinen kasvun ja kehityksen kannalta. Merkittävä muutos sovittelukäytännössä oli siinä, että sovittelu muuttui sosiaalipolitiikan toteuttamisen välineeksi, kun se aiemmin oli ollut osa avioliiton juridista purkautumisprosessia, Silti sovittelun yhteys avioeron oikeusprosessiin pysyi kiinteänä (Oikeusministeriön Yleiskirje no 2/341, 1963, 1963).

Makkonen kiinnittää huomiota siihen, että asumusero sovittelijoiden työ jätettiin koko olemassaolonsa ajan, vuosina 1948 – 1987, lähes tyystin sovittelijoiden omaksi asiaksi. Sovittelijoiden ohjeina olivat vain lakitekstit ja oikeusministeriön yleiskirje ja pari

opaskirjaa (Juurisen ” Asumuserosovittelu” vuonna 1970 ja Kurosen ja Laitisen ”Sovitellen ”, vuonna 1982). (Makkonen 1991, 45.)

Määrämuotoinen sovittelu poistui Avioliittolaista 1988. Tuomioistuin myöntää nykyisin voimassa olevan Avioliittolain säädöksen perusteella asumuseron jommankumman puolison hakemuksesta. Tätä seuraa puolen vuoden harkinta-aika, jonka yhteyteen ei ole kytketty mitään velvoitteita sovittelusta, joskin puolisoitten oletetaan itsenäisesti neuvottelevan avioliiton purkautumiseen liittyvistä kysymyksistä ja lasten huollosta ja elatuksesta. Tuomioistuin myöntää avioeron jo pelkästään toisen puolison hakemuksesta puolen vuoden harkinta-ajan jälkeen. Muutosta perusteltiin lainsäädännön muutosta tehtäessä puolisoitten tasa-vertaisuudella, yksilökohtaisen taloudellisen riippumattomuuden edistämällä ja erilaisten perhemuotojen tasapuolisen kohtelun edistämällä. Avioliiton agraariyhteiskunnassa täyttämät tehtävät: tuotantoon, lasten kasvatukseen, koulutukseen, elatukseen, toimeentuloon, suvunjatkamiseen ja seksuaalisuuteen liittyvät tehtävät olivat yhteiskunnan kehittyessä teollistuneeksi valtioksi vähentyneet ja toisaalta avioliiton tunnetehtävä puolisoitten välisessä suhteessa oli tullut korostuneesti esille. (Komiteamietintö 1972:A21.; Avioliittolaki 1929.)

Perheasiain sovittelulla suomalaisessa yhteiskunnassa pyrittiin siihen, että perheessä esiintyvien ristiriidat ja niiden oikeudelliset ratkaisut pohdittaisiin ja ratkaistaisiin asianosaisten kesken yhteisin vapaaehtoisuuteen perustuvien neuvotteluin. Neuvotteluilla osapuolet pyrkivät yhteisesti hyväksyttävään sopimukseen. Tämä uusi sosiaalipalvelu ei siis rajoittunut pelkästään aviosuhteen ja sen päättämiseen liittyvien puolisoitten ristiriitojen käsittelyyn, vaan laajentui koko perheen elämänkaaren ja kaikkien perheenjäsenten välillä olevien kaikkien ja kaikenlaisten ongelmien ja myös kaikenlaisten perhemuotojen ristiriitojen kaiken aikaa käytössä olevaksi ennaltaehkäiseväksi, mutta myös ristiriitojen ja ongelmien ratkaisemista tukevaksi, ohjaavaksi, neuvovaksi ja hoitavaksi toiminnaksi sosiaalipalvelun muotoon. Sovittelu olisi ehdotuksen mukaan pääsääntöisesti ollut vapaaehtoista. Pakollista sovittelu olisi vain silloin, kun se olisi koskenut sellaisen avioeron käsittelyä, jossa toinen osapuoli vastustaa avioeroa ja nimenomaisesti pyytää sovittelua. Lakiin sovittelu ei tässä muodossa tullut, vaan sovittelu kirjattiin lakiin kokonaan vapaaehtoiseksi sosiaalipalveluksi. Alaikäisten lasten asemaan perheasian sovittelijoita edellytettiin edelleen asumuserossa ja tulevassa avioerossa

muulloinkin kiinnittämään erityisesti huomiota. Perheasian sovittelu laajensi näin ollen sovittelun käyttöaluetta ja sisältöä. (Komitean mietintö 1983:20.; Avioliittolaki 1929.)

Perheasian sovittelun järjestämistä koskevat säännökset sisällytettiin Sosiaalihuoltolain (710/1988) määrittämiin sosiaalipalveluihin. Näin tehden perheasian sovittelu rinnastettiin virallisesti muihin sosiaalipalveluihin. Perheasian sovittelun suunnittelu ja kehittäminen määriteltiin sosiaalitoimen tehtäväksi, sosiaalihuollon suunnittelun nivoutuvaksi niin kuin Sosiaali- ja terveystoimen suunnittelusta ja Valtion osuuksista säädettyssä laissa (677/1982) säädetään. Käytännössä sovittelu on rajoittunut lapsien osalta vanhempien avioeron vaikutusten käsittelyyn erokriisin yhteydessä. Stakesin linjaus on samankaltainen. Avioliittolaissa perheasian sovittelua ja lasten tapaamisoikeussovittelu ja tapaamisten täytäntöön panoa koskevat säädökset ovat peräjälkeen (AL 20 ja 21 §). Kumpaakin näistä toiminnoista toteuttavat kunnalliset perheneuvolat. (Komiteamietintö.1983:20.; Avioliittolaki 1929.)

Oleellisin muutos Avioliittolaissa vuonna 1988 oli syyllisyys-perusteiden poistuminen. Avioeron saaminen edellyttää nykyisellään vain jommankumman puolison hakemusta kärjäoikeudelta. Erohakemusta ei tarvitse perustella, eikä toisen puolison vastustus eroa estä. Avioero myönnetään pääasiassa kuuden kuukauden harkinta-ajan perusteella tai kahden vuoden erillään asumisen perusteella. Kärjäoikeudet ja muutkin perheasioita tutkivat, hoitavat ja neuvovat tahot ohjaavat asumuserossa, harkinta-ajalla, olevia pareja ja perheitä avioeroa koskevassa päätöksessään perheasian sovitteluun.(Avioliittolaki 1929.)

Perheasian sovitteluun on periytynyt asumuserosovittelun työotteita, mutta sisällöllisesti kyseessä oli kokonaan erilailla perustettu, eroavia perheitä koskeva sosiaalipalvelu. Oikeuslaitos tuli näin siirtäneeksi kansalaisten omiin sopimuksiin perustuvan oikeuden käytön valmistelun sosiaalitoimelle. Sosiaalitoimi taas käytännössä loi perheasian sovittelusta niukasti käytetyn lähinnä avioerolapsia koskevan sosiaalipalvelun. (Makkonen 1991,46.)

Perheasian sovittelu on luottamuksellista ja sovittelua koskevat tiukat salassapitosäädökset. Sovittelijalla ei ole oikeutta saada muilta viranomaisilta salattavia tietoja. Vastaavasti sovittelijalla ei ole velvollisuutta antaa tietoja tai lausuntoja muille

viranomaisille, ei edes lausuntoja. Muistiinpanojen tekeminen ja arkistointi on sovittelijoille mahdollista. Usein miten ainoat muistiinmerkityt tiedot ovat asiakkaiden henkilötiedot ja sovittelukertojen lukumäärät. Lainmuutoksen yhteydessä 1987 eduskunnassa edellytettiin, että sovittelujen määrää seurattaisiin. (Litmala 2002, 14.; Taskinen 1994, 10.)

Perheasian sovittelu on asumuserosovitteluun verrattuna erilainen ennen kaikkea sisällöllisesti mutta myös muodoltaan. Sosiaalihuolto rajasi ohjeessaan 1/1987 perheasiain sovittelun seuraavasti:

1. Perheen jäsenet hakevat apua ja tukea pohdittaessa avioeroa tai sen uhkaa, avioliiton purkautumista tai yhteiselämän muuta lopettamista
2. Perheen jäsenet hakevat apua ja tukea johonkin muuhun ristiriitatilanteeseen ja pyytävät nimenomaan perheasiansovittelua

Sosiaalihuoltolain muuttamisesta annetussa laissa(381/ 87)perheasian sovittelu säädettiin kunnan järjestettäväksi sosiaalipalveluksi. Tämä muutos on ollut perustavaa laatua oleva vähintään toimintastrateginen, jossa sovittelu muuntui oikeusprosessin osasta hyvinvointivaltion sosiaalipalveluksi. Useat kunnat ovat määränneet erikseen perheasioiden sovittelua antavat työntekijät. Niin työntekijän kuin asiakkaan oikeusturvan kannalta on tärkeää, että sekä asiakas, että työntekijä tietävät, minkä tyyppisestä työtteestä on kysymys, koska työntekijän rooli riippuu työmuodon määrittelystä. (Taskinen 1994, 9.; Laki Sosiaalihuoltolain muuttamisesta 381/1987; Sosiaalihuollon ohje 1/1987 perheasian sovittelun järjestämisestä, 1987)

Kansainvälisen vertailun vuoksi esitän oheen israelilaisen Ayalon ja Flasherin teoksen (Children and divorce, 1987) määrittelemän perheasian sovittelun mukaan perheasian sovittelulla on kaksi keskeistä päämäärää:

1. Tuen saanti katkeruuden ja syyllisyyden tunteita vähentämään.
2. Sovinnon teon mahdollistaminen liitosta päättämisen mahdollistamiseksi ja uusien roolien omaksumiseksi tarvittaessa.

Avioeroa koskevassa sovittelussa keskitytään strategisella tasolla kolmeen seikkaan:

1. Yhteiselämän aikana hankitun omaisuuden jakaminen, ottaen huomioon molempien puolisoitten oikeudet.
2. Tuen antaminen vanhempien keskinäisen riippuvuuden katkaisemisessa ja eron tunteiden hyväksymisessä.
3. Kasvatusyhteistyön aikaansaanti.

(Ayalon, O., Flasher, A., 1997,21;22 .)

Tekijöiden mukaan lapset hyötyvät vanhempien avioeron sovitteluun osallistumisesta, koska heidän tällöin on mahdollista tulla tietoisiksi avioeroprosessin monitasoisuudesta ja sovittelija voi korostaa eroaville puolisoille lapsen asemaa ja näkökulmaa avioeroon.

(Ayalon, O., Flasher, A., 1997,25.)

Suomen Evankelis-luterilaisen Kirkon perheneuvontatyö alkoi sotavuosien jälkeen, pyrkimyksenään vastata voimakkaasti kasvaneisiin avioerolukuihin. Keskeisenä kirkon perheneuvonta työn aloituksena pidetään yleisesti seuraavaa tamperelaisen päivälehdessä ilmoitusta 19.11.1944, joka oli sijoitettu pikkuilmoituksena asianajajien palstalle:

Älkää ottako avioeroa!

Tarjoamme apua vaikeuksissanne. Kääntykää pastori Joensuun puoleen, os. Tuomiokirkonk.22 C, puh.5314

Palvelukset ilmaisia.

Tampereen kaupunkilähetys.

(Lehtiartikkelit/ Kohta 8.; Jaakkola et. al., 1994).

Kirkko on perinteisesti ollut perhemoraalin vartija. Toisaalta sodassa olleet miehet olivat tottuneet keskustelemaan myös yksityistä asioistaan ja ongelmistaan pappien kanssa. Sotavuosina oli solmittu avioliittoja pinnallisen tuttavuuden, jopa kirjeenvaihdon perusteella. Sodassa olleiden kokemukset poikkesivat kotirintamalla olleiden kokemuksista ja myös perherakenteet ja kokoonpanot olivat saattaneet muuttua sodan seurauksena. Suomalainen väestö oli sodan jälkeen vailla koulutusta ja ammattia, usein myös vakituista asuntoa ja siihen tarvittavia perustarvikkeita, joita oli hankala saada, iässä, jolloin normaalioloissa ne olisivat olleet jo hankittu. Kohonneita avioerolukuja oli havaittavissa myös muissa länsimaissa vastaavana ajankohtana. (Jaakkola et. al. 1994, 309.)

Kirkon perheneuvojat opettelivat 1950-luvulla amerikkalaisen sosiaalityön case work - työmenetelmän, siihen kuuluvine työnohjauksineen työntekijöiden kouluttamiseksi perheneuvoja tehtävään. Psykiatrinen ja lainopillinen konsultaatio järjestettiin myös osaksi toimintaa. Myöhemmin toiminnan osaksi nivottiin psykoanalyttistä, ja ryhmätyön eri suuntauksiin liittyvää osaamista. Nykyisellään kirkon perheasian neuvottelukeskusten työntekijäkunta koostuu teologeista, psykologeista, sosiaalityöntekijöistä ja diakoneista. (Viika1994,52.)

Kirkon perheasian neuvottelukeskukseen perustehtävänä määritellään kristillisellä pohjalla toimien keskusteluavun ja terapian menetelmiä käyttäen auttaa ja tukea aikuisväestöön kuuluvia henkilöitä perheen ja parisuhteen ongelmissa ja elämän kriisitilanteissa. Kirkon perheneuvontatyö perustuu vahvasti kirkon sielunhoidollisen ja diakonisen työn perinteeseen. Kirkollisen perheneuvonnan nykyistä strategista toimintaohjelmaa kuvaillaan seuraavasti: ” Perheneuvojat kohtaavat työssään ihanteiden ja elämän traagisuuden välisen jännitteen. He ovat pyhän ja arjen välillä kääntämässä ja välittämässä niiden merkityssisältöjä kumpaankin suuntaan. Kirkko tarvitsee jatkuvasti perheneuvonnan kaltaista, monien ammattilasten yhteistyötä voidakseen puolustaa kristillisiä arvoja. Perhe-neuvonnan uusimmat haasteet liittyvät yhteiskuntamme muutoksiin, joista tärkeimmät ovat monikulttuurisuus, perheväkivallan ehkäisy ja lapsiperheiden tukeminen. Perhe on kirkon tärkein yhteistyökumppani. Se on myös suomalaisen ihmisen tärkein elämänpiiri, Strategiansa *Läsnäolon kirkko* mukaisesti kirkko haluaa kohdata ihmiset siinä elämänpiirissä, jossa he elävät. Tämä nostaa avioliiton ja perheen keskeiseen asemaan koko kirkon työssä.” (Esko 2004, 7;8.)

Perheasiain sovittelua ei tässä tuoreimmassa kirkon perheneuvonnan toimi-alueen profiloinnissa erikseen mainita. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tiedotteen mukaan vuoden 2004 koko evankelis-luterilaisen kirkon perheasian neuvottelukeskusten noin 98000 neuvottelusta 5000 oli kirjattu perheasian sovitteluiksi; noin 5 % kaikista käydyistä neuvotteluista.(Liite/Lehtiartikkelit/Kohta 5.)

Kunnallisen kasvatusneuvoalaverkoston syntyminen 1970-luvun alussa ja toiminnan juurtuminen osaksi kunnallista lastenhuoltotyötä edisti myös areenan löytymistä ja toiminnan muotoutumista asumuserosovittelulle ja myöhemmin myös perheasian sovittelulle.. Kasvatusneuvolat keskittyivät alkuvuosinaan enemmän pikemminkin lasten psyykkisten kasvuhäiriöiden tutkimukseen ja hoitoon sekä vanhemmuuden kysymyksiin kuin parisuhdeongelmiin, joihin työ suunnattiin myöhemmin silloin kun niiden todettiin liittyvän lasten psyykkisiin ongelmiin. Vasta 1990-luvulla perheneuvolat laajensivat työtönsä lapsen ympäristöön ja enenevässä määrin myös vanhempien parisuhdeongelmien rajattuihin lapsiin vaikuttavien ongelmien käsittelyyn. Tällaisiksi tilanteiksi luokiteltiin avioerotilanteet. Kasvatusneuvoloiden nimi on muuttunut perheneuvolaksi; asumuserosovittelulla on ollut mahdollisuus muuntua perheasiain sovitteluksi, yhdeksi perheneuvolan työmuodoksi. Stakesin tilastollisessa julkaisussa kasvatus- ja perheneuvolatoiminnan kehitysvaiheet jaetaan seuraavasti:

1. Pioneerityön vaihe – 1950
2. Kouluongelmien vaihe 1950 – 1960
3. Kliinisen työn vaihe 1960 – 1970
4. Ulospäin suuntautumisen vaihe 1970 – 1980
5. Perhekeskeisen työn vaihe 1980 – 1990
6. Verkostoitumisen vaihe 1990 –

(Kasvatus- ja perheneuvolatoiminta 2002, 2003.)

Mitä kunnalliset asumussovittelijat olivat? Suuremmissa kaupungeissa todennäköisesti sosiaalityöntekijöitä, mutta koulutus pohja oli ainakin 1978 tutkimuksemme mukaan varsin kirjava suurissa kaupungeissa; maaseudulla todennäköisesti oli vielä kirjavampi (Mikkola et al., 1978).

Kunnallisen kasvatusneuvolatoiminnan muuttuminen kunnalliseksi perheneuvolaverkoksi aikaan sai perheasian sovittelulle asiantuntijuuden ja areenan, mutta perheasian sovittelu sinällään on mahdollisesti liennut perheneuvontaan todennäköisesti siksi, että perheasian sovittelun leimalliset piirteet, kuten tiukennettu salassapito, asiakkaan pyyntö nimenomaan perheasian sovittelusta ja avioeroproessin tukemisesta muihin perheasioihin yleistyneet indikaatiot, ovat jossain määrin ristiriidassa trendikkään perheneuvonnan ja perheneuvonnassa nykyisin käytettävien työtapojen, kuten esimerkiksi verkostotyön kanssa.

Asumuserosovittelun muuntuminen perheasian sovitteluksi lainsäädännön tasolla osuu juuri siihen ajankohtaan, jolloin perheneuvoloissa kehitettiin voimakkaasti verkostotyötä. Verkostotyön perusoletukset eroavat perheasian sovittelun vastaavista olennaisesti. Taskisen mukaan perheasian sovittelu rinnastuu hollantilaiseen ”Confidential Doctor” -järjestelmään, jonka perustana myös on luottamuksellisuus ja tiukennettu salassapito. Vantaalla ja Joensuussa vuonna 1994 suoritettussa perheasian sovittelua kehittävässä projektissa todettiin, että työmuoto sopi erityisesti miehille. Miehet eivät kaivanneet avioerotilanteissa niinkään terapiaa vaan muunlaista sosiaalipalvelua, johon perheasiain sovittelu näytti kykenevän vastaamaan hyvin. Perheasian sovittelua täydentäväksi työmuodoksi suositellaan tarvittaessa läheis-neuvonpitoa. (Komiteamietintö 1999:1.; Taskinen 2001,51.)

Perheasian sovittelu tilastoidaan yhä tarkasti erilleen muusta perheneuvontatyöstä. Stakesin perheneuvolatyöstä 2002 julkaiseman tilaston mukaan perheasian sovitteluksi luokiteltavaa työtä oli 3 %, kun se vuonna 1997 oli vielä 5 %. Perheasian sovittelun määrät ovat hienosittain laskeneet vuodesta 1994 alkaen. (Liite/ Tilastot/ Kohta A.)

TAULUKKO 2.

KUNNALLISEEN PERHENEUVONTAAN HAKETUMISEN SYYT

PERHENEUVLAAAN HAKEUTUMSIEN SYYT 1997 JA 2002 (%)	1997	2003
PERHEASIAN SOVITTELU	5	3
PARIONGELMAT	11	8
PERHEONGELMAT	15	18
LAPSEN ONGELMAT	59	62
LAUSUNTOPYYNTÖ	3	3
MUU SYY	8	6
YHTEENSÄ	100	100

Lähteestä puuttuvat sovittelujen kokonaismäärät. Katso sivu 13.

LIITE: Tilastot/Kohta A.

Kauhajoen perheneuvolan toimialueella tehdyssä sovittelijoiden yhteistyötä ja toimialuetta koskevassa projekti-tutkimuksessa vuodelta 1993 kävi ilmi, etteivät sovittelijat kokeneet tarpeelliseksi siirtää sovitteluja perheneuvolan työntekijöille ja että he olivat sisällöllisesti tyytyväisiä sovitteluihinsa. Miten paljon sovitteluja tehdään sosiaalitoimistojen perhetyön ja perheneuvoloiden sisällä ja miten paljon yksityiset palvelujen tuottajat, lähinnä kirkon perheneuvolat sovittelevat? Valkaman vuonna 1991 julkaiseman tutkimuksen mukaan pääosa sovittelijoista noin 88 %, oli sosiaalitoimen työntekijöitä, toimipaikan ollessa joko kasvatus- tai perheneuvola. (Valkama 1991,27.; Taskinen 1994,157.)

Perheasian sovittelua on ohjeistettu valtakunnan tasolla edeltäjänsä, asumuserosovittelun tapaan niukalti. Stakesilta on ilmestynyt vuonna 1993 Taskisen toimittama ” Itke vain sydämein ” ja saman tekijän vuonna 1994 toimittama projektiselostus perheasian sovittelun kehittämistä. Se täyttää osin oppaan kriteerit; samoin vuonna 2002 Taskisen kirjoittama ” Lapsen etu erossa, opas sosiaalitoimelle”. Mannerheimin Lastensuojeluliitto julkaisi vuonna 1991 Makkosen yleisen oppaan ” Avioeroauttamisen keinot ”. Useammalla teoksella perheasian sovittelua on kuitenkin ohjastettu kuin asumuserosovittelua.

Länsimaissa on nykyisin yleisellä tasolla yhteiskunnallisesti hyväksyttyä elää erilaisissa vaihtuvissa perhekokoonpanoissa, yhtä hyvin kuin myös pysyvässä aviosuhteessa. Tätä taustaa vasten on ymmärrettävissä perheasian sovittelun sisällöllinen hajoaminen ja sulautuminen perheneuvonnan ja sosiaalitoimiston perhetyön sekä eri toimijoiden kanssa tekemän eritasoisesti verkostoidun sosiaali- ja moni-ammattillisen työn sisälle. Perheasian sovittelun tyyppiselle sopimuspalvelulle perinteisessä muodossaan jää sosiaalityön eri työtilanteissa käytännössä sijaa vain yhteisten lasten asioista sopimuksia valmisteltaessa ja avoliiton ositusta alustavasti valmistellessa.

Heti vuoden 1988 Avioliittolain muutoksen jälkeen perheasiain sovittelun järjestäminen, tarjonta ja käyttö vaihtelivat Makkosen mukaan paikkakunnittain suuresti ja oli riippuvainen siitä, miten toiminta oli organisoitu, kenen tehtäväksi se oli annettu. Yleisimmin se oli annettu viranomaisille muun virkatyön oheen. Useimmin se oli liitetty sosiaalitoimiston työntekijän tai lastenvalvojan toimenkuvaan. Toisilla paikkakunnilla tehtävä oli liitetty perhe- tai ihmissuhdetyön ammattitahojen virkoihin. Näin menetellen ei perheasian sovittelua pyydetty lainkaan. Yhdellä paikkakunnalla perheasiain sovittelu määrättiin henkilökohtaisesti tietylle sosiaali- ja perhetyön viranomaiselle ja toiminnasta tiedotettiin erikseen paikkakunnan lehdessä. Toiminta lähti käyntiin ja muotoutui osaksi avioerokäytäntöjä. Makkonen korostaa sitä, että perheasian sovittelu vaatii erikoistuneen työntekijän ja hyvän tiedotuksen ja eriytetyt resurssit.(Makkonen 1991,146.)

Stakesin perheasiain sovittelun ohjeistuksessa vuodelta 2002 perheasiain sovittelun indikaatiot ovat:

1. Perheenjäsenet hakevat apua ja tukea pohdittaessa avioeroa tai sen uhkaa, avioliiton purkautumista tai yhteiselämän muuta lopettamista.
2. Perheenjäsenet hakevat apua ja tukea johonkin muuhun ristiriitatilanteeseen ja pyytävät nimenomaan perheasiain sovittelua.

Perheasiain sovittelu jaetaan kolmeen eri toimintakenttään:

1. Esisovittelu: parin ristiriitaisten tavoitteiden ja parisuhteiden käsittely, kriisityötä.
2. Sopimuspalvelu: sopimukseen tähtäävä työskentely, sopimusten esilaadinta, varsinaisten sopimusten tekeminen.
3. Jälkityö: erosta toipumisen tukeminen, sopimusten toimintaongelmien korjaaminen, lasten tilanteen tarkistaminen.

Perheasia sovittelun sisällöllinen mallinnus oli tulosta Stakesin 1990-luvun perheasian sovittelun kehittämiseen tähtäävästä projektista Päijät-Hämeen perheneuvolassa Lahdessa. projektissa kokeiltiin eri toimijoiden yhteyksiä perheasiain sovitteluun ja erilaisia sovittelun sisällöllisiä lähestymistapoja ratkaisukeskeisen psykologisten teorioiden pohjalta. (Taskinen 1994, 9.; Taskinen 2001, 50.)

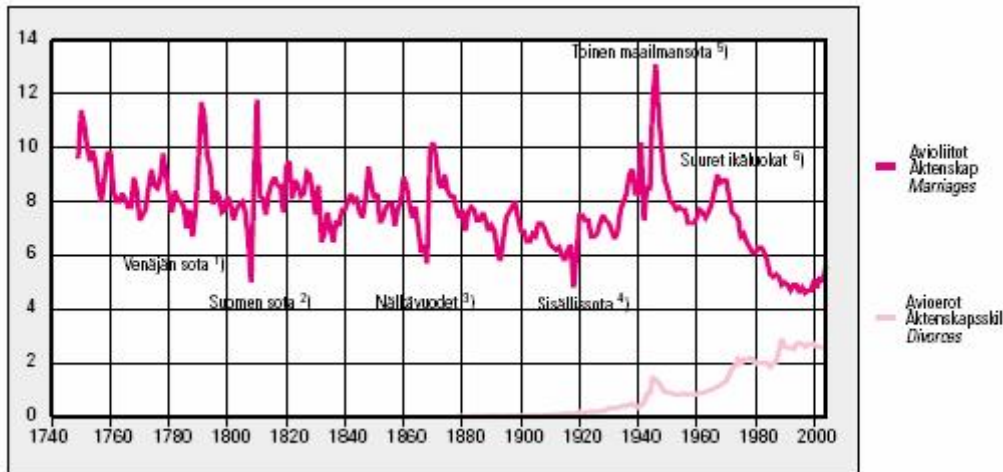
Perheasian sovittelijan on tunnettava juridiikkaa ja taloudellisia realiteetteja, hallittava jokin psykoterapeuttinen menetelmä tai osattava ainakin kriisityötä. Perheasian sovittelua tukevissa oppaissa soveltuvina menetelminä kuvataan milanolaista perheterapiaa, Margaret Robinsonin näkemyksiä perheasiain sovittelusta, Fisherin kehittämää jälleen rakennusohjelmaa. (Taskinen 1993.; Taskinen 1994.)

4. TUTKIMUKSEN TARKOITUS

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tutkia Suomen Avioliitolain (234/1929) sisältämää sovittelua viime vuosisadalla kolmessa ajallisessa jaksossa. (1907 – 1947, 1948 -1987 ja 1988 -). Mistä johtui sovittelun lakiin sisällyttämisen vaihtelu. Miten sovittelulle yhteiskunnassa annettu merkitys kuvautui tähän tutkimukseen valittujen parisuhde- tai avioliitto-oppaiden sovittelua koskevien tai sovittelun teemaa sivuavien tekstinäytteiden perusteella. Pääsääntöisesti sovittelun tarpeen, parisuhteelle oikeusprosessin osana ja myöhemmin tarkastelujaksolla pareille suunnattuna sosiaalipalveluna, oletetaan tässä tutkimuksessa aiheutuneen teollistuminen ja siitä seuranneen kaupungistumisen avioliitolle aiheuttamista muutosprosessista. Miksi sovittelua ei kuitenkaan sisällytetty kauden 1907 - 1947 avioliittolainsäädäntöön ja miksi sovittelu muuntui pareille suunnatusta määrämuotoisesta asumuserosovittelusta 1988 lainsäädännön muutoksessa yleiseksi perheasiansovitteluksi?

Aineistoa analysoitaessa on myös seurattu solmittujen avioliittojen ja vastaavasti avioerojen määrää ja niiden kehityksen suhdetta kunakin kautena yllä esitetyn 1700-luvun puolivälistä alkavan Tilastokeskuksen julkaisemaa tilastoa perusteella.

Näitä muutoksia peilataan tässä tutkimuksessa kultakin ajanjaksolta näytteeksi valittujen avioliitto- ja parisuhde-oppaiden tekstianalyysien valossa diskurssianalyysin keinoin.

KUVIO 4. AVIOLIITOT JA AVIOEROT 1749 – 2004

Määrät on esitetty promilleina keskiväkiluvusta.

LIITE: Tilastot / Kohta B.

Liitteessä on kuvattu läpikäyty aineisto.(Liitteet/Läpikäyty aineisto) Aineistoksi olen valinnut kutakin määrittämääni ajanjaksoa tutkimusasetelman kannalta mielestäni parhaiten kuvaavat teokset, jotka edustavat parhaiten kutakin aikaa, tutkimuksen viitekehystä käsin arvioituna ja kuvaavat kunkin tutkimusajanjakson avioliitto/parisuhde- ja perheihannetta suhteessa sovitteluun selkeimmin.

Tekstinäytteiden kirjoittajien valinnassa olen kiinnittänyt huomiota kolmeen seikkaan. Olen pyrkinyt valitsemaan kirjoittajia, joilla on käytännön tuntumaa avioerojen käsittelystä ja kohtaamisesta omassa ammatissaan. Toisena kriteerinä on ollut ammatissa hankittu teoreettinen perusta, josta seuraa, että tutkittava teksti on kirjoitettu yhtenäisestä viitekehystä. Kolmantena kriteerinä on ollut tekijän kyky popularisoida tietoa kirjoittamalla. Popularisoinnin tarkoituksena on yleensä tiedon jako ja lukevaan suureen yleisöön vaikuttaminen. Avioliitto- ja parisuhdeoppaat heijastavat niitä käsityksiä, joita yhteiskunnassa liikkuu ideologisella tasolla. Ne pyrkivät ohjaamaan suuren yleisön ajattelua tavoittelemaansa suuntaan. Tämän vuoksi tutkimuksen näytetekstilajeiksi on valittu nimenomaan läpikäydyistä tutkimusaineistosta tutkimusasetelmaan parhaiten sopivat avioliitto- ja parisuhdeoppaat.

1. Kausi 1907 - 1947: Eino Sormusen ”Avioliitto, muistoja, kehoituksia ja opetuksia ”, vuodelta 1944.
2. Kausi 1948 -1987: Matti Joensuun ” Vaikea avioliitto”, vuodelta 1959.
3. Kausi 1988 - 2005: Pekka Saurin ” toisen kanssa, ihmissuhteet sopimuksina ”, vuodelta 2000.

Tutkimuksen aineistoksi soveltuvaa tekstiä on runsaasti tarjolla. Aineistoa olisi enemmän kuin kohdassa ”Läpikäyty aineisto” on lueteltu. Luettelo perustuu tutkimusaiheesta löytämäni kirjoitettuun tai muuhun aineistoon ja edustaa tietynä ajankohtana esiintyvää tietyn henkilön käsitystä avioeroon liittyvistä ilmiöistä. Sosiaalityöhön rinnastettavissa oleva, sovittelu-menettelystä kirjoitettu teksti liittyy aineiston teksteihin vain yhtenä osana, yleensä epäsuorasti, eikä anna siitä suoraa tietoa tutkittavana ilmiönä. Tässä suhteessa tarkasteltuna aineisto ei anna tarkkaa kuvaa sovittelun vaiheista; ei ole edustava. Toisaalta sovittelu on ja on aina ollut sivujuonne itse avioeroprosessissa, joten tutkimusaineistoakin on perusteltua valita tällä tapaa.

Ensimmäiselle jaksolle on tyypillistä, ettei avioeroa pääteemanaan käsittelevää kirjoitettua aineistoa juuri ole. Avioeroa sivuavaa aineistoa on löydettävissä aikakauden muun kirjallisuuden ohesta. Toisille tutkimuksen jaksoille, erityisesti viimeisemmälle taas se, että aineistoa pääteemanaan tietokirjamaisesti käsittelevää aineistoa on runsaasti ja suunnatusti eri ryhmille kirjoitettua: pareille, lapsille, viranomaisille, jopa isovanhemmille. Avioeroa on näissä kirjoissa käsitelty monista eri näkökulmista, monilla eri menetelmillä ja eri viitekehyksistä kirjoittaen. Avioeroa ja sen seurauksista ja seurausten kanssa elämisestä on valaistu monista eri näkökulmista.

Läpikäyty tutkimusaineisto on rajattu pääasiassa alun perin Suomen kielellä kirjoitettuihin teksteihin, mikä sinänsä on rajoite, mutta tutkimus sinänsä on rajattu Suomen avioliittolainsäädännön määrittelemän sovittelun käyttöön ja sen vaiheiden tarkasteluun suomalaisessa yhteiskunnassa. Sovittelu-menettelyä sinänsä on Suomessa tutkittu vähän ja siitä ei tiukennetun salassapidon vuoksi ole olemassa rekisteröityä tietoa, joten tämän tutkimuksen tutkimusotteella ja -aineistolla voidaan kuvata sovittelua,

joskaan ei tarkasti, niin tällä menetelmällä saavutettavalla tarkkuudella kohtalasien tarkasti.

Tässä tutkimuksessa käytettyä tutkimusmenetelmää diskurssianalyysia kuvaa menetelmänä tietty jäsentymätön muodon puute, joka ei siis ole menetelmän puute, vaan sen etu. Menetelmä sallii tutkimusaineistossa tutkimusprosessin kuluessa esiin nousseiden piirteiden nostamisen näytteeksi kuvailemaan tutkittavaa ilmiötä epäsuorasti kielen kautta. Tästä tendenssistä seuraa se, että tutkijan on oltava valmis ikään kuin hallitusti ajelehtimaa näytteen aineistosta esiin nousseiden tutkijan eritasoisiksi olennaiseksi olettamiensa näytteestä esiin nousseiden piirteiden varassa, tietämättä, minne virta häntä vie. Tällä ajelehtimisprosessilla on yhteys näytteen tapausten ainutkertaisuuden esiin nostamisessa ja kuvaamisessa. Tässä suhteessa diskurssianalyysin yleensä yleisesti katsotaan kuvaavan tutkittavaa näytettä paremmin kuin jonkin kvantitatiivisen menetelmän, joka jättää ainutkertaiset ilmiöt ei-valideina huomiotta. (Jokinen et. al.1993, 227.)

Diskurssianalyysi on kielitieteestä yhteiskuntatieteisiin muunneltu menetelmä. Diskurssianalyysi työstää kielen, sen sanojen, lauseiden sekä puheen ja sen vastavuoroisuuden tulkintaa, mutta ennen kaikkea merkityssisältöjä. Kielen kontekstisuus otetaan huomioon diskurssianalyysissä merkityssisältöä täydentävästi määrittävänä tekijänä. Diskurssianalyysin perusajatuksia on, että kieli kannattelee ja heijastaa todellisuutta. Todellisuutta ei diskurssianalyysillä voi empiirisesti suoraan mitata, mutta kieli tuo esiin jotain viitteitä ja välähdyksiä analysoitavan ilmiön luonteesta tai ilmentää jotain seikkaa, jonka perusteella todellisuutta voidaan luonnehtia. - Alasuutari vertaa laadullisen analyysin lähestymistapaa ja sen tutkimustavan näytteen muodostamista Kuun kävijöiden kivinäytteisiin ja toteaa, että näyte tällaisenaan ilmensi parhaiten Kuun maaperän sisintä, Maassa tuntematonta olemusta (Alasuutari, 1989). Töttö taas kysyi, eikö kiviä analysoitu kvantitatiivisin menetelmin, ja eikö se antanut selkeämpää kuvaa Kuun maaperästä, kuin satunnaisesta paikasta satunnaisen kuunkävijän Kuusta satunnaisesti poimimat kivet (Töttö, 2004).

Diskurssianalyysiä tutkimusmenetelmänä käytettäessä tehdään seuraavat oletukset:

1. Oletamus kielen käytön sosiaalista todellisuutta rakentavasta luonteesta.
2. Oletus useiden rinnakkaisten ja keskenään kilpailevien merkityssystemien olemassa olosta.
3. Oletus merkityssystemien kontekstisidonnaisuudesta.
4. Oletus toimijoiden kiinnittymisestä merkityssystemeihin.
5. Oletus kielen käytön seurauksia tuottavasta luonteesta.

(Jokinen, 17)

Jokinen erottaa diskurssianalyysissä kolme dimensiota, joiden varassa tutkittavaa näytettä esimerkiksi voi analysoida:

1. vaihtelevuus – yksinkertaisuus
2. sisältö – muoto
3. aineistovetoisuus – spekulatiivisuus

(Jokinen et. al.1993, 227.)

Tässä tutkimuksessa diskurssien sisällössä on seurattu niiden ilmaisemaa käsitystä avioeron luonteesta suhteessa yhteiskuntaan. Diskurssit ovat tässä tutkimuksessa luokiteltavissa tutkimuksen viitekehyksestä käsin eri ulottuvuuksilla, joiksi tässä tutkimuksessa tarkastellaan yksilön tasolla, parin tasolla, yhteisön tasolla ja yhteiskunnan tasolla. Diskurssit yksilöidään tässä tutkimuksessa avioliittopuheeksi, avioeropuheeksi ja valtiopuheeksi. Tutkimuksen aineistoksi valittujen kirjallisten aineistojen tekstit,

avioliitto/parisuhdeoppaat, on analysoitu seuraavien diskurssien esiintyvyyttä seuraten ja kuvaillen seuraavasti:

1. Avioliittoon liittyvä puhe:

1. avioliiton pysyvyyttä korostava puhe - avioeron mahdollisuuden huomioiva puhe

2. Avioeroon liittyvä puhe:

1. laki/ sopimus
2. tasa-arvo/naisen asema puhe
3. lapsi erossa – puhe
4. talous/emootiot

3. Valtiotyyppiin liittyvä puhe:

1. oikeudet/velvollisuudet
2. perus-, ihmis-, lasten oikeuspuhe,
3. kansallisvaltiohanke/velvollisuus -puhe
4. hyvinvointi/ sosiaalipalvelupuhe

Tämä tutkimus ei pyri mittaamaan sovittelumenettelyä yllä esitetyillä kaavoilla, vaan jäntevöittämään kuvausta sovittelumenettelystä tutkimuksen eri kausina. Vertailu eri kausien välillä ei antaisi luotettavaa kuvaa sovittelumenettelyn kehityksestä jatkumona ajan suhteen tai kyseisen vaihtelun syistä, ennen kaikkea diskurssianalyysin mittaustasosta johtuvista syistä. Silti diskurssianalyysi tuottaa ikään kuin kollaasin sovittelun vaiheista.

Oikeudellisten muutosten tutkiminen yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa on perusteltua sikäli, että lainsäädäntö sisältää erilaisia kerrostumia, joista kukin perustuu erilaiseen käsitykseen tutkittavasta yhteiskunnallisesta ilmiöstä ja sen suhteesta ympäröivään yhteiskuntaan nähden.(Häyhä1997,141.) Tässä tutkimuksessa tarkastellaan suomalaisessa yhteiskunnassa tapahtuneen oikeudellisten muutosten näkökulmasta sovittelua, sosiaalityöhön rinnastettuna, viime vuosisadalta, vasta itsenäistyneen kansallisvaltion kaudesta alkaen, siirtyen sodan jälkeiseen teollistuvaan suomalaiseen yhteiskuntaan ja vielä näihin päiviin, postmoderniksi luokiteltuun suomalaiseen yhteiskuntaan.

Parisuhdetta ja perherakenteita säätelevät muutokset tapahtuvat yhteiskunnassa hitaasti ja lainsäädännön normiksi säädettäessä nämä muutokset demokraattisessa valtiossa läpikäyvät yleensä, enemmän tai vähemmän vilkkaan, yhteiskunnallisen keskustelun väestötasolla sekä valtiollisen päätöksentekojärjestelmän lainsäädännön muutoskäsittelyn. Tässä prosessissa lain voiman saavuttaneeseen menettelyyn(tässä tapauksessa sovitteluun) vaikuttavat monien sidos- ynnä eturyhmien erilaiset mielipiteet, jotka edustavat hyvin yleistetyllä tasolla hahmoteltavissa olevia erilaista aatteista ja arvoista johdettavissa olevia ideologioita. Näiden ideologioiden esiintymisen alkua ja loppua ja niiden vaikutusta yhteiskunnalliseen päätöksentekoon ja siitä seuraavaan lainsäädäntötyöhön on ajallisesti vaikea yksiselitteisesti määrittää. Siksi tässä tutkimuksessa tämän yhteiskunnallisen keskustelun laajasta aihepiiristä tuottama runsas aineisto on suljettu pois tämän tutkimuksen kapean aihealueen - avioliittolainsäädännön avioerosäädösten sisältämän sovittelumenettelyn - vuoksi. (Näinä alueina olisi ollut tarjolla perheen rakenteen kehitys, sukupuolimoraalia koskeva kehitys, lapsen aseman kehitys, naisen aseman kehitys muiden muassa.) Usein ideologiat kulkevat rinnan ja päällekkäin; loppuvat ja tulevat taas esiin yhteiskunnallisessa keskustelussa. Tässä tutkimuksessa taustaideoiksi on nimetty idealismi kauteen 1907 – 1947 liittyen, individualismi 1948 – 1987 kauteen liittyen ja postmodernismi viimeisimpään kauteen 1988 – 2006 liittyen.

Ajanjaksoiksi valittujen kolmen kauden jaksoitus, 1907 – 1947 välinen aika, 1948 – 1987 sekä 1988 - 2006 välinen aika, jako perustuu sovittelukäytännön esiintyvyyteen mahdollistavan lainsäädännön olemassaoloon. Asumuseron ja siihen liitetyn sovittelukäytännön sisältyminen Avioliittolakiin on suora seuraus siitä, minkälainen

yhteiskunnallinen painoarvo lakiin kirjoitetulle syy-perusteiselle avioerolle annettiin verrattuna avioeroon yksityisten kansalaisten omaan sopimukseen perustuvana liittona. Näiden kahden piirteen, joita tässä tutkimuksessa luonnehditaan tässä tutkimuksessa valituilla apukäsitteillä idealismiksi ja individualismiksi, esiintyminen riippui siitä, minkälaisia yhteiskunnallisia arvostuksia avioliitosta ja perheestä, parisuhteista ja lapsen asemasta avioliitossa ja avioerossa tai parisuhteessa yleensä, kunakin ajankohtana yhteiskunnassa oli vallalla. Näillä taas on yhteys siihen, minkälaisessa yhteiskunnassa avioliittoa ja parisuhdetta ja niiden perustamaa tai alulle panemaa perhe-elämää eletään.

Tässä tutkimuksessa käytän kirjallista aineistoa kuvaamaan Suomen Avioliitolain sisältämän sovittelukäytännön taustalla olevia ideologisia virtauksia, idealismia 1910-luvulta alkaen, individualismia 1960-luvulta alkaen ja postmodernismiin liittyvää pluralismia 1990-luvulta alkaen. Ammatillisen sosiaalityön kannalta pyrin huomiomaan kaikissa kolmessa ajanjaksossa sovittelun pyrkimyksen yhteiskunnallisen integraation ja koheesion lisäämiseen. Yhteisenä näkökulmana on yhteiskunnan integraatiopyrkimys sosiaalisiksi ongelmiksi luokitellun avioeron suhteen ja yhteiskunnan koheesion lisääminen sosiaalityön - tässä tapauksessa sovitteluun rinnastettuna - keinoin. Varsinaisena yhteiskuntatieteellisenä viitekehyksenä pidän teollistumisen ja kaupungistumisen aiheuttamia syitä avioerojen lisääntymiseen ja niiden yhteiskunnallisten ongelmien eliminointia ja lieventämistä sovittelun keinoin, niin että sovittelu on rinnastettu ammatilliseen sosiaalityöhön.

5. SOVITTELUN VAIHEET

Kaudella 1907 - 1947 kasvussa oleviin avioerolukuihin reagoitiin avioliiton pysyvyyttä korostaen. (Tilastot Kohta B) Avioliitto ja perhe oli suomalaisuuden tärkeä perusilmiö, jonka mahdollista haaksirikkoa, avioeroa, säädeltiin itsenäisessä Suomen valtiossa laillisin keinoin. Erityisesti haluttiin poiketa aiemmasta erivapausteitse epämääräisistä avioero-tavoista ja korostaa avioeron laillisuutta. Samalla haluttiin taata, niin miehille kuin naisille, tasavallalle ominaiset yhdenvertaiset oikeudet. Sovittelulle, joka rinnastettiin ei-tasavaltaiseksi ja ei-lailliseksi koettuun Naimakaaren vapausmenettelyyn, se merkitsi tämän menettelyn kehittymisen estymistä. Samalla Avioliittolaista hävisi puolisoiden (itse asiassa puolisojen sukujen) avioliitto-tulkinta, jota kuitenkin käytännössä oli suomalaisessa yhteiskunnassa ja myös muissa suomensukuisissa yhteisöissä aina esiintynyt kirkon opetuksesta huolimatta.

Yhteiskunnassa 1880-luvulta alkaen nousseet avioeroluvut katsottiin saatavan laskemaan pelkästään lain keinoin. Yhteiskunta oli kuitenkin vielä perusrakenteeltaan staattinen, maatalousvaltainen ja perherakenteet ja yhteisöt suhteellisen pysyviä. Teollistuminen ja kaupungistuminen, avioerojen pääsytyt, staattisia maaseutuyhteisöjä purkaessaan ja muutoskykyisiä taajamayhteisöjä luodessaan, olivat vasta aluillaan. Avioliittolain säädännössä yhteiskunnallinen todellisuus, so. kasvavat avioero-luvut, eivät painaneet siinä määrin, että sovittelu-tyyppisen menettelyn kehittäminen avioerojen ehkäisyyn olisi voittanut kansallisen suomalaisuus-projektin, johon oleellisena osana kuului avioliiton pysyvyys. (Mahkonen 1980.) Tilastollisesti avioeroluvut olivat kuitenkin jo kohoamassa. (Liite/Tilastot/ Kohta B.)

Avioeroluvut kohosivat uudelleen hyvin jyrkästi Suomessa Toisen Maailman Sodan jälkeen, kun teollistuminen ja väestön kaupungistuminen kiihtyi ja maaseutuvaltaiset yhteisöt hävisivät. Sovittelun käyttöön otolle oli yhteiskunnassa sosiaalinen tilaus ja yhteiskunnan rakenteissa riittävät toimijat ja menetelmät. Tilastollisesti avioituvuus oli korkea ja avioerojen kasvu oli tasaantunut, mutta jäänyt korkealle tasolle. (Liite/ Tilastot/Kohta B.)

Vuonna 1988 asumuserosovittelu poistettiin laista ja korvattiin perheasian sovittelulla. Sovittelun indikaatiot ovat laajat ja sisällöllisesti määrittelemättömämmät kuin edeltänsä asumuseroitteluun; jopa niin laajat, että yhteyttä asumuserosovitteluun on vaikea havaita. Avioerot olivat suomalaisessa yhteiskunnassa yleistyneet ja tulleet tavanomaisiksi. Avioeroluvut olivat yhä kasvamassa. Kaupungeissa ja taajamissa olevan väen määrä on lisääntynyt maaseudun kustannuksella ja elämäntapojen erot monilta jo osin myös tasaantuneet. Asumuserosovittelun tyyppiselle parisuhteen sovittelulle ei enää ole sosiaalista tilausta. Avioliitto, avoliitto, samaa sukupuolta olevien parien avoliitot ja rekisteröidyt parisuhteet, sallitaan yhteiskunnassa. Avioeroluvut ovat vakiintuneet korkealle tasolle ja avioituvuudessa on havaittavissa hieman kohoamista. (Liite/Tilastot/Kohdat B., C. ja Kohta D.)

Sovittelun vaiheet on jaettu tässä tutkimuksessa ajallisesti kolmeen osaan edellisessä luvussa kuvatuin perustein. Tutkimuksessa luokitellut kaudet ja ” Läpikäydyistä Aineistosta ” niille valitut näytteet ovat seuraavat:

1. Kausi 1907 – 1947: Eino Sormusen ”Avioliitto, muistoja, kehoituksia ja opetuksia ”, vuodelta 1944.
2. Kausi 1948 – 1987: Matti Joensuun ”Vaikea avioliitto ”, vuodelta 1959.
3. Kausi 1988 - 2005: Pekka Saurin ” toisen kanssa, ihmissuhteet sopimuksina ”, vuodelta 2000.

Seuraavassa ajanjaksoihin liittyvää sovittelua kuvataan näytteeksi valittujen avioliittooppaiden ja parisuhdeoppaiden tekstinäytteiden kautta, tarkastellen edellisessä luvussa luokiteltujen puheiden esiintymistä ja esiintymistyyppiä.

5.1. Kausi 1907 – 1947

Kaudella 1907 – 1947 analysoitiin Eino Sormusen tekstiä ”Avioliitto, Vihkimisjuhlaan liittyviä muistoja opetuksia ja kehoituksia” vuodelta 1944. Tähän tutkimusjaksoon liittyvät jatkuvasti kohoamassa olevat avioeroluvut. Tämän tekstin kirjoittamisen ajankohtana sekä avioituvuus, että avioerojen määrä kasvoi räjähdysmäisesti.

(Liitteet/Tilastot/Kohta B.)

Eino Sormunen toimi Kuopion piispana vuosina 1939 - 1961. Jälkipolvet ovat luonnehtineet häntä tutkijaksi, esipaimeneksi ja kulttuurikriitikoksi. Ennen analysoitavaa kirjaa hän on kirjoittanut mm. vuonna 1936 tieteellisen tutkielman ” Avosuhte vai avioliitto? Antiikin tutkimuksen näkökulma ajankohtaiseen ongelmaan” .Sen lisäksi hän on kirjoittanut opaskirjat erikseen äideille vuonna 1933 ja isille vuonna 1936: ” Iloa ja huolta lasten tähden; erityisesti äideille” ja ”Isien sydämet lasten puoleen; erityisesti isille”. Oppaat on julkaissut Suomen Pyhäkouluyhdistys. Lisäksi hän kirjoitti kulttuuri- ja sanomalehtiin ajankohtaisista aiheista. Sormunen on kirjoittanut ”Avioliitto” kirjansa 1944, todennäköisesti edellä mainittua antiikkia koskevaa tieteellistä tutkielmaansa popularisoiden piispan ja papin työkokemusta hyväksikäyttäen.

Sormusen tulkitsee Jumalan säätämän järjestyksen mukaan yhteiskunnan perustuvan avioliittoon ja perheeseen. Muita tärkeitä ihmisten keskeisiä yhteyden muotoja ovat valtio, kirkko, kulttuuri- ja talouselämä; avioliitto ja perhe ovat kuitenkin ihmiselle kaikkein tärkeimmät. Perheen tehtävänä on erityisesti kotikasvatuksen antaminen lapsille (Sormunen, 1944).

”Avioliitto ”-kirjassaan Sormunen esittää aviomiehen ihanteeksi antiikin mieskuvan ja avioliiton pääasialliseksi sisällölliseksi tavoitteeksi antiikin kreikkalaisen filosofin Platonin ajatuksia rakkauden(eros) jalostumisesta yhdistellen ja sovittaen ne silti tiukasti kristillisen etiikan puitteisiin, niin että rakkaus kohdistuu vain yhteen persoonaan: aviovaimoon. Tämän mallin hän tarjoilee erityisesti aviomiehille. Sormunen lainaa Platonin Symposium -teosta (tarkka lähteen lainauskohta puuttuu, ks. lähdeluettelo esimerkiksi Hug, 1884.)aviomiehille puhuessaan seuraavasti:

”Ja tämän huomattuaan (että kaikkien ruumiiden kauneus on pohjimmiltaan samaa) hänen täytyy esiintyä kaikkien kauniiden ruumiiden rakastajana ja hellittää tuosta tulisesta rakkaudesta yhteen ainoaan ja pitää sitä vähäarvoisena. Sen jälkeen hänen tulee pitää sielun kauneutta suuremmassa arvossa kuin ruumiin kauneutta, niin että, jos jollakin on oivallinen sielu, hän tyytyy siihen, vaikka tällä olisi ruumiillista kukkeutta vähäisessä määrässä, rakastaa tätä ja pitää tästä huolta.”(Sormunen 1944, 48.)

Sormunen määrittelee aviomiehen ihannekuvana myös toisin, suomalaisesta perinteestä käsin, teologian professori Antti J. Pietilää lainaten. (Lainauksen lähdetiedot puuttuvat tekstistä. Sormunen olettaa lukijakuntansa tuntevan teologian professori Pietilän tuotannon):

’ Kun meidän esi-isämme, ne miehet, jotka ovat raivanneet tämän maan viljelykselle, tunsivat elämänsä painuvan iltaa kohden ja heidän teki mieli koota koko elämäviisautensa lyhyeen lauseeseen, jonka voi painaa jälkeenjäävien sydämiin, eivät he tieneet sanoa heille mitään parempaa, kuin nämä sanat: ‘Pelkää Jumalaa ja pidä hänen käskynsä!’ Tietysti heiltä oli elämän varrella kysytty monenlaisia avuja. Taistelussa metsää, petoja, epäsuotuisaa ilmastoja ja ulkonaista vainolaista vastaan oli tarvittu sitkeyttä, tyytyväisyyttä, uskollisuutta ja miehuutta; verojen maksaminen ja sotapalveluksen suorittaminen, usein kaukana omilta rannoilta, olivat vaatineet erinomaista lain ja järjestyksen kunnioitusta; kotoisten voutien ja suurtilallisten mielivalta oli pannut mielenmaltin ja kärsivällisyyden usein kovalle koetukselle. Mutta kaikkien näiden hyveiden yläpuolella oli heidän tajunnassaan jumalanpelko. Mies, jonka sydämessä se asui, oli heidän meidän mielestään kaikissa muissakin suhteissa kunnan kansalainen.’

(Sormunen 1944,55.)

Yllä lainattua kappaletta aiemmin Sormunen oli samaistanut hyvän kansalaisen ja hyvän kristityn vetoamalla Maakuntalakien säädöksiin, jotka jo olivat velvoittaneet jokaisen uskomaan Jumalaan ja pelkäämään häntä, pohjoismaisen yhteiskuntajärjestyksen perustana. (Sormunen 1944,54.)

Aviovaimon ihanteeksi, nimeten sen klassiseksi kuvaukseksi miehen klassisen kuvauksen rinnalla, Sormunen nostaa suomalaisen kirjallisuuden klassikon, Kiven ” Seitsemästä veljeksestä”(Kivi, käytetty painos 2000,20.) Aapon tunnetun ja paljon siteeratun kuvauksen, jonka Aapo esittää ennen veljesten yhteistä, tunnetusti vesiperän vetänyttä, Männistön Venlan kosintaa:

”Talo ilman aitanpolulla astelevaa emäntää on niin kuin pilvinen päivä ja sen perheenpöydän päässä asuu ikävyys kuin riutuva syksyilta. Mutta hyvä emäntä on talon kirkas aurinko, joka valaisee ja lämmittää. – Katso, ensimmäisenä hän jättää aamulla vuoteen, sotkee taikinansa, rakentaa miehelleen suurusta pöytään, evästää hänet metsään, ja siitä kiirehtii hän kiulu kourassa tarhaan lypsämään kirjavaa karjaansa. Nyt hän leipoo, hyörii ja pyörii; nyt hän on pöydän ääressä, nyt pyörähtää hän tuolla peräpenkin päässä leipä kämmenellä, ja nyt hän pyrynä kohentelee uunia, joka ammentaa hohtavasta kidastansa tulta ja savua. Nyt hän leipäin noustessa, viimein itsekin, lapsi rinnalla, einehtii, syö kimpaleen leipää paistetun silakan ja ryyppää haarikosta piimää päälle. Mutta eipä unohda hän halliakaan, talon uskollista vartijaa portailta, eikä kissaa, joka unisena uuninpäältä killistellen katsahtelee. – Ja nyt hän taasen hyörii ja pyörii, kääntyy ja keikkuu, sotkee vielä toisen taikinan kaukaloonsa nousemaan, leipoo sen leiväksi ja paistaa ja virtana juoksee hiki hänen otsaltansa. Mutta katso: päivän laskiessa on hänellä leivät katossa, varras ladottuna vartaaseen, joista raitis elämä liehahtaa alas. Ja silloinpa, miesten tullessa metsästä, vartoo heitä höyryävä illallinen pestyllä pöydällä. Mutta missä on emäntä itse? Tuolla hän pihalla taasen lypsää vääräsarvisia nautojansa ja kiulussa helluu rieskan sohiseva, vahtoinen harja. - Niin hän hyörii ja pyörii, niin hän kääntyy ja keikkuu ja vasta, kun toiset jyräävät jo sikeimmässä unessa, kallistuu hän siunaten vuoteellensa. Mutta ei hän vieläkään ole työnsä ja toimensa kaikki. Tuskittelematta hän yön kuluessa nousee sijaltansa hetkittäin, tunneittain, nousee viihdyttämään pienoista lastaan, joka tuossa itkee hyryttelee kehossansa. – Tämä, veljet, on oivallinen emäntä”. (Kivi 2000,20.; Sormunen 1944, 59.)

Avioliitto on Sormusen mukaan naisen ja miehen välinen elinikäinen aviolupaukseen perustuva liitto, jonka kristillisenä avioliittona Jumala pyhittää. Tämä tekee avioliitosta liiton, joka ei ole rinnastettavissa puolisoiden omaan sopimukseen, eikä avioliittoa voi näin ollen sopimusteitse purkaa. Sovittelulle ei näin ollen ole sijaa tai tarvetta: kumpikin puoliso täyttää velvollisuutensa ja tehtävänsä ja pyrkii tahollaan täyttämään ihanteellisen aviopuolison roolin. Mies klassiseen tyyneyteen pyrkien ja osaansa ja omaansa tyytyen; nainen täyttäen tehtävänsä miestänsä palvelen ja lapsensa hoitaen. Sormunen korostaa, että näin meneteltynä, kun kullakin on oma kutsumuksensa ja velvollisuutensa, on hänellä myös oma turva- ja pakopaikkansa kutsumuksen antajan luona. (Sormunen 1944, 67.) Sormunen perustelee mielipiteensä Katekismuksella, luterilaisen dogmatiikan peruskirjalla.

Avioeroperusteiksi Sormunen hyväksyy uskottomuuden ja toisen omavaltaisen hylkäämisen, analogisesti voimassa olleen Avioliitolain säädösten mukaisesti. Avioero on Sormusen mukaan kuitenkin hätäkeino. Vääjäämättä avioerosta seuraa oman elämän ja lasten tulevaisuuden raunio. (Sormunen 1944,15.)

Sormunen varoittaa ” maallistumisen hengestä ”, siitä että avioliitoissa harrastus kohdistuu vain ajallisiin ja joutavanpäiväisiin asioihin.

”Ei osata puhua kuin luulotelluista tai todellisista huolista ja ikävyyksistä. Tällaisen kodin jäsenissä asuu hermostunut levottomuus ja tyydytyksettömyys. Koti on heille pahantuulen kaatopaikka eikä pakopaikka maailman kylmyyttä ja kodittomuutta vastaan, ymmärryksen ja myötätunnon pesä.” (Sormunen 1944,23.)

Toisaalta Sormunen korostaa kotielämän aitoutta ja vilpittömyyttä ja aviopuolisoiden keskinäistä avoimuutta ja luottamusta sekä puolisoiden omaa realistista itsetuntemusta ja kärsivällisyyttä ja nöyryyttä toisiaan kohtaan. (Sormunen 1944, 70;18.) Puolisoiden välisille neuvotteluille tai ulkopuolisen neuvottelijan mahdollisuuden tarjoamista, puhumattakaan mistään yhteiskunnan velvollisuudesta tarjota apua yllä mainitsemissaan ”huolissa ja ikävyyksissä” Sormunen ei suosittele. Kunkin tulee vain kärsivällisesti kestää eteen tulevat aviolliset vaikeudet tahollaan.

Valtiollinen Suomi-hanke avioliiton antaman lasten kotikasvatuksen kautta sekä kirjan ilmestymisen aikoihin päättynyt sota näkyvät teoksen tekstissä. Sormunen päättää teoksensa näin:

” Olemme saaneet Jumalan lahjana kotimme takaisin pyhittääksemme ne Jumalan pelossa uuden terveen sukupolven lämpimiksi pesiksi, Pelkkä kielteinen taistelu kotielämää rappauttavia voimia vastaan ei riitä niitä suojelemaan, vaan on turvauduttava myönteisiin voimiin. Jumalanpelko puhdistaa kodin elämän, tuo siihen viihtyisyyttä, antaa arkeenkin juhlaa ja suruihin lievitystä. Vain hurskaat kodit takaavat, että tulevaisuuden Suomi on oleva sisäisestikin suuri, ydintä myöten terve ja voimakas. ”

(Sormunen 1944, 71.)

Vielä selkeämmin avioliiton liittyminen kasalliseen Suomi-hankkeeseen näkyy seuraavassa Sormusen tekstissä:

”Sotien ja muiden suurien järkytysten aikana on yhä uudelleen koettu, että lain ja oikeuden, hyvän tavan ja opetuksen tarjoamat siveelliset tuet vähitellen murtuvat, aviositeiden höltyminen, nuorison villiintyminen, huvitteluvimma ja häikäilemätön itsekkyyys alkavat kalvaa kansan elinvoimaa.” (Sormunen 1944,57.)

Sormusen teksti kokonaisuutena on sukupuolen mukaista: toista aviomiehille ja toista aviovaimoille. Yhteiskunnallinen tilanne julkaisuaajankohtana voimakkaasti nousemassa olevien avioerolukujen valossa jää Sormusen tekstissä kokonaan sivuun. Sormunen korostaa, että kunkin tulee tehdä velvollisuutensa aviomiehinä ja aviovaimoina ja pitää avioliittonsa, jotta perheet pysyisivät suomalaisen yhteiskuntaelämän perustana. Yhteiskunnalta itseltään Sormunen ei edellytä mitään toimenpiteitä. – Tosin kirja on kirjoitettu juhla kirjaksi, eikä miksikään pamfletiksi. Avioeron sallimista Sormunen käsittelee tekstissään vain lain rajoissa. Aviollisiin vaikeuksiin ja avioeroihin Sormunen viittaa lähinnä sivulauseissa käsitteillä ja fraaseilla ” kotielämän rapautuminen ”, ” sivistyksen maallistumien” sekä lauseilla: ”avioero on hätäkeino ja se raunioittaa oman elämän ”ja: ” avioero tuhoaa lasten tulevaisuuden ”.

Valtiollinen Suomi-projekti näkyy Sormusen tekstissä kauttaaltaan: siihen tähtää avioliiton tärkeä tehtävä, lasten kotikasvatus. Teoksesta kuultaa läpi viime vuosisadan alun idealismi, laillisuuteen pidättäytyminen ja yhteiskunnallisten tekijöiden, tässä tapauksessa kohonneiden avioerolukujen, huomiotta jättäminen. Sormusen puolustukseksi on sanottava, että yleisö, jolle hän Kuopion piispana kirjoittaessaan teoksensa kirjoitti eli pääasiassa maatalous-valtaisessa staattisessa yhteiskunnassa ja todennäköisesti Sormusta lukeva yleisö aidosti jakoi kirjoittajan arvomaailman.

Teksti näytteessä esiintyy runsaasti avioliiton pysyvyys-puhetta, kansallisvaltion olemusta pönkittävää ja yksilön velvollisuuksia avioliitossa korostavaa puhetta. Sovittelupuhetta ei lainkaan esiinny tekstissä. Avioeropuhetta esiintyy sivulauseissa ja avioeropuheessa on negatiivinen sävy: mahdollinen avioero uhkaa yhteiskunnan perusrakenteita ja raunioittaa kansallisvaltion. Tasa-arvopuhetta ei esiinny ja Sormunen erottelee miehet ja naiset puheensa kohteena. Taloudesta tai emootioista avioliitossa ei tekstissä suoraan puhuta, Sormunen sivuuttaa ne kokonaisuudessaan. Sormusen puhe on luonteeltaan kauttaaltaan idealistista (Mahkonen, 1980.)Niemistä lainaten tekijä puolustaa absoluuttista sukupuolimoraalia avioliitossa.(Nieminen 1951.)

5.2. Kausi 1948 -1987

Kaudella 1948 - 1987 analysoitiin Matti Joensuun teksti ”Vaikea avioliitto vuodelta 1959. Tähän tutkimusjaksoon liittyvät voimakkaasti kohonnut avioituvuus ja voimakkaasti kohonneet avioeroluvut. Näytetekstin ajankohtana avioerojen kasvu oli jo hieman tasaantunut.(Liitteet/Tilastot/Kohta B.)

Joensuu perusti pappien kirjeen vaihtopalvelun avioliitto-ongelmallisille. Tästä toiminnasta kehkeytyi Kirkon perheasian neuvottelukeskusten verkosto, jonka yhdeksi työmuodoksi asumuserosovittelu liitettiin 1960-luvulla. Joensuu toimi pitkään kirkon perheasiain keskuksen pääsihteerinä Kirkkohallituksessa. Perheneuvontatyö vakiintui hänen kaudellaan kirkon yhdeksi työmuodoksi. Kirkon perheneuvontatyöhön sisällytettiin 1963 Avioliittolain määrittämä sovittelu-menettely. Joensuun ammatillisen ajattelun taustalta löytyy rintamapappien järjestö, jolle oli ominaista korostaa uusia työ- ja ajattelutapoja Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa. Akateemisella tasolla taustalla oli myös sodan jälkeen Suomen rantautuneita teologisia suuntauksia. Uransa aikana Joensuu toimi useissa perheneuvonnan asiantuntemusta vaativissa tehtävissä, myöhemmin myös kansainvälisissä yhteyksissä.

Matti Joensuu kirjoitti erilaisia oppaita suurelle yleisölle, jotka koskivat avioliittoa sen aloittamista, solmimista, siinä pysymistä, kuten ” Haikara ei Sinua tuonut, kasvuikäisten sukupuolikasvatusta ” (1950), ” Luottamuksellisesti kuulutuspareille ”(1980), ” Suomen nuorten kirja ” (1955), puheena oleva ” Vaikea avioliitto ” (1959) ja ” Työtoveruus ja intiimisuhteet ” (1979), joka sekin nimestään huolimatta, sisälsi avioliiton tukemista koskevan kannanoton. Joensuu kirjoitti myös perheneuvontaa järjestäville ja viranomaisille suunnatun kirjansa vuonna 1972 ”Avoliitto, avioliitto, perhe ”, jonka esipuheessa hän toteaa sen ”kannanotoksi niihin yhteiskuntarakenteen tekijöihin, jotka vaikuttavat perherakenteita heikentävästi ja joihin kirkon perheneuvontatyöllä ei valitettavasti voi vaikuttaa.” (Joensuu 1972, 3.). Myöhemmin Joensuu toimitti vielä Kirkon yhteiskunnallisen toimikunnan kannanoton ”Yhteiskunnan ydinsolu”(1975).

”Vaikeasta avioliitosta ” välittyä kauttaaltaan ajatus, että aviopuolisot elävät liittoon yhteiskunnallisesti historiallisessa tilanteessa. Tämän yhteiskunnallisen tilanteen Joensuu määrittelee yhteiskuntarakenteen muutokseksi teollistumisen ja kaupungistumisen seurauksena. Joensuu kirjoittaa tästä muutoksesta seuraavasti:

”Meidän aikanamme olemme nopeasti tapahtuvan yhteiskunnallisen muutoksen keskellä. Meiltä puuttuvat sukupolvien perinteiden luomat tavat, jotka antavat ihmiselämälle kiinteät puitteet. Jokaisen perheen pitää pystyä suunnittelemaan ja rakentamaan perinteet omalle elämälleen.”

(Joensuu 1959,24.)

Puolisoiden on nykyajassa Joensuun mukaan tultava toimeen omassa ja liittonsa varassa vailla yhteisön välitöntä tukea. Tämän vuoksi monia asioita on tehtävä toisin, kuin mitä lapsuuden perheessä on ollut tapana tehdä, uudesta yhteiskunnallisesta tilanteesta johtuen. Joensuu asettaa puolisoiden omaan järjen käyttöä omissa asioissaan perinnäistapojen edelle uudesta yhteiskunnallisesta tilanteesta, esimerkiksi kaupunkimaisesta ympäristöstä johtuen. Oma järki on asetettava myös sovinnäistapojen ja joskus myös omien tunteiden edelle. Joensuu vetoaa lukijoihinsa, Sormusen tapaan, Jukolan Aapoa siteeraten:” Tunteet on pantava järjen ikeen alle.” Joensuu kirjoittaa:

” Näemme ympärillämme miten yli 3500 perhettä vuodessa rikkoontuu omassa maassamme. Tunnumme itsessämme erilaisia ristiriitaisia tunteita ja koemme vaikeuksia. Nämä kaikki ovat haasteita meille nykyajan ihmisille, joiden kutsumuksena on elää juuri tässä yhteiskunnassa, näitten vaikeuksien keskellä ja löytää niihin ratkaisuja. Nykyajan ihmisillä ei ole häntä ulkoapäin sitovia elämän ja elämäntavan normeja. Me voimme hyväksyä sisäisesti itsellemme oikeat ja terveet normit ja elää niiden mukaan. Meidän sukupolvemme vaikeana tehtävänä on luoda perhe-elämä uudelleen muuttuneissa oloissa, Silti meidän ei tarvitse jäädä toivottomina, katkerina ja epäonnistuneina tuijottamaan itseemme. Voimme tuntea eräänlaista syvästi tyydyttävää työniloa siitä, että meille on uskottu vaikeita tehtäviä ja pulmia ratkaistavaksemme.” (Joensuu 1959,35.)

Avioerosta Joensuu toteaa seuraavaa:

” Nykyaikana on aviokriisiin joutuneitten puolisoiden asema paljon vaikeampi. (edellä kuvattu staattinen maaseutu yhteiskunta laajoine perhekoonpanoineen, tulonmuodostuksineen ja maaomaisuuden jakamisen mahdottomuus) Avioero on tullut yleiseksi. Siksi ei yleinen ajattelutapa, eivätkä myöskään taloudelliset ja sosiaaliset siteet pidä eron mahdollisuutta loitolla, kuten ennen. Sellainen ajattelutapa, että ellei avioliitossa onnistuta niin sitten erotaan, voi olla mitä turmiollisin. Miltei jokaisessa avioliitossa voidaan kriisiaikana joutua tilanteeseen, jossa puolisoiden mielessä liikkuu ajatus siitä, että koko naimisiin meno oli erehdys.” (Joensuu 1959, 56.)

Joensuun kirjassa näkyy individualismin piirteitä siinä, että aviopuolisoilla on oikeus irrottautua yhteisöstään avioparina ja siinä, että puolisoilla itsellään yksilöinä on oikeus liittoon koskeviin yksilöllisiin toiveisiin ja tarpeisiin. Joensuun ajattelussa näkyy idealismin piirteitä hänen vaatiessaan aviopuolisoiden sopeutumista yhteiskunnalliseen tilanteeseen ja sen aiheuttamien aviollisten ongelmien kanssa elämiseen sopeutumisen korostamisessa. Individualismin piirteitä näkyy tekstissä siinä, että puolisoilla voi olla yksilöllisiä toiveita ja tarpeita avioliittonsa suhteen. Avioliiton tulee täyttää yksilöiden tarpeet emotionaalisesti ja vastavuoroisesti. Jos näin ei ole asian laita, asialle voi ja saa tehdä jotakin: Asiasta voi puhua aviopuolison kanssa tai asiasta voi puhua myös ulkopuolisen kanssa. Joensuun teksti tekee avioliitosta toisaalta arkisen, mutta toisaalta häivyttää avioliiton taloudellisen merkityksen korostamista emotionoihin perustuvan liiton kustannuksella. Joensuun ei sinänsä ihannoit tätä trendiä, päinvastoin. Hän vain toteaa sen tosiasiallisena vallitsevana tilanteena näissä yhteiskunnan muutoksen tuottamissa kaupungistuneissa oloissa.

Puolisoiden taloudellinen riippumattomuus oli mahdollista yleistyneen palkkatyön vuoksi. Joensuun konsepti, avioliiton puolesta, taas oli miesten palkkatason kohottaminen niin, että se riittää kattamaan perheen toimeentulon sekä kotiäidin työn arvostuksen lisääminen. Joensuu on kriittinen yhteiskuntaa kohtaan. Joensuu väittää, että yhteiskunta riistää perheitä mm. niin, ettei miehen palkka yksinomaan riitä perheen ylläpitoon ja aviovaimot joutuvat käymään töissä tarpeellisen elatuksen perheelle kokoon saamiseksi.

Näin tehdessään yhteiskunta vie perheeltä sen tilan, mikä sille yhteiskunnan perusyksikkönä kuuluu.

” Voimme todeta, että nykyisen yhteiskunnan rakenteessa on paljon sellaisia epäkohtia, joista nimenomaan perhe-elämä kärsii. Yhteiskuntamme kansalaisina olemme jokainen velvollisia etsimään ratkaisuja, jotka vakiinnuttaisivat perhe-elämää ja antaisivat sille ja nimenomaan perheenäidin työlle turvalliset puitteet. On ilmeistä, etteivät tällaiset suuret kysymykset saa tyydyttäviä ratkaisuja yhden sukupolven kuluessa. Siitä on seurauksena, että me, jotka nyt elämme, joudumme kohtaamaan näitä vaikeuksia, elämään niiden keskellä ja ratkaisemaan ne kukin omalla tavallamme.”(Joensuu 1959,33.)

” Vaikean avioliiton ” tekstin muodosta voi päätellä, että Joensuu on kirjoittanut tekstinsä käymiensä avioliitto- ja perheneuvottelujen pohjalta. Perheneuvonta työssä Joensuu oli kirjan kirjoittaessaan ollut jo 15 vuotta ja iältään arviolta 50 paremmalla puolella. Joensuu kuvailee ”case’t” yleisluonteisesti, maalailien erilaisia aviokriisejä, selventäen erilaisia yhteiskunnallisia taustatekijöitä ja niiden vaikutuksia avioliittoon ja sen kriiseihin sekä ehdotellen ja suositellen sopivia ratkaisuvaihtoehtoja.

Avioeron yhteiskunnallisia syitä yksittäisissä aviokriiseissä Joensuu ei kirjassaan sinänsä kovin paljon pohdiskele. Yhteiskunnallisen hän kuittaa ne luvulla ” Nykyajan haasteita ”. Kirjan rakenteesta näkyy, että hän, todennäköisesti perheneuvojan kokemuksella, pitää avioeron suurimpina syinä uskottomuutta ja alkoholismia. Joensuu omistaa näille kummalle avioliiton ongelmakentiksi hahmottamilleen tekijöille oman lukunsa. Joensuu näkee kirjassaan selvästi, että väestöä elää muutenkin parisuhteessa kuin perinteisessä avioliitossa. Hän on omistanut tätä käsittelevän luvun ” epätavallisille perhesuhteille ”. Näiksi hän luokittelee ikäerot, lesken uuden avioliiton, eronneen uuden avioliiton, aviottoman lapsen perheessä, kun vaimo ohittaa miehen ja epänormaaliuden pelon. Waris on luokitellut perheet tälle kaudelle sijoittuvassa teoksessaan ”Muuttuva suomalainen yhteiskunta ” vastaavasti seuraavasti: kolmen polven perhe, kahden polven perhe, yhden polven perhe, epätäydellinen perhe, joiksi Waris luokittelee leskien ja ”perhepinnareitten” perheet. (Waris 1968,103.)

Joensuun tekstinäytteissä kansallisvaltiota pönkittävää puhetta ei ole. Sen sijaan tekstissä on runsaasti yhteiskunnallisen tilanteen historiallisuutta kaupungistumisen ja teollistumisen vuoksi sisältävää puhetta sekä tämän seikan henkilöhistoriallisia seurauksia avioliittoon nähden korostavaa puhe-tyyppiä. Tekstissä esiintyy runsaasti kaikkia luokituksen puhetyyppejä: on paljon avioliittopuhetta, mutta myös avioeropuhetta, avioliiton laillisuutta, mutta toisaalta myös avioeropuhetta, puhetta taloudesta ja puhetta emootioista. Tämä tasaisuus eri teemojen esille ottamisessa ja puhetyyppien esiintyvyydessä viittaa individualismin korostamiseen, mutta myös sovittelulle otolliseen yhteiskunnalliseen tilanteeseen.

Luovia yksilöllisiä ratkaisuja, yhteiskunnallisen tilanteen vuoksi, aviopuolisoilta vaativa puhe on Joensuulle tyypillistä, viitaten individualismiin, mutta myös relatiiviseen sukupuolimoraaliin avioliitossa. (Nieminen 1951.) Tekstissä ei ole varsinaista tasa-arvopuhetta, eikä puhe ole sukupuolen mukaan jaoteltua, mutta puheesta kuultaa läpi patriarkaalinen suojelevuuden velvoite aviomiehelle aviovaimoa kohtaan, ennen kaikkea taloudellisesti. Tätä kautta myös lasten asema järjestyy parhain päin ja perhe säilyy yhteiskunnan ydinsoluna. Sosiaalipalveluita koskevaa puhetta ei Joensuulla esiinny, ellei sellaiseksi katsota, Joensuun yllytyspuhetta puhua aviollisista ongelmista ulkopuolisen kanssa. ”Vaikeassa avioliitossa” se ei kuitenkaan vielä kohdistu velvoitteena yhteiskuntaa kohtaan järjestää uusi sosiaalipalvelu, joskin Joensuun puhe tekee tilaa näillä vaateillaan myös yhteiskunnan järjestämälle sovittelulle sosiaalipalvelun muodoin.

Joensuun teksti on individualismia korostavaa, joskin hyvästä avioliitosta puolisoiden päämääränä on Joensuulla idealistinen käsitys. Ennen kaikkea Joensuun teksti ”Vaikeassa avioliitossa” on praktista, ja yhteiskunnallisen tilanteen (teollistuminen ja kaupungistuminen, hajonneet staattiset maaseutu-yhteisöt, yhteisön tuen puute, miehen elatusvelvollisuus aviovaimoa ja perhettä kohtaan) huomioon ottavaa, avioliiton suhteen kuitenkin enemmän individualistista kuin idealistista, käytännöllisen asennoitumisensa vuoksi. Sormuseen verrattuna Joensuu soveltaa relatiivista sukupuolimoraalia avioeroa ja sovittelua koskevissa teksteissään. (Nieminen 1951.)

5.3. Kausi 1988 – 2006

Kaudella 1988 - 2006 analysoitiin Pekka Saurin tekstiä ”toisen kanssa, ihmissuhteet sopimuksina” vuodelta 2000. Tähän tutkittavaan ajankohtaan liittyvät korkealle tasolle vakiintuneet avioeroluvut ja tutkimusjakson loppupuolella hienokseltaan nousevat avioliittoluvut. (Liitteistä/ Tilasto/ Kohta B. ja C.)

Pekka Sauri työskentelee Helsingin apulaiskaupunginjohtajan virassa. Hän on syntynyt 1954. Koulutukseltaan hän on filosofian tohtori ja psykologi. Hänellä on takanaan 16 vuoden ura Yöradiossa, ensin Radio Cityssä ja myöhemmin Yleisradiossa vuosina 1996 – 2002. Ohjelmasta on todettu, ettei mikään inhimillinen aihepiiri jäänyt ohjelmalle vieraaksi. Yölinja oli todistamassa 1980-luvun talousbuumin, 1990-luvun laman ja suurtyöttömyyden, EU-jäsenyyden ja tietotekniikka-hurmoksen vaikutuksia suomalaiseen elämään ja yhteiskuntaan. Yölinjalla keskusteltiin suorasukaisesti parisuhdeongelmista, yksinäisyydestä, erilaisista riippuvuuksista, masennuksesta ja päämäärättömyydestä. (Liite/Lehtiartikkelit/Kohta 4.)

Sauri on kirjoittanut psykologisia, poliittisia ja piirroskirjoja. Tämän tutkimuksen aihepiiriä sivuaa mm. Sauri kirjoittama ”Hyvä mies, 1998; ” Poliitiikan psykologia ”, 2002; puheena olevan ” toisen kanssa, ihmissuhteet sopimuksina ” 2000 ja ” Yölinjalla: selviytyjän käsikirja ”, 2004.

” toisen kanssa, ihmissuhteet sopimuksina ” takakansi tiivistää kirjan sanoman seuraavasti:

” Elämää rakennetaan puhumalla, sopimalla ja neuvottelemalla. Elämä toisen kanssa ei ole tämän salaperäisempää. Mars/ Venus viisautta. ”

(Sauri 2000, takakansi.)

Sauri viittaa tällä Suomessa paljon luettuun amerikkalaisen Grayn kirjaan, jonka perusajatus on, että mm. työelämässä toimii viisaasti, jos ottaa huomioon naisten ja miesten erilaiset biologiset lähtökohdat. – Vilkaistu lähikirjaston hyllyyn todistaa Saurin väitteen oikeaksi: esillä on suositeltavana Grayn kirja. Tätä suomalaisille ominaisena

pitämäänsä taipumusta ulkoapäin saneltuun ”huuhaahan”, järjen käytön sijaan Sauri ruotii.

”Tiedämme toisen ajatuksista ja tunteista vain, jos hän kertoo meille niistä. Kaikki muu on luulemista, toivetta tai pelkoa. Ongelmat syntyvät sopimusten rikkomisesta tai epämääräisyydestä. Ratkaisut eivät löydy tuolta jostain, vaan ihmisten keskinäisistä puheista ja paremmista sopimuksista. *Toisen kanssa* antaa eväitä selviytymiselle ihmissuhteiden ja parisuhteen tiimellyksessä. Mistä ei voida vaieta, siitä on puhuttava.”(Vertaa Wittgensteinin pääteoksen ” Tractatus Logico-Philosophicus” loppulausetta: ” Worüber man nicht spechen kann, darüber muss man schweigen (Wittgenstein, 1984).” (” Siitä, mistä ei voi puhua, on vaiettava.”)(Sauri 2000, takakansi.)

Saurin ajattelu kirjassaan korostaa yli kaiken muun asianosaisten keskinäisen tietoisien sopimisen merkitystä kaikissa asioissa. Saat sen, mitä olet pystynyt neuvottelemaan, on kirjan perussanoma. Neuvotteleminen vaatii sovintoon pyrkivää asennoitumista, omasta takaa, ilman vierasta sovittelijaa, omien tarpeiden ja tunteiden tiedostamista, hyväksymistä ja niissä pysymistä, luotettavan sopimuskumppanin roolin täyttämiseksi. Sauri ei sinänsä vierasta ammattiauttajien käyttämistä sovintoon pyrkimisessä, mutta korostaa asianosaisten omaa kyvykkyyttä tehdä itseä koskien, optimaalisin sopimus. Ammattiauttajaa käytettäessä Sauri korostaa sitä, että asiakkaana oltaessa on tiedettävä, millä menetelmällä, mitä filosofista tai psykologista suuntausta ammattiauttaja edustaa, mihin hän menetelmänsä perustaa. Sauri suosittaa ulkopuolisen ammattiauttajan käyttämistä lähinnä henkilökohtaisissa, ei niinkään parisuhteen pulmissa, esimerkiksi silloin, kun toistuvasti huomaa, ettei pysty pitämään parisuhteessaan tekemäänsä sopimusta. Kun Sauri näin korostaa yksilön merkitystä perhesysteemissä, voi teoksessa nähdä individualismin piirteitä.

Sauri ei kirjassaan käsittele lainkaan avioeroa. Hän korostaa sitä, että kumppani on pidettävä tilanteen tasalla sopimuksen voimassaolon suhteen. Tekstistä heijastuu sopimuskumppanin kunnioituksen velvoite: rinnakkaissuhteilla kompastuu ennen pitkää omaan näppäryyteensä. ”toisen kanssa ” -kirjassa on luku nimeltä ” Sopimuksen irtisanominen ”, johon avioero-käsitteestä joskus kuullut tarkkaavainen lukija ymmärtää, että tekijä käsittelee nyt tässä myös avioeroa. Suhteen päättyminen, johon ilmaisuun

Sauri sisällyttää kai avio- ja asumuseron, merkitsee kaikkien niiden sopimusten purkamista tai purkautumista, joihin suhde on perustunut. (Sauri 2000.200.)

Saurin teksti ei anna Avioliittolain määrittämälle perheasian sovittelulle mitään erityistä sijaa parisuhteen ristiriitojen käsittelyssä. Lain merkityksen parisuhteen suhteen Sauri kuittaa sillä että, mikäli asianosaiset eivät pysty sopimaan itse asioistaan parisuhderistiriidoissa, ottaa laki yksilön ulkopuolelta ratkaisun ja sovinnon sanelijan roolin. Sauri käsittelee lain ja parisuhteen välistä suhdetta niin, ettei laki pysty raamittamaan parisuhteen laatua ja sisältöä. Samansuuntainen näkemys Saurilla tuntuu olevan myös parisuhde-terapian suhteesta parisuhteeseen. Sauri kertoo esimerkin kirjailija Kingsley Amis'n ja kirjailija Elizabeth Jane Howardin suhteen päättymisestä, lainaamalla Amis'n elämän kerran kirjoittajan Eric Jacobs'n kirjaa (Jacobs, 1995). Howard vaati Amis'a luopumaan viskin juonnista ja tämä jätti Howardin 18 vuoden suhteen jälkeen, eikä suostunut enää koskaan tätä tapaamaan. Avioliittoaan pari oli yrittänyt parantaa ulkopuolisen avioliittoneuvojan luona:

‘ Yksi vilkaisu hänen hattunsa alta oli kylliksi vakuuttaman minut siitä, ettei sen alta tulisi ilmoille mitään, mistä olisi minulle pienintäkään hyötyä: se oli sitä pyöreää, karkeaa, karvaista lajia jota keskiluokkaiset ihmiset käyttävät maalaiskylän elämästä kertovissa televisiosarjoissa. Meillä oli siis ongelmia avioliitossamme, niinkö? No, jospa olisimme kiltimpiä toisillemme, se tietysti auttaisi. Voisimme ottaa selvää, mitä toinen haluaisi syödä, minne hän haluaisi mennä illalla ja niin edelleen – siitä olisi taatusti hyötyä. Meille annettiin erityisiä tehtäviä, joiden suorittaminen varmasti miellyttäisi toista, Entäpä sitten ystävät? Minun kävi häntä sääliksi, kun hän turvautui oppikirjakikkoihin, kuten siihen, ettei hän aloittanut keskustelua, mihin oli helppo vastata syventymällä välittömästi johonkin kirjaan. ‘(Sauri 2000,198.)

Sauri toteaa Amis'n epäilemättä olleen melko sietämätön terapia-asiakas. Sauri erittelee Amis'n ja Howardin tilanteen seuraavasti:

” Ehkä Amis´n ja Howardin suhde ei ollut pelastettavissa millään keinolla, Ehkä ei ollut mitään sopimusta, johon he olisivat voineet päätyä, ainakaan sellaista sopimusta, joka olisi tyydyttänyt molempia osapuolia. Ehkä he eivät yksinkertaisesti enää halunneet olla yhdessä eivätkä siksi olleet järin motivoituneita jatkamaan suhdettaan, Siinä tapauksessa mitään kovin ratkaisevaa ei ollut tehtävissä. ”(Sauri 2000,199.)

Saurin tekstistä on pääteltävissä, ettei ulkopuoliselle parisuhdetta koskevalle sovittelulle, sen paremmin terapeutin tuen järjestämiselle kuin eron oikeusvaikutuksista tiedottamisellekaan.

” Ulkopuolinen näkökulma voi olla elämää kokeneen ystävän ystävällinen neuvo tai tunne pyrskähdyksen saattamaa kauhistelua. Se voi olla vuosikausia erilaisia tapauksia katselleen terapeutin näkökulma. Näkökulmat voivat olla erilaisia, mutta ne ovat periaatteessa samanarvoisia: niiden anti on vain siinä, miten asianosainen ne ottaa käsittelyynsä. Myös silloin, kun hän torjuu selityksen ja ohjeen, hän saattaa hyötyä siitä, sikäli kuin hän pystyy terävöittämään omaa ajatteluaan.” (Sauri 2000,119.)

Sauri toteaa sopimukset jatkuvaksi prosessiksi, joissa oikeudenkäynnit ovat erikoistapaus:

” Todellisessa elämässä tukintojen vertailu, muokkaaminen ja uudelleen arviointi jatkuu koko ajan, todellisuus rakentuu tässä prosessissa, eikä mitään lopullisesti oikeata tulkintaa ole missään odottamassa. ”

” Oikeudenkäynnit ovat erikoistapaus, jossa pyritään löytämään oikea ja lopullinen tulkinta, Elleivät osapuolet pääse sopuun, oikeasta tulkinnasta päättää raastuvanoikeus, valituksen jälkeen hovioikeus ja lopulta Korkein Oikeus, minkä jälkeen valitusmahdollisuudet alkavat loppua.” (Sauri 2000, 105.)

Lasten asemaa parisuhteen sisällä tai parisuhteen kriisissä Sauri ei kirjassaan käsittele, mutta sen hän on alun perinkin rajannut pois jo otsikossa. Lasten asemasta parisuhdetta koskevan sopimuksen purkautuessa Sauri toteaa vain lyhyesti:

” Jos pariskunnalla on lapsia, tilanne on hankala ja kaikkien kannalta ikävä. Jos taas osapuolten kesken on sen verran luottamusta jäljellä, että suhteen päättäminen merkitsee vanhojen sopimusten korvaamista uusilla, erilaisilla sopimuksilla, tilanne on kaikkien kannalta armeliaampi. (Sauri 2000,200.)

”toisen kanssa” – kirjan kanssa analoginen esille tulevien teemojen suhteen on tekijänsä haastattelun katkelma City-lehdessä Helsingin apulasikaupunginjohtajaksi valinnan jälkeen vuonna 2004:

” Pidän siitä, että vaikeat asiat hoidetaan neuvottelemalla. On kivaa kuunnella erilaisia näkökantoja, kartoittaa ongelmakohtia ja etsiä mahdollisimman toimivia ratkaisuja. (Liitteet/Lehtiartikkelit/Kohta 1.)

”Yhteiskunnallisen” Sauri erittelee tarkemmin haastattelussaan Mielenterveyden Keskusliiton sivuilla ”toisen kanssa” kirjan perusajattelun mukaisesti:

” Ihmiset tuntuvat hyvin helposti etsivän turvallisuutta erilaisista humpuukiuskomuksista, kuten esimerkiksi vaikkapa astrologista. Vaikka ihmiskunta on muuten kehittyntä, suhteessa taikaukseen kehitys on jäänyt jälkeen. Ajatellaan, totuus on tuolla ulkona ja ratkaisu omiin henkilökohtaisiin ongelmiin on löydettävissä ulkopuolelta. – Ei sellaista ole olemassakaan. Todellisuus tehdään tässä ja nyt, ihmisten välisillä sopimuksilla. Ihmisten suurin tragedia on, että he juoksevat mitä kummallisimpien idioottimaisuuksien perässä. Ja jos yksi ratkaisu on väärä, kokeillaan jotain muuta. Kyse ei ole siitä. Ne ovat kaikki vääriä. Jos ihmiset ymmärtäisivät elämänsä niin, että sitä tehdään koko ajan tässä ja nyt, he oppisivat, että kannattaa olla hereillä koko ajan. Kannattaa sanoa, mitä ajattelee, mitä mieltä on. Vuorovaikutus on aina suurempi kuin minun omat haluni, toiveeni ja pyrkimykseni. Kun annan toiselle omia käsityksiäni ja kokemuksiani, toinen antaa omiaan takaisin. Näin tulee jotain suurempaa, kuin mitä ne aiemmin olivat. Joka hetki kannattaa rakentaa yhteyksiä ihmisten välillä. Tämä pätee niin politiikassa kuin yhdistystoiminnassakin ja mitä suurimmassa määrin parisuhteessa, joka oikeastaan on kaikista ihmissuhteista tärkein.”(Liitteet/Lehtiartikkelit/Kohta 2.)

Yhteiskunnan perusteet Sauri määrittelee ”toisen kanssa” -kirjassa seuraavasti:

” Tietoisuus asustaa yksilössä. Ilman yksittäisiä ihmisiä ei ole kokemuksia tunteita, eikä tietoisuutta. Kun nämä elämisen perusyksiköt sopivat yhteisistä yhteistä periaatteista, syntyy yhteisyys, yhteisö ja yhteiskunta. Sopimuksetonta tilaa ei voi itse asiassa olla, koska ihmiset ovat jo kielen omaksuessaan hyväksyneet erinäisiä sopimuksia ja tulleet niistä osallisiksi. Yhteiskunta ei ole mikään erillinen otus, joka jyrää jossakin ihmisten tekemistä ja sanomisista riippumatta. Mitä vahvempia, laajempia ja tietoisempia ovat yksilöiden keskenään solmimat sopimukset, sitä vahvempi on myös se, mitä yhteiskunnaksi sanotaan. Jos taas yksilöiden solmimat sopimukset ovat löysiä ja julkilausumattomia, yhteiskuntakin on yhtä löyhissä kantimissa. ” (Sauri 2000,47.)

Saurin teksti ” toisen kanssa ” -kirjassa korostaa individualismia, yksilön omia jatkuvia ratkaisuja parisuhteessa. Parisuhde toteutuu ja mahdollistuu jatkuvan vuorovaikutuksen kautta, jossa sopimuksia on mahdollista jatkuvasti tarkistaa.. Moniarvoisuus, pluralismi, näkyy Saurin tekstissä siinä, että hän käsittelee yleisten kaikki parisuhteet, asettamatta avioliittoa eri asemaan, sitä priorisoimatta. Moniarvoisuus, pluralismi, liittyy postmoderniin yhteiskuntaan. Postmoderneihin ilmiöihin yhteiskunnassa kuuluu ominaispiirteinä auktoriteettien hajoaminen, paikallistumien ja suhteellistuminen. (Raunio, 2000)

Sauri sitoo ajattelunsa yhteiskunnallisesti ”Yöradiota” koskevassa haastattelussa seuraavasti:

” Suomalaisen mentaliteetin vapautuminen tapahtui 1980-1990-lukujen vaihteessa. Sodanjälkeisessä Suomessa vallitsi kieltoilmapiiri. Oli tabuja, joista ei saanut puhua: Neuvostoliittoa ei saanut arvostella ja seksistä puhuminen oli lähinnä akateemista, se ei ollut vielä laajojen kansalaispiirien puheenaihe. Nyt suomalaiset, jotka aina olivat joutuneet pidättelemään mielihalujaan, saivat lopultakin ryypätä, naida, syödä ja nauttia aineellisesta hyvinvoinnista ja sodanjälkeisen ajan päättymisestä. Henkisen ilmapiirin vapautumisella oli kuitenkin kääntöpuolensa. Osa ihmisistä jäi

riippuvuusloukkuun. Alkoholi on aina ollut suomalaisille riippuvuuden aiheuttaja, mutta nyt mukaan tulivat myös huumeet. Lisäksi tuli uusia riippuvuuden muotoja, kuten internet-riippuvuus, pelihimo ja seksiriippuvuus. Erilaisiin mielihyväkoukkuihin kiinnijääminen on ollut leimallinen ilmiö viime vuosina. Riippuvuus on suomalainen kansantauti 2000-luvulla. Parisuhteet kariutuvat hyvin usein mielihyvän etsimiseen. Ei haluta kohdata suhteen arkea, vaan pelkästään ihastumis- ja seksivaihe. Kun se kuluu loppuun, hypätään seuraavaan suhteeseen. Perinteisesti perhe on ollut tärkeämpi naisille kuin miehille. Erot ovat kuitenkin kaventuneet. Tämä näkyy esimerkiksi naisten lisääntyneenä alkoholin käyttönä. Naiset ryyppäävät nykyisin kuin miehet. Tai sitten etsitään mielihyvää esimerkiksi alkoholista. Mennään niin sanotusti viihteen puolelle. Naisvankien määräkin on kaksinkertaistunut parissa vuodessa. Usein rikokset ovat väkivaltarikoksia ja alkoholilla on monta kertaa osuutta asiaan. Miesten ja naisten roolit ovat koko ajan lähentyneet toisiaan. ”

(Liite/Lehtiartikkelit/Kohta 3.)

Tämä Saurin haastattelusta ilmenevä ajattelu, joka näkyy myös ”toisen kanssa” -kirjassa myötäilee yhteiskunnan postmoderniksi luonnehdittua kehitystä. Työ- ja ihmissuhteet ovat sirpaleisia, perusyhteisöt ovat hajonneet ja ihmiset ovat yksilöinä vastuussa omasta elämästään ja tulevaisuudestaan emotionaalisesti ja taloudellisesti.

Saurin tekstinäytteessä tutkimuksessa luokiteltuja puhe-tyyppejä esiintyy vähiten. Teksti on korostuneen sopimus-keskeistä, ihmisten keskinäisistä suhteistaan tekemien sopimusten yleistä käsittelyä. Tämä sopimusmenettely yleistetään kaikkiin sopimuksiin kaikissa parisuhdetta koskevilla isoissa ja pienissä sopimuksissa, niin liittoa tai suhdetta solmittaessa kuin siitä erottaessakin. Valtiolla tai sen säätämällä lailla ei ole osuutta tekstissä, paitsi poikkeustapauksissa raamittamassa sopimuksetonta tilaa sopimaan; näin ollen tekstissä ei mainita avioeroa, ei asumuseroa, ei sovittelua. Kuitenkin taustalla tuntuu yksilön rationaalisen vastuullisuuden pohjavire tehdyistä sopimuksista suhteessa toiseen ja myös itseen sopimuksia tehtäessä ja niitä pidettäessä tai purettaessa. Saurilla ei ole esiinny myöskään tasa-arvopuhetta. mutta jo kirjan nimi kertoo tyhjentävästi perusolettamuksen tasa-arvosta. Taloudellisista asioista ei Saurin tekstissä puhuta ja emotioita käsittelevä puhe liittyy sopimuspuheeseen ja siinäkin vain omien tunteiden

tiedostamiseen. Tekstissä näkyy kauttaaltaan individualismi ja moniarvoisuuden hyväksyminen. Auktoriteettien puute viittaa postmoderniin yhteiskuntaan. Niemistä lainaten teksti edustaa relatiivista sukupuolimoraalia.(Nieminen, 1951.)

6. LOPUKSI

Diskurssianalyysillä menetelmänä saatiin tässä tutkimuksessa mielestäni esille suhteellisen hyvin olennaisia piirteitä sovittelu-menettelyn kehityksestä sosiaalipalvelun ja sosiaalityön muotona viime vuosisadalla. Tulokset ovat kuitenkin välähdyksenomaisia näkymiä sovittelun kehityksestä tai kehitykseen vaikuttaneista tekijöistä. Esimerkiksi siitä, miksi sovittelu ei vakiintunut vahvaksi sosiaalipalvelun muodoksi, ei tämän tutkimuksen perusteella voida sanoa mitään varmaa. Tällaista seikkaa selvitellessä voisi kvantitatiivinen tutkimus, koskien esimerkiksi sovittelijoiden ja sovittelun läpikäyneiden mielipiteitä sovittelusta ja sen kehittämistä ja kehittymättömyyden syistä tuoda tarkempaa tietoa. Sosiaalipalveluita koskien tällainen tutkimus olisi yhteiskuntatieteen tutkimusala ja sillä tällaisella saattaisi olla myös merkitystä myös yleisellä tasolla muita sosiaalipalveluita kehitettäessä.

Kauden 1907 – 1947 teksti näytteessä (Sormusen ” Avioliitto, vihkimisjuhlaan liittyviä opetuksia, muistoja ja kehoituksia ”) esiintyy runsaasti avioliiton pysyvyys-puhetta, kansallisvaltion olemusta pönkittävää ja yksilön velvollisuuksia avioliitossa korostavaa puhetta. Sovittelupuhetta ei esiinny, vaan avioero, tapahtuessaan on laillinen asia. Avioero-puhetta esiintyy sivulauseissa ja puheessa on negatiivinen sävy. Avioero-puheessa korostuu Suomen tuoreen kansallisvaltion rappion uhka sekä myös lasten tulevaisuuden raunioitumisen uhka, mahdollisen, joskin epätodennäköisen, avioeron seurauksena. Aviosuhteen ulkopuolelta aiheutuneiden vaikeuksien, esimerkiksi yhteiskunnasta ja sen muuttumisesta ja kehittymisestä seuranneiden vaikeuksien, esille ottaminen avioliitossa aviopuolisoiden kesken on Sormusen mukaan yksinomaan kielteistä. Sormusen tekstissä ei esiinny yhteiskuntaa, jolla olisi vaikutusta puolisoihin tai heidän avioliittoonsa; puolisoiden avioliitolla ja sen laadulla sekä puolisoiden yksilöllisellä asennoitumisella avioliittoonsa taas on vaikutusta yhteiskuntaan, ennen kaikkea lasten kasvatuksen kautta: Yksilöillä on velvollisuuksia yhteiskuntaa kohtaan, myös aviopuolisoina. Tasa-arvopuhetta ei esiinny. Sormusen tekstistä ilmenee kuitenkin pikemminkin puolisoiden yksilöllisyyttä aviopuolisoina kuin heidän avioliittoaan korostava linja. - Tässä suhteessa Sormusen teksti muistuttaa enemmän Saurin kuin Joensuun tekstiä : Sormunen suuntaa puheensa selkeästi aviovaimoille ja aviomiehille, yksilöille, ei aviopuolisolle. Tässä suhteessa Sormusen puhe on individualistista ja

liittyy yksilön oikeuksiin modernissa kansallisvaltiossa. Taloudesta tai emootioista avioliitossa ei Sormusen tekstissä suoraan puhuta. Sormusen puhe avioliiton suhteen on luonteeltaan kuitenkin kauttaaltaan idealistista.

Joensuun ”Vaikean avioliiton” merkitys tämän tutkimuksen kannalta tämän ajanjakson kuvaajana on siinä, että se ottaa kantaa omasta arvopohjastaan katsoen siihen, miten yhteiskunta on velvollinen tukemaan aviopuolisoita ja heidän muodostamiaan perheitä sekä siinä, että muistakin perherakenteista kuin avioliiton perustamista - esimerkiksi avioeron jälkeisistä, nykyisin uusperheiksi nimetyistä perheistä - yleensä edes puhutaan. Tässä suhteessa Joensuu popularisoi yhteiskunnan ja kirkon avioliitto-puhetta, silti pitkälle jakamalla yhteiskunnassa ja kirkossa vallinneet idealismin sävyttämät lailliset perusarvot perheestä ja avioliitosta, mutta sallimalla individualismin sävyttämät ratkaisut yksittäisissä aviopulmissa ja sen seurauksena syntyneissä perhekoonpanoissa. Niissä tilanteissa Joensuu suorastaan yllyttää luovaan individualismin sävyttämään ongelmaratkaisuprosessiin. Tässä ongelmanratkaisuprosessissa aviopuolisot eivät ole yksin oman liittonsa varassa, vaan heillä on oikeus pyytää ulkopuolista apua. Näin tekemällä Joensuu tekee tilaa myös sovitteluille sosiaali- ja perheneuvontatyössä. Kaikenlaiset perheet, myös muut kuin avioliiton perustamat tulevat näin integroiduiksi yhteiskuntaan ja yhteiskunnan koheesio lisääntyy. Individualismin piirteet näkyvät ennen kaikkea siinä, että avioliitosta ja sen jatkumisesta asianosaiset voivat myös itse sopia: käyttää omaa järkeä. Joensuu ei, edellä kuvatun Sormusen tapaan, pidä avioeroa elämän raunioitumisen alkuna, vaan suhtautuu avioeroon käytännöllisesti, pohdiskellen niitä pulmia, jotka avioerosta seuraa sekä etsien niihin ratkaisuja sekä avioliittoja tukevia yhteisöllisiä ja yhteiskunnallisia toimia. Tähän tarpeeseen vastasi myös Avioliitolaissa 1948 käyttöön otettu sovittelu-menettely.

Kauden 1948 - 1987 teksti näytteessä (”Vaikean avioliiton ”)kansallisvaltiota pönkittävä puhetta ei ole. Sen on korvautunut yhteiskunnallisen tilanteen historiallisuutta kaupungistumisen ja teollistumisen vuoksi ja tämän seikan henkilöhistoriallisia seurauksia korostavalla puhella. Joensuulla on paljon avioliittopuhetta, mutta myös avioeropuhetta, avioliiton laillisuutta, mutta toisaalta myös avioeropuhetta, puhetta taloudesta ja puhetta emootioista. Tämä tasaisuus eri teemojen esille ottamisessa ja puhetyyppien esiintyvyydessä tutkittavassa tekstissä viittaa Joensuun käytännölliseen, yksilöllisiin ratkaisuihin avioerotilanteissa pyrkivään otteeseen, mutta myös sovittelulle

otolliseen tilanteeseen tällä kaudella. Luovia yksilöllisiä ratkaisuja, yhteiskunnallisen tilanteen vuoksi, aviopuolisoilta vaativa puhe on Joensuulle tyypillistä. Joensuulla ei ole varsinaista tasa-arvopuhetta, eikä eri puhetta naisille eikä miehille, vaan avioliiton huomioivaa puhetta. Puhe kohdistuu avioliittoon sinänsä. Puheesta kuultaa silti läpi patriarkaalinen suojelevuuden velvoite yhteiskunnalle ja aviomiehelle aviovaimoa kohtaan, ennen kaikkea taloudellisesti. Tätä kautta myös lasten asema järjestyy parhain päin ja perhe säilyy yhteiskunnan ydinsoluna. Sosiaalipalveluita koskevaa puhetta ei Joensuulla esiinny, ellei sellaiseksi katsota, Joensuun yllytyspuhetta puhua aviollisista ongelmista ulkopuolisen kanssa. ”Vaikeassa avioliitossa” se ei kuitenkaan vielä kohdistu velvoitteena yhteiskuntaa kohtaan järjestää uusi sosiaalipalvelu, joten sosiaalipalvelua koskevaa puhetta asumuserosovittelun suhteen ei vielä Joensuulla esiinny, joskin Joensuun puhe tekee tilaa myös yhteiskunnan järjestämälle sovittelulle. Joensuun teksti on individualismia korostavaa, joskin hyvästä avioliitosta puolisoiden päämääränä on Joensuulla idealistinen käsitys. Ennen kaikkea Joensuun teksti ”Vaikeassa avioliitossa” on praktista, ja yhteiskunnallisen tilanteen huomioon ottavaa, avioliiton suhteen kuitenkin enemmän individualistista kuin idealistista, käytännöllisen asennoitumisensa vuoksi. Valtiotyyppiin liittyvää puhetta ei Joensuulla esiinny.

Kolmannen ja viimeisen kauden 1987 - 2006 Saurin ”toisen kanssa” -kirjan tekstinäytteessä puhe on korostuneen sopimus-keskeistä, ihmisten keskinäisistä suhteistaan tekemien sopimusten yleistä käsittelyä. Asiayhteydestä ilmenee, että Sauri olettaa ”toisen kanssa” -kirjan tekstin olevan sovellettavissa myös avioliittoon ja avioeron käsittelyyn. Laista, eritoten Avioliittolaista, asumuserosta, harkinta-ajasta, perheasian sovittelusta Sauri ei mainitse tekstissä mitään. Valtiolla tai sen säätämällä lailla ei ole osuutta Saurin tekstissä, paitsi poikkeustapauksissa raamittamassa sopimuksetonta tilaa toisen kanssa solmitussa suhteessa, mikäli sitä uhkaa purkautuminen niin, etteivät puoliset itse erostaan pysty sopimaan. Kuitenkin taustalla tuntuu yksilön rationaalisen vastuullisuuden pohjavire tehdyistä sopimuksista suhteessa toiseen ja myös itseen, sopimuksia tehtäessä ja niitä pidettäessä tai purettaessa. Saurilla ei ole esiinny myöskään tasa-arvopuhetta, mutta jo kirjan nimi kertoo tyhjentävästi perusolettamuksen tasa-arvosta. Taloudellisista asioista ei Saurin tekstissä puhuta ja emotioita käsittelevä puhe liittyy sopimus-puheeseen. Saurin tekstissä näkyy kauttaaltaan individualismi ja moniarvoisuuden hyväksyminen. Auktoriteettien puute viittaa postmoderniin yhteiskuntaan. Valtiotyyppiin liittyvää puhetta ei Saurilla varsinaisesti esiinny ihmisten

välisen sopimusten tekemisessä, paitsi, että Sauri ikään kuin häivyttää yhteiskunnan kauas taustalle yksilöiden solmimista parisuhde-sopimuksista rajaten yhteiskunnan merkityksen yksilöiden väliseen sopimuskettomaan tilaan. Piirre viittaa postmoderniin yhteiskuntaan ja individualismiin.

Asumuseroon liittyvä sovittelukäytäntö on palvellut yhteiskuntaa perheiden ja myöhemmin yksilöiden yhteiskuntaan integroitumista edistävänä ja yhteiskunnan koheesiota lisäävänä tekijänä. Tutkimusteksteistä käy ilmi, että sovittelu-menettelyllä tavoiteltava integrointipyrkimys on vaihdellut sisällöllisesti ja kohdistunut avioeroon osallisiin eri ryhmittymiin (aviopuolisot, eroavien lapset) eri tavoin kunakin tutkimusjakson kautena viime vuosisadalla. Kansallisvaltio-puhe sovittelun yhteydessä on kokonaan hävinnyt, samoin avioliiton pysyvyyttä sekä naisen asemaa koskeva puhe. Avioero-puhe on sekin vähentynyt vuosisadan puolivälistä alkaen. Emootio-puhe on korostunut talous-puheen kustannuksella viimeisellä tutkimuskaudella. Lapsi-erossa puhetta, jota tutkituissa teksteissä ei esiinny suoranaisesti avioliiton pysyvyys-puheesta erillisenä, esiintyy kuitenkin runsaasti ”läpi käydyssä tutkimusaineistossa”. Tutkituissa teksteissä ensimmäisellä ja toisella kaudella lapsi-erossa puhe liittyy avioliiton pysyvyys-puheeseen ja sitä esiintyy kohtalaisesti; kolmannella kaudella lapsi-erossa puhe liittyy sopimus-puheeseen ja sitä esiintyy vain vähän. Laki-puhe on kokonaan korvautunut sopimus-puheella tutkimuksen ensimmäiseltä kaudelta kolmannelle siirryttäessä näytetekstien valossa ja velvollisuus-puhe on hävinnyt. Sosiaalipalvelu-puhetta, ei missään näytetekstissä esiinny, ellei sellaiseksi luokitella Joensuun tekstissä, tutkimuksen toisella kaudella ilmenevää huolta ja lievää kritiikkiä yhteiskuntaa kohtaan perheiden asioiden hoidosta yhteiskunnallisesti historiallisessa tilanteessa. Aineistosta kuvautuu se, ettei sosiaalipalveluilla, sovittelu niihin lukien, ole eritellysti merkitystä avioeroproosessissa ja ettei sovittelu ole päässyt vakiintumaan vahvaksi sosiaalipalveluksi. Asumuserosovittelusta sen sijaan on kehittynyt erillinen sosiaalipalvelu, perheasian sovittelu. Sekään ei sosiaalipalveluna ja sosiaalityön menetelmänä ole saanut kovin vahvaa asemaa tutkimusaineiston valossa kohderyhmänsä avioerolasten aseman käsittelyssä.

Tässä tutkimuksessa käytetystä tutkimusmenetelmästä, diskurssianalyysistä, johtuen ei kuitenkaan voida vetää luotettavia johtopäätöksiä siitä, miksi, miten tai milloin muutos on tapahtunut. Eri kausien tutkimusnäytteet ovat kuitenkin määriteltyjen puheiden

suhteen selkeästi profiileiltaan erilaiset ja tarjoavat näin viitteitä asumuserosovittelun ja perheasiain sovittelun yhteiskunnallisten indikaatioiden aihepiiristä tutkimuskaudella. Puhetyypeittäin luokiteltuna aihepiirin puheet vaihtelevat ja korostuvat eri lailla eri tutkimusnäytteissä. Sen voi tulkita heijastavan myös sitä, mikä yhteiskunnallisesti on tärkeää ja mihin sovittelulla sosiaalityön muotona yhteiskunnassa on pyritty määritellyillä tutkimuskausilla. Parhaiten sovittelu on toiminut tutkimuksen keskimmäiseksi kaudella 1947 - 1988, jolloin kaikkia tutkimuksessa luokiteltuja diskursseja esiintyy runsaimmin näytetekstissä. Tilastollisesti avioituvuus oli tuolloin korkea ja avioeroluvut olivat alkaneet vakiintua korkealle tasolle. Sovittelulle oli tuolloin potentiaalisia asiakkaita ja selkeä yhteiskunnallisesti hyväksyty ja Avioliittolakiin asti yhteiskunnallisesta ideologioitten kirjosta suodattunut ja kirjattu tavoite. Oleellista tuolle kaudelle oli myös kaupungistumiskehitys ja maaseutuyhteisöjen hajoaminen.

Sovittelua koskevan lainsäädännön muutoksessa voi yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin perustuvan valtion muuttumista hyvinvointivaltioksi siinä, että sovittelu sisältyy kunnallisten perhepalveluiksi luokiteltujen sosiaalipalveluiden sankkaan joukkoon, joihin yksilöllä on usein laissa määritelty, monesti myös subjektiivinen oikeus. Sovittelun muotomääräysten poistuminen ja sovittelun vapaaehtoisuus taas viittaavat molempiin edellä mainittuihin kehityslinjoihin, oikeuksiin ja velvollisuuksiin perustuvan valtion muuttumiseen sosiaalipalveluita tarjoavaksi hyvinvointivaltioksi sekä yksilön perusoikeuksien korostumiseen. Erityisesti lasten oikeudet ovat viime vuosikymmeninä korostuneet sosiaalipalveluiden ja sosiaalilainsäädännön kehityksessä. Tästä esimerkkinä ovat 1970-luvun lopulla säädetyt Lapsen elatusta ja lasten tapaamisoikeuksia koskevat lait sekä Isyyslaki. Kun kaikki postmodernisti suhteellistunut ja hajonnut, niin absoluuttiseksi arvoksi on noussut, tässä tapauksessa eroavien puolisoitten lasten asema sekä vanhemmuuden säilyttäminen erosta huolimatta. Tämä trendi näkyy perheasian sovittelun sisällön painottumisena parisuhteesta vanhempien ja lasten välisiin suhteisiin avioerotilanteissa.

Sovittelukäytännön muotoutumisessa asumuserosovittelusta perheasian sovitteluksi on positiivista, se että oikeuskäytännöt ovat pystyneet mukautumaan yhteiskunnalliseen tilanteeseen ja se, että lainsäädäntö on muuttunut sovittelun osalta yksilön ratkaisuja tukevammaksi. Sosiaalityölle sovittelu asettaa ristiriitaisia ja monitasoisia paineita. Toisaalta on tuettava yksilöllistä päätöksenteko-oikeutta sekä vapautta omiin ratkaisuihin;

toisaalta huomioitava soviteltavan parin alaikäisten lasten etu yleisten eettisten periaatteisiin nojautuen ja myös kansainvälisten lapsia ja yksilöitä koskevien sopimuksiin perustuen. Perheasian sovittelu ei kuitenkaan ole juurtunut keskeiseksi sosiaalitoimen toimintamuodoksi. Sisällöllisesti perheasian sovittelu painottuu nykyisellään enemmän lasten aseman järjestelyyn erossa kuin parisuhteen asioihin. Uudempiin sosiaalityön työmuotoihin, kuten esimerkiksi läheisneuvonpitoon verrattuna, sovittelulta puuttuu selkeä menetelmä. Onko se puute, ei ole selvää, mutta sovittelun käyttöä sosiaalityön välineenä tämä seikka nykyiselleen muotoutuneessa sosiaalityössä vähentää.

Sosiaalityön muotona sovittelu ei saanut vahvaa jalansijaa voimassa ollessaan 1948 – 1987. Sen seuraajan, perheasian sovittelun osuuskin näyttää tilastojen perusteella yhä heikentyvän (Liite/Tilastot/Kohta A). Sovittelumenettely soveltui tämän tutkimuksen rajaamilla kausilla parhaiten Toisen Maailman Sodan jälkeiseen kohoamassa olevien avioerolukujen ja korkean avioituvuuden tilanteeseen, jossa avioerot suomalaisessa yhteiskunnassa yleisesti vielä miellettiin sosiaalisiksi ongelmiksi. – Kuten esimerkiksi Oiva Paloheimon romaanissa ”Tirlittan”:

”Tirlittan oli orpolapsi, joka ei kuitenkaan ollut karannut orpokodista vaan tullut orpolapseksi siten, että hänen kotinsa oli hajonnut.”
(Paloheimo 1953, 1.)

Puolisoiden eroa ja siihen liittyviä yhteisöllisiä ja yhteiskunnallisia suhteita kuvaa Unkarin Suurelta Tasangolta, Alföld’iltä, Unkarin kansallisvaltion synnyin sijoilta kotoisin oleva, vuonna 1943 syntynyt kirjailija Imre Oravec proosarunossaan ”Tapahtui iltapäivällä”:

”Tapahtui iltapäivällä, keskivuoristossa, kaikkialla myöhäissyksyn harmaus, puutarhassa oli jo kuuraa ja tiaisia, puuhasin jotain, olin noussut aikaisin pidentääkseni päivää, lounaan jälkeen voittamaton väsymys valtasi minut, en vielä lopettanut työtä, mutta paneuduin pitkälleni täysissä pukeissa ensin katselin vastapäistä seinää, sitten kiinnitin katseeni vasta tehtyyn kattopaneeliin, pidin siitä, L. oli oikeassa kehuessaan, että olimme tehneet hyvää työtä, mäntylautojen tuoksu leijaili ilmassa, puunsuoja-aineiden haju ei vielä kokonaan

peittänyt sitä, liikahtelin levottomasti, panin käteni niskan alle ja ristin ne, tuli paloi kaakeliuunissa, siltikin minua värisytti peiton alla, järjestelin tekemisiäni, pohdiskelin päällysaineiden ominaisuuksia, määrääjät ja puuttuvat tavarat vilahtelivat mielessäni, ajattelin riitajuttua lapsen sijoittamisesta ja siihen liittyneitä ilmiantoja, taloudellinen tilanteeni huolestutti, samoin säännöllisen liikunnan puute, mieleeni juolahti äidin tyttöaikainen valokuva, jossa hän valkoisessa puvussa ruokki ankoja, ja munkkirunoilija M.T. :n kuolema, suljin silmäni, sen jälkeen askarrutti se, miten käyttäydyn isäni hautajaisissa, jos elän pidempään kuin hän, se kesti kauan, välillä sukelsi ajatuksiin kesäinen laidun, villipäärynäpuut, karhunvatukka- ja orjantappurapensaat, joku kyykki ruohossa ja viritti jänisansaa, synnyinkyläni Sz:n lähellä, hedelmien kypsytydestä päätellen saattoi olla heinäkuu, ulkona vilahti pitkän matkan bussi, koirat haukkuivat jotakuta, aukaisin silmäni ja suljin ne uudestaan, äskeinen kuva palasi, oli jälleen kesä, mutta nyt toisessa maanosassa, K:ssa, jossa asuin vuoden poikani kanssa, laidun päättyi laajan laaksoon, laaksossa oli *ranchoja*, lämmintä, keltaiset vuorenrinteet paahtuivat kuivuudesta, erään aitauksen luona teurastettiin härkää kuin espanjalaisina aikoina, sitten tuli riistäytyä irti, kaikki paloi, sykomoripuut liekehtivät, palokunta saapui, sammuttaminen näytti toivottomalta, sitten kaikki katosi, enkä tiedä, miksi yhä vielä, unen ja valveen rajamailla, ajattelin yhtäkkiä tiettyä vuosimäärää, *viisitoista*, niin monta vuotta olen elänyt ilman sinua, vielä viisitoista vuotta ja pääsen eläkkeelle, jos vielä elän, säpsähdin pystyyn aivan kuin ampiainen olisi pistänyt, pakenin siitä häpeästä, miten naurettava olen, jos vielä silloinkin, vanhana kärsin vuoksesi.” (Oravezc 1990,115.)

Postmoderniksi luonnehditussa nykyisessä suomalaisessa yhteiskunnassa avioerot eivät enää ole yhteiskunnallinen ongelma, ja perheasian sovittelun merkitys avioeroproessin osana ja yhteiskunnan yhtenä sosiaalityön muotona ja menetelmänä, yhtenä sosiaalipalveluna, on heikko ja painottuu käytännössä sosiaalityössä kapeana työalueena lasten aseman järjestelyyn ja korjaamiseen vanhempien avioeron hakemisen yhteydessä. Toisaalta esimerkiksi pitkittyneet huoltoriidat avioerojen yhteydessä saattavat olla

indikaattoreita sosiaalityön kokonaisvaltaisemman näkemyksen ja toisaalta myös erikoistuneemman osaamisen puutteista. Tähän tarpeeseen voitaisiin vastata sovittelua kehittämällä. Kehittäminen taas vaatisi tarkempaa tutkimusta sovittelun vaikuttavuuden yhteiskunnallisista, yhteisöllisistä ja yksilöllisistä suhteista ja reunaehdoista.

LÄHDELUETTELO:

- ALASUUTARI, Pertti**, 1989: ” Erinomaista, rakas Watson ”, Johdatus yhteiskuntatutkimukseen. Hanki ja jää. Helsinki.
- Asumuserosovittelu** 1963; Oikeusministeriön Yleiskirje 2/341, 1963. Oikeusministeriö. Helsinki.
- AVIOLIITTOLAKI (234/1929).** 23.8.2006.
- AYALON, Ofra, FLASHER Adina** 1997: Ketjureaktio: lapset ja avioero. Vastapaino. Tampere.
- COODE, W. J.**1956: Women in divorce, The Free Press. New York.
- FÖRÄLRABALK (1949:381)**
[Lag och rätt - Sverige.se](http://Lag_och_rätt-Sverige.se) . 9.8.2006.
- GIFTERMÅLSBALK (1920:405)**
[Lag och rätt - Sverige.se](http://Lag_och_rätt-Sverige.se). 9.8.2006.
- 1952 ÉVI TÖRVÉNY: A HAZÁSSÁGRÓL, ACSÁLADRÓL ÉS A GYÁMSÁGRÓL**
[A családjogi törvény magyarázata \(2002\) - ComplEx_tiedostot](http://A_családjogi_törvény_magyarázata_(2002)_-Complex_tiedostot), 23.8.2006.
- ELATUSTURVALAKI (1998:671)**
- ESKO, Martti et. al. (toim.).** 2004: Sielunhoidon Aikakauskirja no 16. Kirkon koulutuskeskus. Helsinki.
- HELIN, Markku** 1974: Suomalainen avioero-prosessi. WSOY. Helsinki.
- HOKKANEN, Tiina** 2005: ”Äitinä ja isänä eron jälkeen: yksinhuoltajuus arjen kokemuksena”. Jyväskylän Yliopiston painatuskeskus. Jyväskylä.
- HOTAKAINEN, Kari** 2002: Juoksuhaudantie. WSOY. Helsinki.
- HUHTA, Ilkka** 2001: ”Täällä on oikea Suomenkansa”, Heränneitten julkisuuskuva 1880 -1918. 186. SKHS. Helsinki.
[Ennen & nyt 4-01 Historian käyttö ja heränneet oikeina suomalaisina tiedostot](http://Ennen_&_nyt_4-01_Historian_käyttö_ja_heränneet_oikeina_suomalaisina_tiedostot). 19.3.2006.
- HUG, Arnold** 1884: Platon symbosium/ erklärt von Arnold Hug, Teubner, Leipzig
- HÄYHÄ, Juha (toim.).** 1997: Minun metodini. WSLT. Helsinki.
- ISYYSLAKI (1975:700).**

- JAAKKOLA, Jouko; PULMA, Panu; SATKA, Mirja; URPONEN, Kyösti**
1994: Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva: suomalaisen sosiaalisen turvan historia. Sosiaaliturvan Keskusliitto. Helsinki.
- JACOBS, Eric** 1995: Kingsley Amis: Biography. Hodder & Stoughton. London.
- JOENSUU, Matti** 1959: Vaikea avioliitto. WSOY. Porvoo.
- JOENSUU, Matti** 1972: Avioliitto, avioliitto, perhe. WSOY. Porvoo.
- JOKINEN, Arja; JUHILA, Kirsi; SUOMINEN, Eero** 1993: Diskurssianalyysin aakkoset. Vastapaino. Tampere.
- Kasvatus- ja perheneuvolatoiminta 2002, 2003.** Stakes. Helsinki.
- KIVI, Aleks** 2000: Seitsemän Veljestä. Otava. Keuruu. (Julkaistu alun perin 1873.)
- KLINGE, Matti** 1994: Mesimarjamyytti Mannerheim. Otava. Keuruu.
- KÖNGÄS, Heidi** 2000: Lupa. Otava. Keuruu.
- Komitean mietintö 1972:A 21.** Helsinki.
- Komitean mietintö 1983:20.** Helsinki.
- Komitean mietintö 1991:1.** Helsinki.
- LAKI LAPSEN HUOLLOSTA JA TAPAAMISESTA (1983:361).**
- LAKI RIITA-ASIOIDEN KÄSITTELYSTÄ TUOMIOISTUIMESSA (663/2005).**
- LAKI SOSIAALIHUOLTOLAIN MUUTTAMISESTA (381/1987).**
- LITMALA, Marjukka** 2001: Helsingiläinen avioero prosessi 2000. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, tutkimustiedonantoja 55. Helsinki.
<http://www.opiskelijakirjasto.lib.helsinki.fi/eres/oik/art/litmala.pdf>. 04.04.2006.
- LITMALA, Marjukka** 2002: Lakiopas avioeroon. WSLT. Helsinki.
- LITMALA, Marjukka** 2003: Perheet, parisuhteet, lapset, Kehityssuuntia ja käsityksiä perhe-elämän oikeusoloista. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitoksen julkaisuja 201. Helsinki.
<http://www.om.fi/optula/uploads/okn2q26e7j.pdf>. 04.04.2006.
- MAHKONEN, Sami** 1980: Avioero, tutkimus Avioliitolain erosäännösten tausta ja tarkoituksesta. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja 149. Helsinki.
- MAKKONEN, Mikko** 1991: Avioeroauttamisen keinot. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Helsinki.
- MAKKONEN, Mikko** 2005: Avio- ja avoero pähkinänkuoressa. Art House. Helsinki

- MALMIVAARA, Wilhelm** 1917: Lasten kasvatus. Oy Kuopion Uusi Kirjapaino. Kuopio.
- MIKKOLA, Ritva & TERVO, Terttu** 1978; Asumuserosovittelijoiden mielipiteitä asumuserosovittelusta ja sen kehittämisestä (opinnäytetyö). Tampereen Yliopisto. Tampere.
- NIEMINEN, Armas** 1951: Taistelu sukupuolimoraalista. Uuden Auran kirjapaino. Turku.
- Ohje perheasian sovittelun järjestämisestä. Ohje 1/ 1987.** 1987: Sosiaalhallitus. Helsinki.
- ORAVECZ, Imre** 1990: Tapahtui iltapäivällä. Proosaruno Outi Hassin koostamassa kokoelmassa: Tuoleja Tonavan yllä: unkarilaisia novelleja suomeksi ja unkariksi. Loimaan kirjapaino. Loimaa.
- PALOHEIMO, Oiva** 1953: Tirlittan. WSOY. Porvoo.
- RAUNIO, Kyösti** 2000: Sosiaalityö murroksessa. Tammer-paino Oy. Tampere.
- SAURI, Pekka** 2000: toisen kanssa. WSOY. Helsinki.
- SIHVO, Jouko** 1976: Avioliitto ja avioero. Kirkon tutkimuskeskus sarja A/ 30. Kirkon tutkimuslaitos. Vammala.
- SORMUNEN, Eino** 1944: Avioliitto, Vihkimisjuhlaan liittyviä muistoja, opetuksia ja kehoituksia Kirjapaja. Helsinki.
- SUOMEN TILASTOLLINEN VUOSIKIRJA 2004, 2005.** Tilastokeskus. Helsinki,
- TASKINEN, Sirpa (toim.)** 1993: ”Itke vai sydämein...”. Stakes. Helsinki.
- TASKINEN, Sirpa (toim.)** 1994: ”En ole katkera, mutta kuitenkin...”. Stakes. Helsinki.
- TASKINEN, Sirpa** 2001: Lapsen etu erotilanteessa, opas sosiaalitoimelle. Stakes. Helsinki.
- TILASTOTIEDOTUS VÄ 1976:4, 1977;** Avio- ja asumuserot 1971 – 1973. Tilastokeskus. Helsinki.
- THURNHER, Majda; FENN, Cathy Birtley; MELICHAR Joseph; CHIRIBOGA, David A.** 1983: Sociodemographic Perspectives on Reasons for Divorce. Journal of Divorce 1983; Vol. 6, 4, 25-35. The Haworth Press.
- TÖTTÖ, Pertti**, 2004: Syvällistä ja pinnallista: teoria, empiria ja kausaalisuus sosiaalitutkimuksessa. Vastapaino. Tampere.

- VALKAMA, Ulla** 1991: Perheasian sovittelu, jääne vai uusi mahdollisuus?. Sosiaali- ja terveyshallitus. Helsinki.
- WARIS, Heikki** 1968: Muuttuva suomalainen yhteiskunta, WSOY, Porvoo
- VIIKA, Kaarle** 1994: Kirkon perheneuvonnan viisi vuosikymmentä. Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 1994: 9. Helsinki.
- WITTGENSTEIN, Ludwig** 1984: Tractatus Logico-Philosophicus, eli Filosofis-
looginen tutkielma (suomennus Heikki Nyman), WSOY, Porvoo.

LIITTEET:

1. LEHTIARTIKKELIT:

- 1) [City.fi - Kaupunkilainen Sauri](#) ;19.03.2006
- 2) [Mielenterveyden Keskusliiton kotisivut](#) ;19.03.2006
- 3) [www.wsoy.fi/index.jsp](#); 19.3.2006
- 4) [Introspekt >> Kalliisti erottu](#) ; 19.3.2006 ja [Suomen Kuvalehti](#) ;1.7.2006
- 5) [http://www.evl.fikkh/to/kpk/perh.htm1.3.2006](#) ; 1.3.2006
- 6) [http://de.wikipedia.org/wiki/Ehescheidung](#) ;12.5.2006
- 7) [http://www.1000ev.hu./index.pho?a=38param=8386](#) ; 5.7.2006
- 8) Aamulehti 19.11.1944, Tampere, 1944.

Älkää ottako avioeroa!

Tarjoamme apua vaikeuksissanne. Kääntykää pastori Joensuun puoleen, os. Tuomiokirkonk.22 C, puh.5314

Palvelukset ilmaisia.

Tampereen kaupunkilähetys.

(Jaakkola et. al., 1994).

2. KUVAT:

[Ennen & nyt 4-01 Historian käyttö ja heränneet oikeina suomalaisina tiedostot](#) 19.3.2006
”Suomalainen kansanmies”. Ilkka Huhdan väitöskirjasta s. 132 ,alunperin Juhani Ahon kirjassa ”Heränneitä”. Kuvassa herännäisjohtaja Arvi Logrén.

[Ennen & nyt 4-01 Historian käyttö ja heränneet oikeina suomalaisina tiedostot](#)
19.3.2006
Venny Soldan-Brofeldtin maalaus ”Seuroissa” vuodelta 1898, Ilkka Huhdan väitöskirjasta sivulta 196;

3. LUETTELO LÄPI KÄYDYSTÄ AINEISTOSTA:

Aho, Juhani: ”Heränneitä”, 1911, WSOY, Porvoo.

Autio, Orvokki: Pesäpalloromaanit: (”Viistotaival”, ”Kotipesä”, ”Merkki päällä”, ”Pesärikko”)

Galsworthy, John, ” Forsytein taru” 1968, WSOY, Porvoo.

Galsworthy, John, ”Nykyaikainen komedia I ja II 1968, WSOY, Porvoo.

Cronin, A.J.,”Neilikkanainen”, 1955, Otava, Helsinki.

Haavio, Jaakko: ” Mennyttä aikaa muistelen ”, 1972, Kirjapaja, Helsinki.

Haavio, Jaakko: ” Liperit ja lyyra ”1975, Kirjapaja, Helsinki.

Haavio, Jaakko: ” Ajalla vaaran vaivan ”1976, Kirjapaja, Helsinki.

Haavio, Jaakko: ” Vierivät vuodet”, 1978, Kirjapaja, Helsinki.

Haavio, Jaakko: ” Vierivät vuodet, kiitavi aika”, 1979, Kirjapaja, Helsinki.

Hallama, Anita: ” Sydämen kieltä sydämelle ”, 2001, Otava, Helsinki,

Hassi, Outi (koostanut):”Tuoleja Tonavan yllä. Unkarilaisia novelleja suomeksi ja unkariksi ”: **Oravec Imren** proosaruno ” Tapahtui iltapäivällä ”, suomennos Anna Rantanen, 1990, Loimaan Kirjapaino Oy, Loimaa.

Hernádi, Miklós: ” Újabb családbomlási adatok és álláspontak az angolszász országban”, 2001; Szociologia Szemle 1. 95 – 113, Budapest.

(<http://www.mtpi.hu/mtszt/20011/hernadi.htm>)

Hernádi, Miklós: ”Együtt a jóban, külön a bajban”, - sosiologian alaan kuuluva artikkeli ” Hattér ” –aikauskirjassa, 1988; Egyetemi Nyoma, Budapest.

Hotakainen, Kari: ”Juoksuhaudantie ”, 2002, WSOY, Helsinki.

Huovinen, Eero: ”Pappi?”, 2001, WSOY, Helsinki.

Härkönen, Anna-Leena: ”Kauhun tasapaino ja muita kirjoituksia ”, 1999, Otava, Helsinki.

Ijäs, Kirsti:” Perhe, ihmissuhteen kypsyyskoe, 1984, Gummerus, Jyväskylä.

Ijäs, Kirsti: ”Arki ja unelmat ”1986,Gummerus, Jyväskylä.

Ijäs, Kirsti: ”Sukupuut, avain oman elämän ja perheen ymmärtämiseen, 2003, Gummerus, Jyväskylä.

Ijäs, Kirsti: ”Isovanhemmat muutosten keskellä”, 2004, Kirjapaja, Helsinki.

Jaakola, Risto: ”Lausunnot avioliittokomitean mietinnöstä”, Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 3/ 1975,1975.

Jaakola, Risto:” Lausunnot avioliittokomitean mietinnöstä”, Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 4/1984,1984.

Jallinoja, Riitta :” Moderni säädyllisyys”, 1997, Gaudeamus, Helsinki.

Jallinoja, Riitta: ” Perheen aika ”, 2000, Otava, Helsinki.

Joensuu, Matti: ”Vaikea avioliitto”, 1959, WSOY, Porvoo.

Joensuu, Matti, ” Avioliitto, avoliitto, perhe, 1972, WSOY, Porvoo.

Kaskinen, Anna-Mari: ”Koti kahdessa sydämessä”, 2005, Gummerus, Jyväskylä.

Küanmaa, Kari: ”Huomenna on paremmin”, 2005, Kehityksen avaimet Ky, Jyväskylä.

Kinnunen, Saara: ”Parisuhteen solmuja avaamassa”, 2001, Karas-Sana, Helsinki.

Kortteinen, Matti: ”Lähiö”, 1982, Otava, Helsinki.

Kontula, Osmo et. al. :”Suomalainen seksi: tietoa suomalaisen sukupuolielämän muutoksista ”, 1993, WSOY, Porvoo.

Kuronen, Matti: ”Sinun kanssasi sotaan”, 1977, Herättäjä-yhdistys, Lapua.

Köngäs, Heidi: ” Luvattu”, 2000, Otava, Helsinki.

Latvus, Sisko: ”Elina, eronnut nainen”, 1980. Kirjapaja, Helsinki.

Nieminen, Armas: ” Taistelu sukupuolimoraalista ” 1951, Uuden Auran kirjapaino, Turku.

Makkonen, Mikko: ”Avioero pähkinänkuoressa”, 2005,Otava, Keuruu.

Malmivaara, Wilhelmi: ”Lasten kaswatus.”,1917,Oy Kuopion Uusi Kirjapaino, Kuopio.

Maugham, William Somerset: ” Kirjava huntu ” ,1982, Otava, Helsinki.

Paloheimo, Oiva: 1953, Tirlittan , WSOY, Porvoo.

Piispojen puheenvuoro perhe- ja seksuaalietiikan kysymyksistä,
”Kasvamaan yhdessä ”,1984, Kirjaneliö, Helsinki.

Ruohoranta, Pekka et. al: ” Venny”, YLE - tallennemyynti. Helsinki videot 1-4.

Sauri, Pekka: ”toisen kanssa, Ihmissuhteet sopimuksina”, 2000, WSOY, Porvoo.

Sormunen, Eino: ”Avioliitto, vihkimisjuhlaan liittyviä muistoja, kehoituksia ja opetuksia”, 1944, Kirjapaja, Helsinki.

Tapaninen, Jaakko: ”Taivaan laiturilla”, 1996, Otava, Helsinki.

Taskinen Sirpa: ”Lapsen asema erossa, opas sosiaalitoimelle”, 2001, Stakes, Helsinki.

Waris, Heikki,: ”Muuttuva suomalainen yhteiskunta”, 1968, WSOY, Porvoo.

Waller, Robert James: ”Hiljaiset sillat”, 1996, WSOY, Porvoo.

Virtanen, Rauha S.: ” Tuletko sisarekseni: nuorisoromaani”, 1966, WSOY, Porvoo.

Wuolijoki, Hella, (Juhani Tervaspää): Niskavuori-näytelmät, (”Niskavuoren naiset”, ”Entäs nyt, Niskavuori”, ”Niskavuoren leipä”, ”Niskavuoren nuori emäntä”)

4. TILASTOT:

A. Kasvatus- ja perheneuvolatoiminta // perheasian sovittelun osuus

Taulukko 9. Kasvatus- ja perheneuvoloihin asiakkaaksi hakeutumisen pääsyyt 1997 ja 2002

Tabell 9. Huvudorsaker till att söka hjälp i uppfostrings- och familjerådgivningsbyråer åren 1997 ja 2002

Ilmoittamisen pääsyy – Huvudorsak till att söka hjälp	1997 %	2002 %
Perheasioiden sovittelu – Förlikningsverksamhet i familjeärenden	5	3
Pariongelmät – Problem i parförhållande	11	8
Perheongelmät – Familjeproblem	15	18
Lapsen ongelmat – Barns problem	59	62
Lausuntopyyntö – Utlåtande	3	3
Muu syy – Annan orsak	8	6
Yhteensä – Totalt	100	100

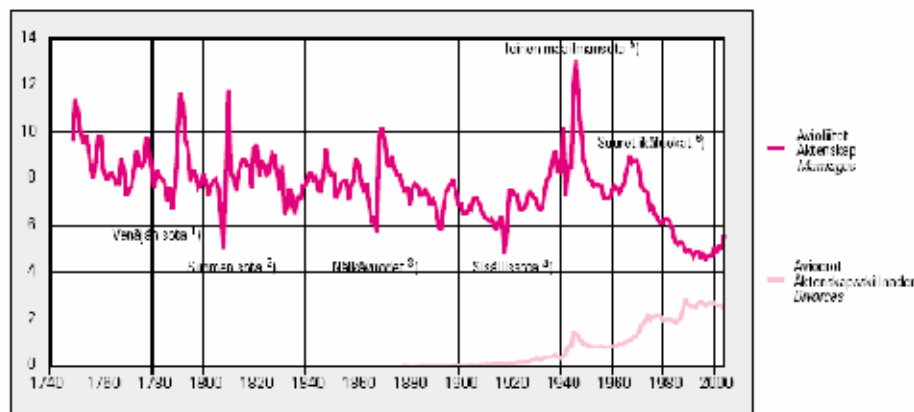
Lähde: Stakes, 2004 Kasvatus- ja perheneuvolatilastot tilastot 2002

(Sovittelujen kokonaismäärää ei mainita lähteessä)

B. Solmitut avioliitot ja avioerot vuosina 1749 - 2004

78. Solmitut avioliitot ja avioerot, 1749–2004
Ingångna äktenskap samt äktenskapskillnader, 1749–2004
Marriages contracted and divorces granted, 1749–2004

% keskeistilastoista – per 1 000 asukasta / folktal i tusentals – per 1 000 av den befolkningen

1) Ryska kriget 2) Ryska kriget 3) Hungarikriget 4) Induskrigsåren 5) Andra världskriget 6) Den stora östblockskrisen
7) Russian War 8) Finnish War 9) Great Famine 10) Civil War 11) Second World War 12) Large earthquake

Lähde: Kalle – Source: TK, Henkilötalot, väestötalot – SC, Individentalstat, befolkningsstatistik – SE, Population Statistics, Demography

C. Siviilisäädyn muutokset Suomessa

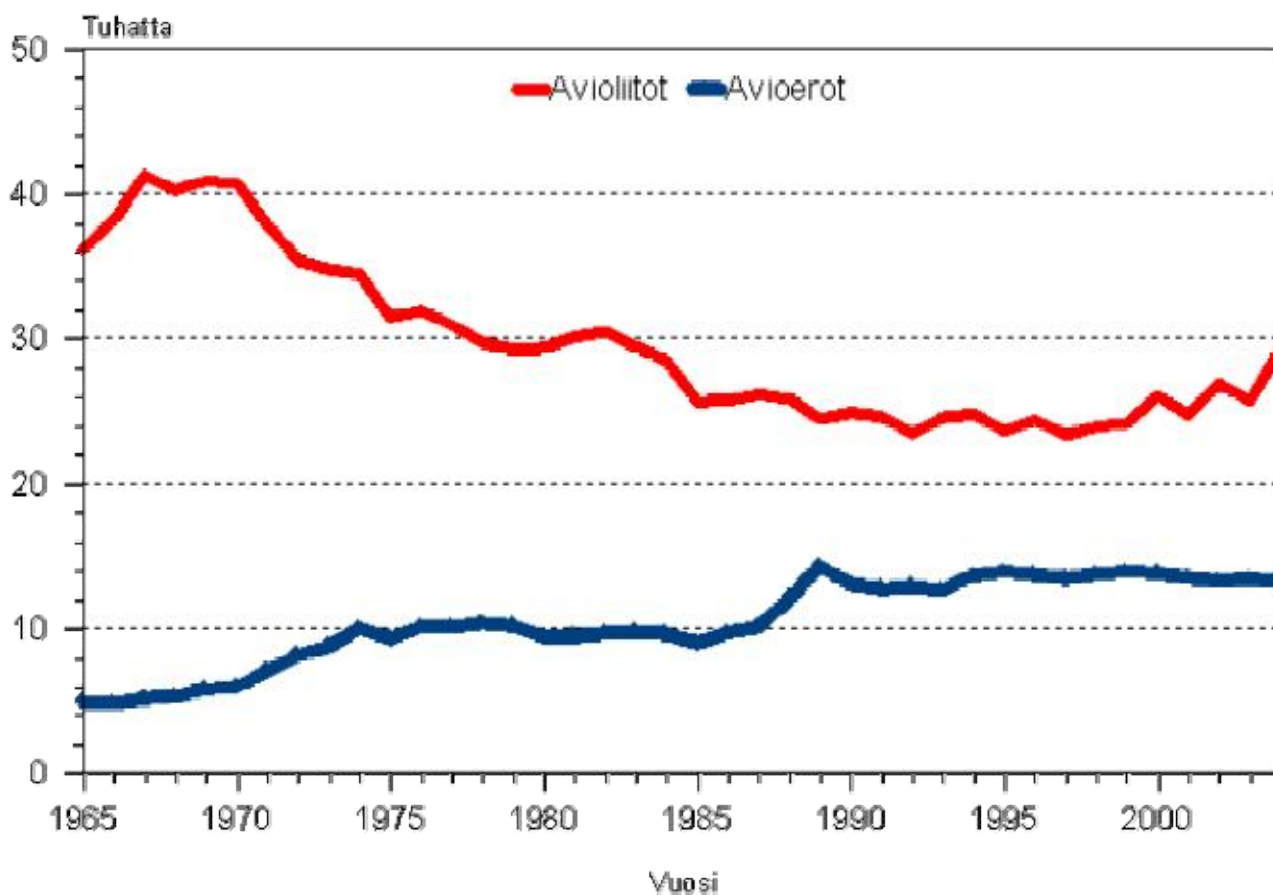
Päiväys: 13.5.2005

Avioliittoja enemmän, avioeroja vähemmän

Tilastokeskuksen väestömuutostietojen mukaan vuonna 2004 Suomessa solmittiin 29 300 avioliittoa, mikä on 3 500 enemmän kuin edellisellä vuonna. Vuonna 2003 vihittiin 25 800 paria. Solmittujen avioliittojen määrä oli viimeksi vuonna 1983 suurempi kuin vuonna 2004.

Avioeroon päättyi vuonna 2004 13 200 avioliittoa, mikä on 300 vähemmän kuin vuotta aiemmin. Vuonna 2003 avioeroja myönnettiin 13 500.

Parisuhteita rekisteröitiin 186 vuonna 2004, edellisellä vuonna 190. Näistä oli 84 mies- ja 102 naisparia. Rekisteröityjen parien eroja oli 15. Näistä 4 oli mies- ja 11 naisparien eroja.

Lähde: Väestö- ja tasa-arvotilastot. Tilastokeskus

Lisätietoja: Timo Nikander (09) 1734 3250, vaesto.tilasto@tilastokeskus.fi

Tilastokeskus • Vaihde (09) 17 341 • Yhteystiedot • Tekijänoikeudet

D. Perheet Suomessa 2004 /Päiväys: 13.5.2005

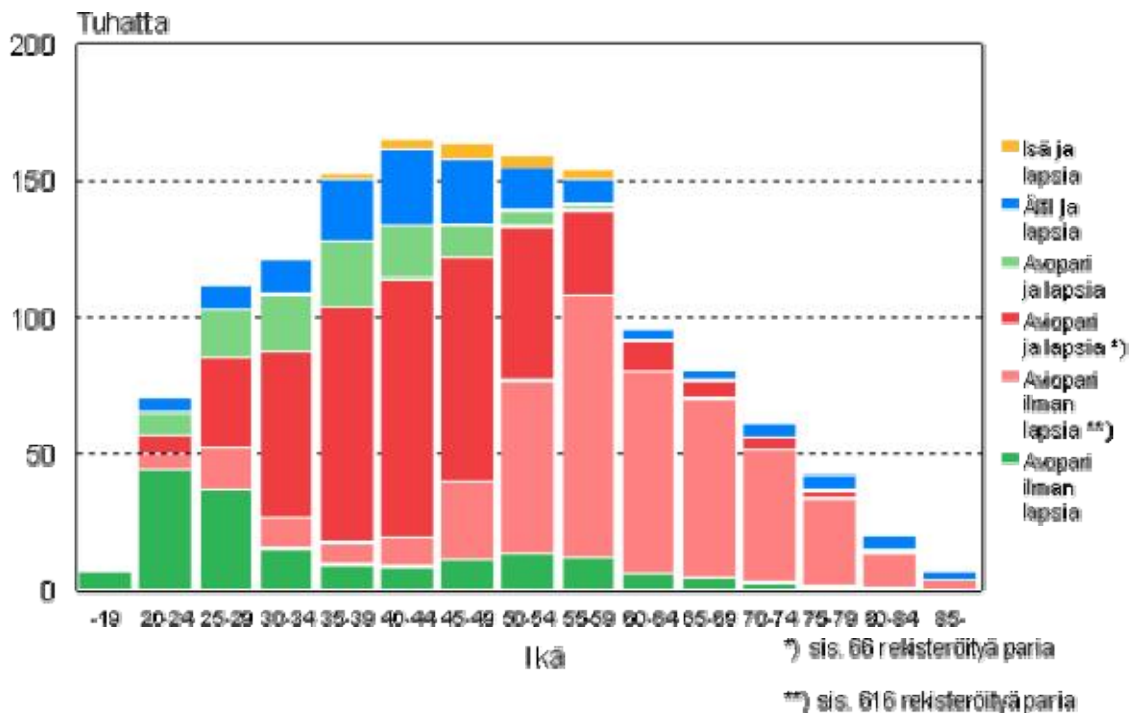
Suomessa oli vuoden 2004 lopussa 1 421 000 perhettä. Perheiden määrä on kasvanut 5 000 perheellä edellisestä vuodesta. Perheisiin kuului 77 prosenttia väestöstä. Kaksi kolmasosaa perheistä oli avioparien perheitä. Avoparien perheitä oli 20 prosenttia perheistä ja yhden vanhemman perheitä 13 prosenttia. Saman sukupuolen rekisteröityjen parien perheitä oli 682.

Lapsiperheitä (perheessä on alle 18-vuotiaita lapsia) oli 593 000. Lapsiperheiden määrä on vähentynyt 4 000 perheellä. Lapsiperheisiin kuuluu vanhemmatkin kotona asuvat sisarukset huomioon ottaen 43 prosenttia väestöstä. Lapsiperheiden yleisin perhemuoto on edelleen avioparin perhe (63 %). Avoparien ja yksinhuoltajaäitien lapsiperheitä on saman verran, kumpiakin noin 17 prosenttia lapsiperheistä. Yksinhuoltajaisä on edelleen harvinaisuus, alle kolmessa prosentissa lapsiperheitä asuu lasten kanssa pelkästään isä. Noin 60 lapsiperheen vanhempina on saman sukupuolen rekisteröity pari.

Lapsiperheessä asui vuodenvaihteessa kotona keskimäärin 1,83 lasta. Nykyisten lapsiperheiden lopullinen lapsipuku on noin 2,3 lasta.

Uusperheitä oli vuoden 2004 lopussa 51 000. Uusperheessä on vähintään yksi alle 18-vuotias vain toisen vanhemman lapsi. Näitä lapsia oli 74 000. Uusperheiden määrä on lisääntynyt noin 1 000 perheellä viime vuodesta. Vähän yli puolet uusperheen vanhemmista oli avoliitossa ja hieman alle puolet avioliitossa.

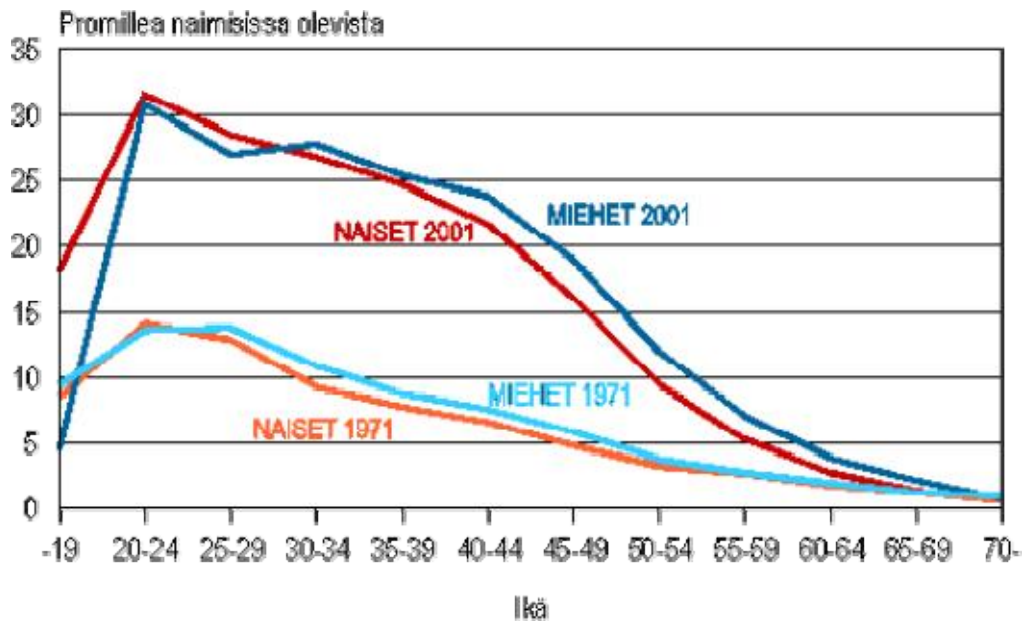
Perheet tyypeittäin vaimon/äidin iän mukaan 2004 /(isä ja lapsia -perheet isän iän mukaan)

Lähde: Perheet 2004, Väestö- ja tasa-arvotilastot, Tilastokeskus Lisätietoja: Leena Kartovaara (09) 1734 3498, vaesto.tilasto@tilastokeskus.fi

E. Kokonaiseronneisuusluku

Ikäryhmittäiset eronneisuusluvut 1971 ja 2001

Erot avioliiton keston mukaan

Eräs tapa selvittää eronneisuutta on tarkastella avioliittokohortteja ja niissä tapahtuneita eroja. Avioliittokohortiksi otetaan tiettyä vuonna solmitut avioliitot. Kun avioerot saadaan esiin avioliiton keston mukaan, on helppo laskea, kuinka monta avioliittoa prosentuaalisesti on voimassa tiettyjen vuosien kuluttua.

Esimerkiksi vuonna 1975 solmituista avioliitoista oli vuonna 2001 päätynyt eroon kolmannes. Vuoden 1975 jälkeen solmituista avioliitoista on erottu nopeammin.

Kokonaiseronneisuusluku

Kokonaiseronneisuusluku kertoo mikä osuus avioliitoista päättyy eroon. Kokonaiseronneisuusluku lasketaan yhden vuoden eronneisuuden perusteella: katsotaan kuinka monta avioliittoa on vielä voimassa tiettyä vuonna solmituista avioliitoista

Esimerkiksi vuonna 2000 eronneista 30 vuotta naimisissa olleiden määrä suhteutetaan vuonna 1970 solmittuihin avioliittoihin, 29 vuotta kestäneet avioliitot suhteutetaan vuoden 1971 avioliittoihin ja niin edelleen. Näin saadaan eroprosentti eri pituisille avioliitoille. Kun nämä eroprosentit (erotodennäköisyydet) summataan, saadaan kokonaiseronneisuusluku.

On huomattava, että kokonaiseronneisuusluku on tilastollinen estimaatti (arvio) siitä, että laskentavuoden eronneisuus säilyisi koko avioliiton keston ajan. Luvun tulkinta on samanlainen kuin tarkasteltaessa elinajantaulukosta saatuja elinaikoja - ne ovat estimaatteja tulevasta, jos muutoksia ei tapahdu.

Kokonaiseronneisuusluku on kuitenkin hyvä mitta eronneisuuden kuvaajaksi, kun verrataan samalta ajankohdalta eri maiden eronneisuutta toisiinsa. Se ilmaisee tämän

hetken eronneisuuden tason. Mutta jatkuuko se tulevina vuosina; sitähan ei kukaan tiedä.

Suomessa kokonaiseronneisuusluku on jo vuosia ollut lähellä 0,50:tä. Tällä erovauhdilla siis puolet avioliitoista päätyisi eroon. Erotilastoa Euroopassa - ja koko maailmassa - johti vuonna 2000 Ruotsi (55 %). Seuraavina tulivat Suomi (51 %), Viro (47 %) ja Tanska (45 %).

Yleinen eronneisuusluku

|

E = erojen määrä

K = keskiikä

Ikäryhmittäiset eronneisuusluvut (miehet ja naiset erikseen)

|

i = 15-19, 20-24, ..., 65-69, 70-74, ...

___ = iässä i eronneet (miehet/naiset)

___ = iässä i eronneiden keskiikä (miehet/naiset)

Päivitetty 12.9.2002

Lisätietoja:

sähköposti: tietoaika@tilastokeskus.fi
